

บทที่ 3

ข้อมูลพื้นฐานของอำเภอปากช่อง

3.1 ประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ในอำเภอปากช่องแบ่งออกเป็น

3.1.1 สมัยก่อนประวัติศาสตร์

การค้นพบแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนแถบเทือกเขาตองพญาเย็นที่สำคัญที่สุดเห็นจะเป็นการค้นพบภาพเขียนสีเขาจันทน์งาม บ้านเลิศสวัสดิ์ ตำบลลาดบัวขาว อำเภอสีคิ้ว (รูปที่ 3.1) มีภาพเขียนด้วยสีแดงเป็นรูปคน และรูปสัตว์ ปรากฏหลายจุดบนผนังหิน ภาพที่โดดเด่นและชัดเจนที่สุด คือภาพของกลุ่มคนแสดงอาการในท่าต่างๆ มีภาพสุนัขอยู่ใกล้ๆ กับคนที่กำลังยิงธนู อาจหมายถึงการล่าสัตว์ ลักษณะการแต่งกายคล้ายกับสวมผ้ามีชายเล็กๆ ห้อยอยู่ ภาพสุนัขอาจจะใช้กำหนดอายุภาพของภาพวาดที่นี้ได้ว่า คงจะมีอายุไม่เก่ากว่า ๔,๕๐๐ ปี เพราะหลักฐานของการปรากฏสุนัขในประเทศไทยไม่เก่าไปกว่านี้ ทำให้ทราบว่าพื้นที่นี้เคยมีการตั้งถิ่นฐาน และคงอาจจะมีการติดต่อกับพื้นที่อื่นอันเกิดจากการอพยพย้ายถิ่น การใช้สีวาดภาพซึ่งเป็นลักษณะของการค้นพบหลักฐานก่อนประวัติศาสตร์ทั้งหลายมีลักษณะใกล้เคียงกัน

หลังจากนั้นก็พบหลักฐานในพื้นที่อำเภอปากช่องในถ้ำเขาหินปูนหลายถ้ำในเขตตำบลหมูสี ได้แก่ ถ้ำเขาเทวรูปทรงธรรม ถ้ำแสงอาทิตย์ ถ้ำคลองชะนี ถ้ำเขาคลองเตือ ถ้ำแก้วพงษ์ประสพ โดยพบโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์เช่นเศษภาชนะดินเผาหลายชิ้น กาบ ลายขีดขีดเคลือบน้ำโคลนสีแดงขัดมัน เศษกระดูกเป็นต้น สันนิฐานว่า ถ้ำเหล่านี้คงใช้เป็นที่พักพิงชั่วคราวของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ การติดต่อกับชุมชนอื่นมีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาและเติบโตของชุมชนในสมัยเหล็กซึ่งมีการติดต่อสัมพันธ์กับจีนและอินเดีย นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้นำชุมชนสมัยเหล็กต้องตื่นตัวแข่งขันกัน เพื่อเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนและมีอำนาจเหนือชุมชนอื่น ไม่เพียงแต่เกิดการแข่งขันและแสวงหาอำนาจเท่านั้น การรับเอาคติความเชื่อความคิดต่างๆ จากพ่อค้าชาวอินเดียก็มีบทบาทอย่างมาก ในที่สุดคติความเชื่อในเรื่องพุทธศาสนาและศาสนาฮินดูที่มีต้นเค้าจากอินเดียก็ฝังรากลึกในดินแดนแถบนี้ หลังจาก ๑,๕๐๐ ปีเป็นต้นมาดินแดนต่างๆ ในประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็พัฒนาและก่อตัวเป็นเมืองและรัฐแรกเริ่ม หรือก้าวสู่สมัยประวัติศาสตร์

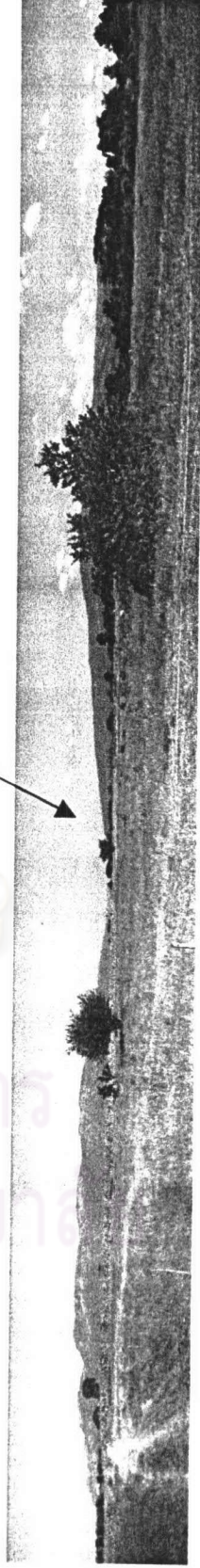
3.1.2 สมัยประวัติศาสตร์

ในสมัยประวัติศาสตร์ได้มีการการค้นพบหลักฐานสมัยทวารวดีและสมัยขอมเรื่องอำนาจอยู่ในพื้นที่นี้ โดยปรากฏเทวสถานของขอมในตำบลซับจำปาในดงพญากลางทางดงพญาไฟ (รูปที่ 3.3

- รูปที่ 3.1 (ซ้าย) แสดงภาพเขียนสีเขาสันหนาม บ้านเล็ดสวีสต์ ตำบลลาดบัวขาว อำเภอสีคิ้ว
- รูปที่ 3.2 (กลาง) แสดงแผนที่อิทธิพลและแหล่งโบราณคดีของทวารวดีในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มา : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย จังหวัดนครราชสีมา
- รูปที่ 3.3 (ขวา) แสดงแผนที่อิทธิพลและแหล่งโบราณคดีของขอมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มา : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย จังหวัดนครราชสีมา
- รูปที่ 3.4 (ล่าง) แสดงพื้นที่บริเวณปากช่องเขาก่อนเข้าช่องเขาริมบ้านท่าอ้อย เหนืออ่างเก็บน้ำลำตะคอง

ช่องเขาริมเขื่อนอ่างเก็บน้ำลำตะคอง

แผนที่แสดงอิทธิพลของขอม) โดยมีเมืองพิมายเป็นศูนย์กลางและมีเมืองด่านและเมืองขึ้นรายรอบ(เฉพาะในมณฑลนครราชสีมา) อันได้แก่

- เมืองเก่าระยะทางประมาณ ๘๐ กิโลเมตรทางทิศตะวันตกของเมืองพิมายในอำเภอสสูงเนินบริเวณใกล้ทางรถไฟโดยมีเมืองโคราช(เมืองเก่า)อยู่ทางฝั่งเหนือของลำตะคองและเมืองเสมาร้าง(สร้างในสมัยหลัง)ซึ่งอยู่ฝั่งใต้ของลำตะคอง ต่างเคยเป็นเมืองหน้าด่านรักษาทางลงมาแผ่นดินต่ำผ่านทางช่องพญาไฟและช่องพญากลาง
- ทางทิศตะวันออกของเมืองพิมายไปประมาณ ๕ กิโลเมตรบริเวณวัดพนมวันใกล้เมืองนครราชสีมาก็เป็นเมืองด่านอีกแห่ง
- ส่วนทางทิศใต้ประมาณ ๗๐ กิโลเมตรก็มีเมืองหน้าด่าน คือ เมืองต่ำใกล้พนมรุ้ง

เมื่อสุโขทัยมีอำนาจมากขึ้น มณฑลนครราชสีมาก็ยังเป็นของขอมอยู่ แต่มณฑลอุดรที่เป็นของขอมมาแต่เดิมได้กลายเป็นของสุโขทัย ขอมก็เริ่มเสื่อมอำนาจลงในภูมิภาคนี้ จนกระทั่ง พ.ศ. ๑๘๘๐ เศษ พระเจ้าอู่ทองมีกำลังมากขึ้นได้ดีเอาลพบุรีและอโยธยา และตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี พ.ศ. ๑๘๙๓ และได้ยกทัพไปตีเอาเมืองขอมได้มณฑลนครราชสีมาและมณฑลจันทบุรี

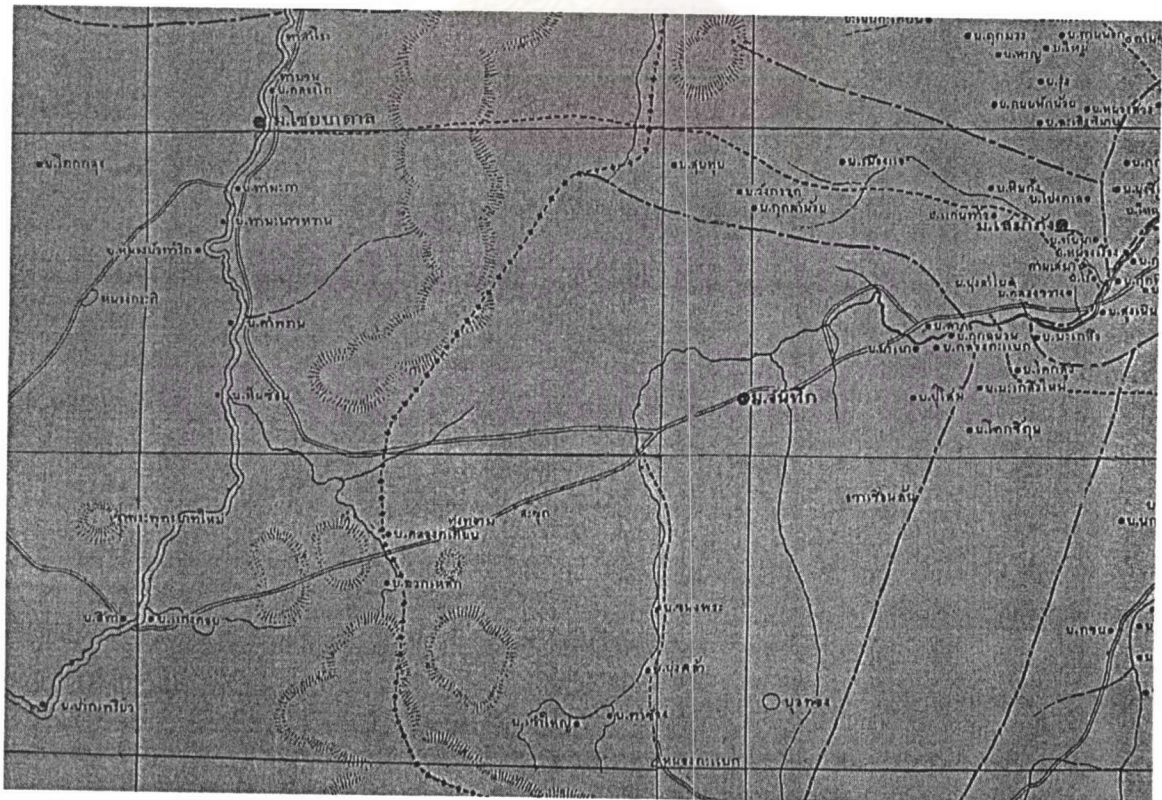
ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงย้ายเมืองโคราชจากเดิมอยู่ที่ชายดงไปสร้างเป็นป้อมปราการขึ้นใหม่ที่เมืองปัจจุบันนี้ตั้งอยู่ เอานามเมืองทั้งสอง คือ เมืองโคราชกับเมืองเสมามาผูกกันเป็นนามเมืองใหม่ว่า เมืองนครราชสีมา

เมืองนครราชสีมา มีเมืองขึ้นในทำเนียบครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ๕ เมือง คือ เมืองนครจันทน์ที่อยู่ทางทิศตะวันตกเมือง ๑ เมืองชัยภูมิอยู่ทางทิศเหนือเมือง ๑ เมืองพิมายอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเมือง ๑ เมืองบุรีรัมย์อยู่ทางทิศตะวันออกเมือง ๑ เมืองนางรองอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เมือง ๑ ต่อมาตั้งเมืองเพิ่มอีก ๙ เมือง คือ ทางทิศเหนือตั้งเมืองบำเหน็จณรงค์ เมืองจตุรัส เมืองเกษตรสมบูรณ์ เมืองภูเขียว เมืองชนบท ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือตั้งเมืองพุทไธสง ทิศตะวันออกเฉียงใต้ตั้งเมืองประโคนชัย เมืองรัตนบุรี ทิศใต้ตั้งเมืองปักธงชัย

มีการใช้ช่องทางดงพญาไฟสำหรับการติดต่อระหว่างแผ่นดินสูงและแผ่นดินต่ำอยู่ตลอดทั้งมีการยกไพร่พลไปช่วยรบพุ่งที่กรุงศรีอยุธยาและต่อมาในสมัยธนบุรีอยู่หลายต่อหลายครั้งเช่นครั้งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าเข้าศึก เมื่อวันอังคารขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๕ ปีกุน พ.ศ. ๒๓๑๐ สิ้นราชวงศ์ที่จะครองพระราชอาณาจักรบ้านเมืองเกิดเป็นจลาจล ผู้มีกำลังฝีมือหวังจะเป็นใหญ่ในประเทศไทยต่อไป ก็คิดตั้งเป็นเจ้ามีรวมด้วยกัน ๕ กลุ่มคือ

รูปที่ 3.5 แสดงแผนที่มณฑลนครราชสีมาและมณฑลจันทบุรีและเส้นทางคมนาคมเชื่อมแผ่นดินต่ำและแผ่นดินสูง
ที่มา: หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ

รูปที่ 3.6 แสดงแผนที่ภาพขยวมณฑลจันทบุรีและเส้นทางผ่านคงพญาเย็นไปมวกเหล็กและไชยบาดาล
ที่มา: หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ

- 1) สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อครั้งยังเป็นพระยาวชิรปราการ เจ้าเมืองกำแพงเพชร ลงไปตั้งตัวเป็นใหญ่อยู่ที่เมืองจันทบุรี มีหัวเมืองอยู่ในอำนาจ ตั้งแต่ชายแดนกรุงกัมพูชา ขึ้นมาจนถึงเมืองชลบุรี และต่อมาถึงข้างขึ้นเดือน ๑๒ ปีกุน พ.ศ. ๒๓๑๐ ได้ยกกองทัพ ขึ้นมาโจมตีทหารพม่าซึ่งรักษาอยู่ที่เมืองธนบุรี กับค่ายโพธิ์สามต้นที่พระนครศรีอยุธยา พม่าพ่ายแพ้จนหมดสิ้น แล้วปราบดาภิเษกเป็นกษัตริย์ ตั้งแต่งเมืองธนบุรีเป็นราชธานี
- 2) เจ้าพระยาพิษณุโลก (เรือง) ตั้งตัวเป็นใหญ่ที่เมืองพิษณุโลกมีอำนาจปกครองตั้งแต่เมือง พิษัลงมาถึงเมืองนครสวรรค์
- 3) พระสังฆราชา (เรื่อน) อยู่ที่วัดพระฝาง เมืองสวางคบุรี (ปัจจุบันเป็นอำเภอพิชัย จังหวัด อุตรดิตถ์) ตั้งตัวเป็นใหญ่ขึ้น ทั้งยังอยู่ในสมณเพศ เรียกกันว่า พระฝาง มีอำนาจปกครอง หัวเมืองที่อยู่ข้างเหนือเมืองพิชัย และติดต่อกับแดนเมืองแพะ เมืองน่าน เมืองหลวงพระ บาง
- 4) พระปลัด (เข้าใจกันว่าชื่อหนู) ผู้รั้งเมืองนครศรีธรรมราช ตั้งตัวเป็นใหญ่ที่เมือง นครศรีธรรมราช เรียกกันว่า เจ้านคร มีอำนาจปกครองหัวเมือง ที่ติดต่อกับชายแดน มลายูขึ้นมาจนถึงเมืองชุมพร
- 5) กรมหมื่นเทพพิพิธ ซึ่งพระยาพิมายคุมไว้ที่เมืองพิมาย และยกขึ้นเป็นใหญ่ ณ เมืองนั้น เรียกว่า เจ้าพิมาย มีอำนาจปกครองตลอดอาณาเขตของ นครราชสีมา เช่น เมืองจันทิก ปักธงชัย บุรีรัมย์ พุทไธสง ชัยภูมิ และภูเขียว เป็นต้น

เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมีชัยขับไล่พวกพม่าไปจากพระนครศรีอยุธยา และมาตั้ง เมือง ธนบุรีเป็นราชธานีเรียบร้อยแล้วก็ทรงเริ่มปราบปราม ชุมมุนมุฮิสระทั้ง ๔ ดังกล่าวมา โดยยก กองทัพไปตีเมืองพิษณุโลก เมื่อฤดูน้ำ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๑๑ แต่ถูกอาวุธข้าศึกต้องล่าถอยกลับมา พอมาถึงฤดูแล้งในปีชวดนั้น ก็ยกกองทัพขึ้นไปตีเมืองนครราชสีมา กองทัพกรุงธนบุรีที่ยกไปครั้งนี้ แบ่งเป็น ๒ กองทัพ กองทัพที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จคุมไปเอง ยกขึ้นไปทางดงพระยาไฟ เข้าตีทางด้านตะวันตกทางหนึ่ง ให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อยังดำรง พระยศเป็นพระราช วรินทร์ กับสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท เมื่อยังเป็นพระมหามนตรี คุมกองทัพขึ้นไปทางช่องเรือแตก (เข้าใจว่าช่องสะแกราช) เข้าตีทางด้านใต้ทางหนึ่ง

ฝ่ายเจ้าพิมายให้เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ผู้สำเร็จราชการ การแผ่นดิน (คือพระพิมาย) เป็นแม่ทัพ ใหญ่ และให้มองยาปลัดทัพพม่าที่หนีสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีไปจากพระนครศรีอยุธยาเป็นที่ ปรีक्षा คุมกองทัพมาต่อสู้รักษาเขตแดน ครั้งนั้นกำลังรู้พลของเจ้าพิมายเห็นจะมีน้อยไม่พอรักษา บ้อมปราการเอาเมืองนครราชสีมาเป็นที่มั่น จึงปรากฏว่า กองทัพเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์มาตั้งค่าย

สกัดทาง อยู่ทางด้านจอหอ ข้างเหนือเมืองนครราชสีมาแห่งหนึ่งแล้วให้บุตรซึ่งเป็นพี่พระยาวรวงศาธิราชคุมกองทัพมาตั้งค่ายสกัดทางอยู่ (เวลานี้คือ อำเภอโชคชัย) ข้างใต้เมืองนครราชสีมาอีกแห่งหนึ่ง

กองทัพสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีที่ได้ด่านจอหอ จับเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ได้ กองทัพพระมหามนตรีและพระราชวรินทร์ที่ค่ายด่านกระโทกแตก พระยาวรวงศาธิราชหนีไปทางเมืองเขมรต่ำ กองทัพพระมหามนตรีกับพระราชวรินทร์ตามไปได้เมืองเสียมราฐอีกเมืองหนึ่ง เจ้าพิมายรู้ว่ากองทัพเสียที่กัหลบหนี หมายจะไปอาศัยเมืองเวียงจันทน์ แต่ขุนชนะกรมการเมืองนครราชสีมาตามจับมาถวายสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ จึงทรงตั้งให้ขุนชนะเป็นพระยานครราชสีมา (ต้นสกุลกาญจนาคม) แต่นั่นก็ได้เมืองนครราชสีมามาเป็นเมืองขึ้นกรุงธนบุรี แต่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรียังต้องทำการปราบปรามพวกที่ตั้งเป็นอิสระอื่นๆ เมื่อปราบปรามได้หมดแล้วยังต้องรบกับพม่า

จนเมื่อถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ก็ได้ยกให้เมืองนครราชสีมาเป็นเมืองเอก ปกครองหัวเมืองทางแผ่นดินสูงและหัวเมืองประเทศราชตอนริมน้ำโขง คือ เมืองเวียงจันทน์ เมืองนครพนม และเมืองนครจำปาศักดิ์ ส่วนเมืองที่ไม่ได้ขึ้นกับประเทศราชให้เมืองนครราชสีมาปกครองเช่น เมืองเขมรป่าดงและหัวเมืองดอน

ในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งเป็นเวลาที่การค้าขายเจริญ ด้วยโปรดฯอนุญาติให้ไพร่บ้านพลเมืองค้าขายกับนานาประเทศโดยสะดวก การค้าที่เมืองนครราชสีมาที่ตั้งต้นเจริญมาแต่บัดนั้นด้วย เพราะมีพ่อค้าพากันขึ้นไปรับซื้อสินค้าทางหัวเมืองตะวันออก คือ หนังกา นอ งา และไหม เป็นต้น ส่งลงมาจำหน่ายในกรุงเทพฯ และรับซื้อสินค้าในกรุงเทพฯ ไปจำหน่ายทางหัวเมืองตะวันออก

จนเมื่อ ๑๐๐ กว่าปี ที่ผ่านมาในเทือกเขาดงพญาเย็น ปรากฏมีการตั้งถิ่นฐานขึ้นเป็นหมู่บ้านเล็กๆ แห่งหนึ่งที่ขึ้นต่อบ้านชนงพระ ตำบลชนงพระ อำเภอจันทิก (อำเภอสีคิ้วในปัจจุบัน) อาชีพส่วนใหญ่ของคนในพื้นที่นี้ คือ การเก็บของป่าขายและการทำไร่ ก่อนจะมีการสร้างทางรถไฟเพื่อเชื่อมการเดินทางระหว่างภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีความยากลำบาก เพราะต้องเดินผ่านป่าดงพญาเย็นซึ่งในสมัยนั้นเรียกว่า ดงพญาไฟ ดังปรากฏอยู่ในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาต่อราชานุภาพ เรื่อง “เที่ยวตามทางรถไฟ” ที่ทรงเล่าไว้ว่า

“... เขาดงพญาไฟนี้ คือ เทือกเขาอันเป็นเขื่อนของแผ่นดินสูง... เขาเขื่อนที่กล่าวนี้เป็นช่องเขาหินปูน ต้นไม้ขึ้นหนาแน่นเป็นดงที่ปิดตลอดทั้งเทือกเขา... มีทางข้ามได้แต่เป็นช่อง ทางดงพญาไฟนี้เป็นช่องสำหรับข้ามเขาไปมา ในระหว่างจังหวัดสระบุรีกับมณฑลนครราชสีมาแต่โบราณ โดยปากดงพญาไฟอยู่บริเวณเชิงเขา อำเภอแก่งคอย และออกจากดงที่ตำบลปากช่อง เส้นทางนี้ไปได้แต่โดยเท้า และใช้โคต่างจะใช้ล้อเกวียนหาได้ไม่ ด้วยทางเดินต้อง

เลียบขึ้นไปตามไหล่เขาบ้าง เดินไต่ไปบนสันเขาบ้างลดเลี้ยวไปตามทางที่เดินสะดวก คนเดินโดยปรกติตั้งแต่ตำบลแก่งคอยต้องค้างในดงพญาไฟ ๒ คืนจึงจะพ้นดง... ที่ตำบลปากช่อง ล้อเกวียนแต่เมืองนครราชสีมามาได้ถึง เมื่อก่อนสร้างทางรถไฟเป็นที่ถ่ายสินค้าจากเกวียนบรรทุกทุกโคต่าง ในกลาง และถ่ายสินค้าจากโคต่างบรรทุกเกวียนในขาขึ้นไปเมืองนครราชสีมา แต่ที่ตรงนี้ยังไม่พ้นเขตดงต่อตำบลปากช่องไปยังมีดงเรียกว่าดงพุ่มเม่น ต้องผ่านไปอีกระยะหนึ่ง เป็นทาง 12 กิโลเมตรถึงสถานีจันทัก จึงพ้นเขาเขื่อนที่ข้ามไป ... ”

การคมนาคมขนส่งในอดีต

การคมนาคมขนส่งในอดีตจะทุรกันดารมาก เมื่อมีการก่อตัวเป็นอาณาจักรในสมัยขอม เส้นทางต่างๆ ที่ใช้ในการแผ่ขยายสู่ลพบุรี พิษณุโลก ก็ได้ใช้เส้นทางผ่านช่องสะแกราช เข้าทางตอนใต้ของอำเภอปากช่อง เลาะข้างล่างของเทือกเขาพนมดงรักในเขตตำบลวังกะทะ ตำบลโป่งตาลอง ตำบลหมูสีมุ่งหน้าขึ้นเหนือ ผ่านตำบลหนองน้ำแดงหรือตำบลขงพระ เข้าตำบลปากช่อง และไปออกช่องลำพญากลางทางตอนเหนือของอำเภอ ต่อเนื่องมุ่งไปยังเมืองชัยบาดาล ในเขตจังหวัดลพบุรี เส้นทางนี้ น่าจะมีความสำคัญต่อราชอาณาจักรขอมเป็นอย่างมาก เนื่องจากพบพระพุทธรูปสัมฤทธิ์สมัยขอมที่คลองดินดำ ตำบลหมูสี และยังมีศิวิลิ่งคหินอ่อนที่วัดบ่อน้ำใส อันเป็นหลักฐานที่สำคัญ

ต่อมาสมัยที่อยู่อยุธยาเรื่องอำนาจ การเดินทางติดต่อหัวเมืองนครราชสีมาจำต้องอาศัยเส้นทางดงพญาไฟเป็นสำคัญในการติดต่อระหว่างแผ่นดินต่ำและแผ่นดินสูง ดังนั้น พื้นที่อำเภอปากช่องจึงเป็นชุมทางที่สำคัญโดยมีเทือกเขาพนมดงรักและป่าดงดิบเขาใหญ่เป็นปราการด่านสำคัญ อย่างไรก็ตามการเดินทางติดต่อระหว่างหัวเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมิได้หลายทาง โดยในเส้นทางที่ผ่านอำเภอปากช่องนั้นจะเป็นเส้นทางที่ต้องใช้เกวียน สัตว์พาหนะ และการเดินเท้าเป็นหลัก และต้องผ่านสภาพภูมิประเทศที่มีเทือกเขาดงพญาเย็นกัน มีไข้ป่าและอันตรายจากสัตว์ป่าในป่าดงดิบ เส้นทางที่จารึกเป็นหลักฐานนั้นไม่ปรากฏเป็นแน่ชัดนอกจากเอกสารใบคัดบอกรื่องการวัดระยะทางเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ โดยเสด็จเมืองนครราชสีมาเมื่อ ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2452) ดังนี้

“... ระยะทางดงพระยาไฟ ตอนแต่ปากเพรียวถึงเมืองนครราชสีมา

- ปากเพรียว ถึง แก่งคอย ๓๒๒ เส้น
- แก่งคอย ถึง หมวกเหล็ก ๗๖๖ เส้น สิ้นแขวงเมืองสระบุรี เดินทาง ๒ คืน
- หมวกเหล็ก ถึง ลำตะครอง ๖๐๐ เส้น เดินทาง ๑ คืน

- ลำตะครอง ถึง ท่าช้าง ๔๕๐ เส้น
- ท่าช้าง ถึง กุดไม้ฉนวน ๖๐๐ เส้น
- กุดไม้ฉนวน ถึง สูงเนิน ๔๗๔ เส้น
- สูงเนิน ถึง ภูเขาราช ๖๕๐ เส้น
- ภูเขาราช ถึง เมืองนครราชสีมา ๒๐๐ เส้น เดินทาง ๔ คืน

รวมระยะทาง ๔๐๗๒ เส้น

ระยะทางดงพระยากลาง ตอนแต่เมืองพระพุทธรบาทถึงเมืองนครราชสีมา

- พระพุทธรบาทถึงหนองกระดี่ ๖๕๐ เส้น
- หนองกระดี่ ถึง โทหลวงแขวงเมืองไชยบาดาน ๕๑๗ เส้น
- บ้านโทหลวง ถึง ท่าสำโรง ๓๔๓ เส้น สิ้นแขวงเมืองไชยบาดาน
- ท่าสำโรง ถึง ปลักแรดลำคลองสนธิ ๖๒๗ เส้น
- ปลักแรด ถึง ลำพระยากลางเชิงเขาดก สิ้นแขวงเมืองบัวชุม ๖๔๖ เส้น
- เชิงเขาดก เข้าช่องพระยาไฟเดินเข้าไปในดงจนออกปากดง ๑๓๒ เส้น
- ปากดงมาบ้านจบพระยาไฟที่บ้านสูงเนิน ๑๓๐๐ เส้น
- บ้านสูงเนินไปถึงเมืองนครราชสีมา ๘๕๐ เส้น

รวมระยะทาง ๕๐๖๕ เส้น ...”

เป็นที่น่าสังเกตว่าความแตกต่างระหว่างระยะเวลาในดงพญาไฟของการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ที่ใช้เวลาในดงพญาไฟ 1 คืน ขณะที่การเดินทางของกรมพระยาดำรงราชานุภาพใช้เวลา 2 คืน เห็นจะเป็นเพราะหลังจากมีเส้นทางรถไฟแล้วการเดินทางผ่านดงคงจะลดความสำคัญลง หนทางจะลำบากยิ่งขึ้นทำให้ใช้เวลาการเดินทางมากกว่าเดิม

เมื่อเริ่มมีการสร้างทางรถไฟในปี พ.ศ. 2434 จากกรุงเทพฯ มาสิ้นสุดที่จังหวัดนครราชสีมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระบรมราชโองบายในการสร้างทางรถไฟสายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อวางรากฐานพัฒนาประเทศ และเพื่อกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะเป็นการป้องกันการแผ่ขยายอิทธิพลของฝรั่งเศส ที่มีอาณานิคมมีพรมแดนติดต่อกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้แก่ลาวและกัมพูชา เนื่องจากฝรั่งเศสก็มีนโยบายที่จะสร้างทางรถไฟจากพระตะบองสู่ชายแดนไทยที่ช่องเสม็ด เพื่อลำเลียงขนส่งสินค้าไปยังอาณานิคมโดยต้องการผูกขาดการค้าในภูมิภาคนี้ และสามารถอ้างกรรมสิทธิ์ยึดครองดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้อย่างชอบธรรม เนื่องจากภาคอีสานมีความสัมพันธ์ทั้งในด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจกับประเทศลาวและกัมพูชา พระองค์จึงทรงมีพระราชดำริที่จำเป็นต้องสร้างทางรถไฟสายนี้โดยเร็ว

ทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-นครราชสีมา เป็นทางรถไฟสายแรกของประเทศไทย เริ่มสร้างขึ้นเมื่อ ๙ มีนาคม ร.ศ. ๑๑๐ (พ.ศ. ๒๔๓๔) ทาง ๗๐ กิโลเมตร ถึงพระนครศรีอยุธยาและใช้งานได้เมื่อ ๖ มีนาคม ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ. ๒๔๓๙) ถึงเมืองสระบุรี พ.ศ. ๒๔๔๐ และถึงเมืองนครราชสีมา โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จมาเปิดทางรถไฟเมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๔๔๓ โดยความตอนหนึ่งกล่าวว่า

“ ... เมื่อเสร็จการเลี้ยงแล้ว(ที่แก่งคอย) เสด็จขึ้นประทับรถพระที่นั่งรถไฟใช้จักรเดินทางต่อไปถึงที่พักปากช่อง หยุดรถพระที่นั่งระจักรรับน้ำลงหม้อ ในเวลาที่หยุดนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่เจ้าพนักงานรถไฟ ซึ่งไปจัดการรับเสด็จอยู่ที่นั่น ๑ นาย ครั้นรถจักรรับน้ำลงหม้อเสร็จแล้วใช้เดินทางต่อไปเมื่อถึงหลักศิลาอันเป็นที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินซึ่งปักอยู่ข้างทางถัดสี่คืบขึ้นไป หยุดรถพระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินลงจากรถขึ้นไปทอดพระเนตรหลักศิลาแล้วเสด็จกลับมาประทับรถพระที่นั่ง รถใช้จักรออกจากที่นั่น ... ”

ซึ่งได้ผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านตัวเมืองจังหวัดสระบุรี ผ่านตัวเมืองอำเภอแก่งคอย ตำบลมวกเหล็ก จากข้อเขียนของพันตรีอิริค ไชเดนฟาเดนได้กล่าวถึงป่าดงพญาไฟแถบบริเวณฟาร์มโคนมไทยเดนมาร์คในปัจจุบันว่า

“...เมื่อคุณผ่านสถานีมวกเหล็ก ซึ่งเอาชื่อมาจากภูเขาในแถบนี้ลูกหนึ่งที่มีลักษณะเหมือนหมวก เลยเรียกกันว่าหมวกเหล็ก (เดี๋ยวนี้เรียกมวกเหล็ก) ท่านอาจจะเห็นหลุมฝังศพของนายช่างชาวเดนมาร์ค ซึ่งได้เป็นไข้ป่าตายในระหว่างสร้างทางรถไฟที่นี่ เขาคือนาย เค.แอล.ราเบ็ค การสร้างทางรถไฟในสมัยนั้น ผู้คนล้มตายเพราะไข้ป่าเป็นอันมาก แถบนี้มีเทือกเขาปกคลุมไปด้วยต้นไม้หนาชนิดจนเป็นป่าทึบหรือป่าสูงที่เรียกกันว่า ป่าพระเพลิง(ดงพญาไฟ) เป็นป่าที่ลือชื่อมาแต่โบราณแล้วในด้านที่มีไข้ป่าและอันตรายต่างๆ บางตอนเทือกเขาก็แยกออกจากกัน เห็นแต่ป่ามีดครึ้มทุกด้าน ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศใต้ จะมองเห็นเทือกเขาอันติดต่อกันเป็นทิวาววยอดสูง ปกคลุมด้วยหมอก ในป่าตอนนี้แม้จะทึบไปด้วยต้นไม้ใหญ่ๆ มีกล้วยไม้หนาชนิด จับเกาะอยู่ทั่วไปตามต้นไม้ใหญ่ มีผีเสื้อผากันบินว่อนอยู่เป็นฝูงๆ ไม่น่าแปลกเลยว่า ป่าอันลึกลับแห่งนี้จะมีกีฬาอันยิ่งใหญ่สำหรับนักล่าสัตว์รออยู่ ช้างป่า(ซึ่งรัฐบาลห้ามไม่ให้ยิง) เสือโคร่ง เสือดาว วัวป่าและแรดก็พบอยู่เสมอ...”

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ก็เป็นรัชสมัยที่มีการวางรากฐานการโทรคมนาคมในประเทศไทย รวมทั้งในพื้นที่อำเภอปากช่องดังเอกสารที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ได้มีเอกสารกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวดังนี้

“... เรื่องประกาศตั้งออฟฟิศโทรเลขตามสเตชันรถไฟนครราชสีมา ๑๓ ตำบล
วันที่ ๒๕ ตุลาคมรัตนโกสินทร์ศก ๑๑๙
ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าฯ

ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าว่าสเตชันรถไฟทุกตำบลได้ตั้งเครื่องโทรเลขใช้ในการรถไฟอยู่แล้ว ในบางแห่งที่ไม่มีสเตชันโทรเลขของกรมโทรเลขจะให้กรมรถไฟรับบอกข่าวกิจธุระของสามัญชนทั่วไปด้วย ก็จะเป็นการดีขึ้นมา จึงได้ให้กรมรถไฟกับกรมไปรษณีย์โทรเลข ปรึกษากันตั้งข้อกำหนดที่จะทำการติดต่อกัน เป็นการตกลงแล้วที่จะเปิดโทรเลขของกรมรถไฟรับส่งข่าวของคนทั่วไปได้ในสเตชันเหล่านี้ คือ บางซื่อ ๑ หลักสี่ ๑ เชียงราก ๑ พระแก้ว ๑ บ้านพาศี ๑ บ้านป้อมเปี้ยก ๑ แก่งคอย ๑ มวกเหล็ก ๑ ปากช่อง ๑ สูงเนิน ๑ ลาดบัวขาว ๑ สีคิ้ว ๑ โคกกรวด ๑ รวม ๑๓ ตำบลด้วยกัน เว้นแต่การส่งโทรเลขไปใน ๑๓ ตำบลนั้นจะรับส่งให้เพียงระยะทางไม่เกินกว่ากิโลเมตร ๑ คือ ๒๕ เส้นเท่านั้น เหตุที่มีกำหนดเช่นนี้ก็เพราะจะมีให้ต้องจ้างคนส่งโทรเลขเพิ่มเติมขึ้นใหม่ จะใช้คนงานประจำ สเตชันซึ่งมีใช้อยู่แล้วนั้น เป็นอันไม่ต้องเสียเงินเพิ่มเติมอันใดอีก ในการเปิดโทรเลข ๑๓ ตำบลนี้ การที่รับส่งเพียงกิโลเมตร ๑ นี้ก็เห็นด้วยเกล้าฯว่าเป็นการพอดีแล้ว เพราะตำบลเหล่านั้นก็เป็นแต่ตำบลบ้านอันเล็กน้อยที่ระยะหมู่บ้านไม่ยืดยาวไปกว่ากิโลเมตร ๑ มากนัก

ถ้าทรงพระราชดำริเห็นเป็นการสมควรแล้ว จะได้รับใส่เกล้าฯให้เปิดใช้ในวันที่ ๑ พฤศจิกายนนี้เป็นต้นไป ข้าพระพุทธเจ้าได้ทูลเกล้าฯถวายร่างประกาศมาด้วยแล้ว

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

นริศรานุวัดติวงศ์

ขอเดชะ...”

โดยใน พ.ศ. 2441 ได้สร้างทางมาจนถึงหมู่บ้านเล็กๆ ดังกล่าวไว้ในตอนต้น โดยจำเป็นจะต้องระเบิดภูเขาเพื่อทำเป็นทางรถไฟ¹ จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านปากช่อง” แต่จากการสันนิษฐานของผู้เขียนเองคิดว่า ไม่น่าจะเป็นไปได้เนื่องจากในพื้นที่ๆ ใกล้เมืองปากช่องไม่ปรากฏช่องเขาที่สำคัญที่เกิดจากการระเบิดหิน น่าจะเป็นเพราะตำแหน่งที่ตั้งของบ้านปากช่องที่เป็นที่พักปากช่องดงเมื่อออกจากดงก่อนจะข้ามช่องเขาเขื่อนลั่นที่เป็นอุปสรรคทางธรรมชาติที่เด่นที่สุดในพื้นที่นี้ น่าจะเป็นที่มาของชื่อบ้านและพื้นที่นี้ในที่สุดดังปรากฏอยู่ในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ

บ้านปากช่องนี้ตั้งอยู่ในชัยภูมิที่เหมาะสมสำหรับการสร้างสถานีรถไฟ เนื่องด้วยรถไฟสมัยโบราณ เป็นรถไฟพลังไอน้ำ จำต้องมีระยะทางจากสถานีหนึ่งถึงสถานีหนึ่งเพื่อการเติมเชื้อเพลิง คือฟืนและน้ำเป็นสำคัญ จากหลักฐานทางกายภาพที่ยังปรากฏอยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากช่อง คือถนนสายหนึ่งชื่อ ซอยโรงสูบ โดยได้เชื่อมลำตะคองที่ไหลผ่านทางด้านใต้ของชุมชนไปยังสถานีรถไฟซึ่งหมายถึงซอยที่เป็นที่ตั้งของโรงสูบน้ำสำหรับรถไฟนั่นเอง นอกจากนี้ ยังมีการสร้างบ้าน เรือนแถวไม้ ริมถนนด้านใต้ทางรถไฟ ซึ่งต่อมาได้ขยายตัวไปทางตลาดสดเทศบาล

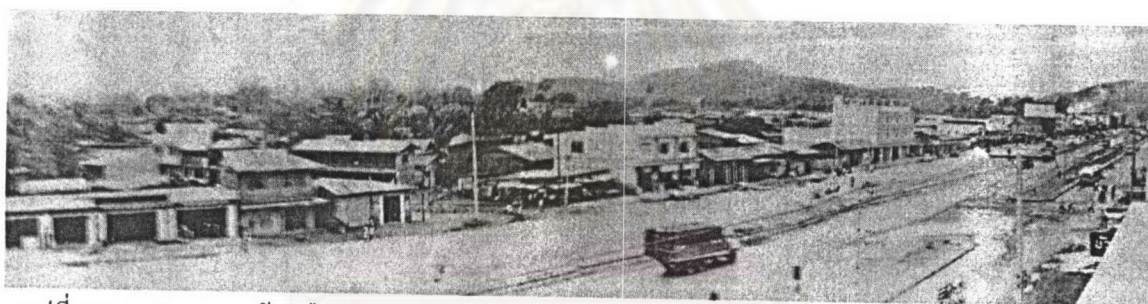

รูปที่ 3.7 แสดงการตั้งพักแรมของกองคาราวานสินค้าหลังจากออกจากดงภูเขาไฟบริเวณตำบลปากช่อง
ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

¹ จากประวัติเดิมปรากฏในบรรยายสรุปอำเภอปากช่องและเทศบาลตำบลปากช่อง

รูปที่ 3.8 แสดงภาพถ่ายเก่าบริเวณริมน้ำลำตะคอง
ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รูปที่ 3.9 แสดงสภาพบ้านเรือนริมถนนมิตรภาพบริเวณซอยโรงสูบน้ำในตำบลปากช่อง ประมาณปี พ.ศ. 2510
ที่มา : ร้านถ่ายภาพทวีชัยโฟโต้

ต่อมาใน พ.ศ. 2482 ทางราชการได้ย้ายที่ว่าการอำเภอจากบ้านจันทิกไปอยู่ที่บ้านสีคิ้ว (สถานีรถไฟสีคิ้วในปัจจุบัน) เนื่องจากบ้านจันทิกมีไข้มาลาเรียชุกชุม จึงได้เปลี่ยนชื่อจากอำเภอจันทิกเป็นอำเภอสีคิ้ว และได้ยุบตำบลหนองพระตั้งเป็นตำบลจันทิก บ้านปากช่องจึงได้มาขึ้นกับตำบลจันทิก จนกระทั่งใน พ.ศ. 2492 หมู่บ้านปากช่องจึงได้รับการยกฐานะเป็นตำบลปากช่อง

นับแต่นั้นเป็นต้นมา ตำบลปากช่องก็ได้ขยายตัวและพัฒนาตัวเอง จนมีการตัดถนนมิตรภาพผ่านใน พ.ศ. 2499 ด้วยความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาโดยมีเส้นทางไปในแนวเดียวกับเส้นทางรถไฟ ทางราชการได้ยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอปากช่อง ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 หลังจากนั้น 6 เดือนเศษคือ วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2500 ก็ได้รับการยกฐานะเป็น อำเภอปากช่อง ในที่สุด

3.2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

3.2.1 ที่ตั้ง

อำเภอปากช่องเป็นอำเภอหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงของจังหวัดนครราชสีมา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยมีที่ตั้งเป็นอำเภอแรกที่เป็นประตูเชื่อมจากภาคกลางสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านทางจังหวัดสระบุรี หรือจังหวัดนครนายกได้ มีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 170 กิโลเมตรและห่างจากเมืองนครราชสีมาประมาณ 84 กิโลเมตร

อาณาเขตติดต่อ อำเภอปากช่องมีอาณาเขตติดต่อดังนี้ (ดังแสดงในแผนที่ 3.1)

ทิศเหนือ	จรดเขตอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี
ทิศใต้	จรดเขตอำเภอเมืองและอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก
ทิศตะวันออก	จรดอำเภอสีคิ้วและอำเภอบักรังชัย จังหวัดนครราชสีมา
ทิศตะวันตก	จรดอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี

มีพื้นที่ประมาณ 1794.5 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณร้อยละ 8.74 เป็นอันดับที่ 2 ของจังหวัดนครราชสีมา รองจากอำเภอครบุรี

3.2.2 พื้นที่และลักษณะทางกายภาพ

แต่เดิมพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอปากช่อง มีสภาพเป็นป่าดงดิบมีชื่อเรียกว่า “ดงพญาไฟ” ซึ่งมีอาณาเขตต่อเนื่องตั้งแต่อำเภอมวกเหล็ก ตำบลกลางดง ตำบลปากช่อง ตำบลจันทน์ทิง ไปจนถึงเขตพื้นที่อำเภอสูงเนิน มีลักษณะเป็นป่าเบญจพรรณ สลับกับทุ่งหญ้า ภายหลังมีการเปลี่ยนชื่อพื้นที่นี้เป็น “ดงพญาเย็น” และเมื่อความเจริญได้แผ่กระจายเข้าไปถึงทำให้มีการบุกกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตร อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าถนนมิตรภาพเป็นถนนที่ทำให้ป่าไม้ในดงพญาไฟหมดไป (จากการสอบถามนายช่างที่ทำถนนมิตรภาพ ที่บอกว่าขณะตัดทางถนนมิตรภาพยังมีสภาพเป็นป่าที่บอบอยู่เลย)

พื้นที่อำเภอปากช่องจะอยู่นอกแอ่งโคราช-อุบลไปทางตะวันตกของเขตอำเภอปากช่อง จะพบการแพร่กระจายของหินที่มีอายุแก่กว่าชุดหินโคราชหลายชนิดทั้งหินตะกอน หินอัคนีและหินแปร ขอบแอ่งโคราชบริเวณเขื่อนลำตะคองมีลักษณะเป็นภูเขาสูงถึง 800 เมตรแล้วค่อยๆ ลาดลงสู่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

สภาพทางกายภาพ เป็นพื้นที่ราบสูง มีเนินเขาถูกฟูกกระจายจากทางด้านตะวันตกไปทางตะวันออกเฉียงของอำเภอ เป็นขอบของแอ่งโคราช โดยมีพื้นที่ราบบริเวณเหนืออ่างเก็บน้ำลำตะคอง ล้อมรอบด้วยเทือกเขาหินทรายทางอ่างเก็บน้ำลำตะคอง และเขาหินปูนใกล้พื้นที่อำเภอ

มวกเหล็ก พื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงสภาพเป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีแหล่งชุมชนตั้งอยู่ที่สำคัญได้แก่เทศบาลตำบลปากช่องและเทศบาลตำบลกลางดง

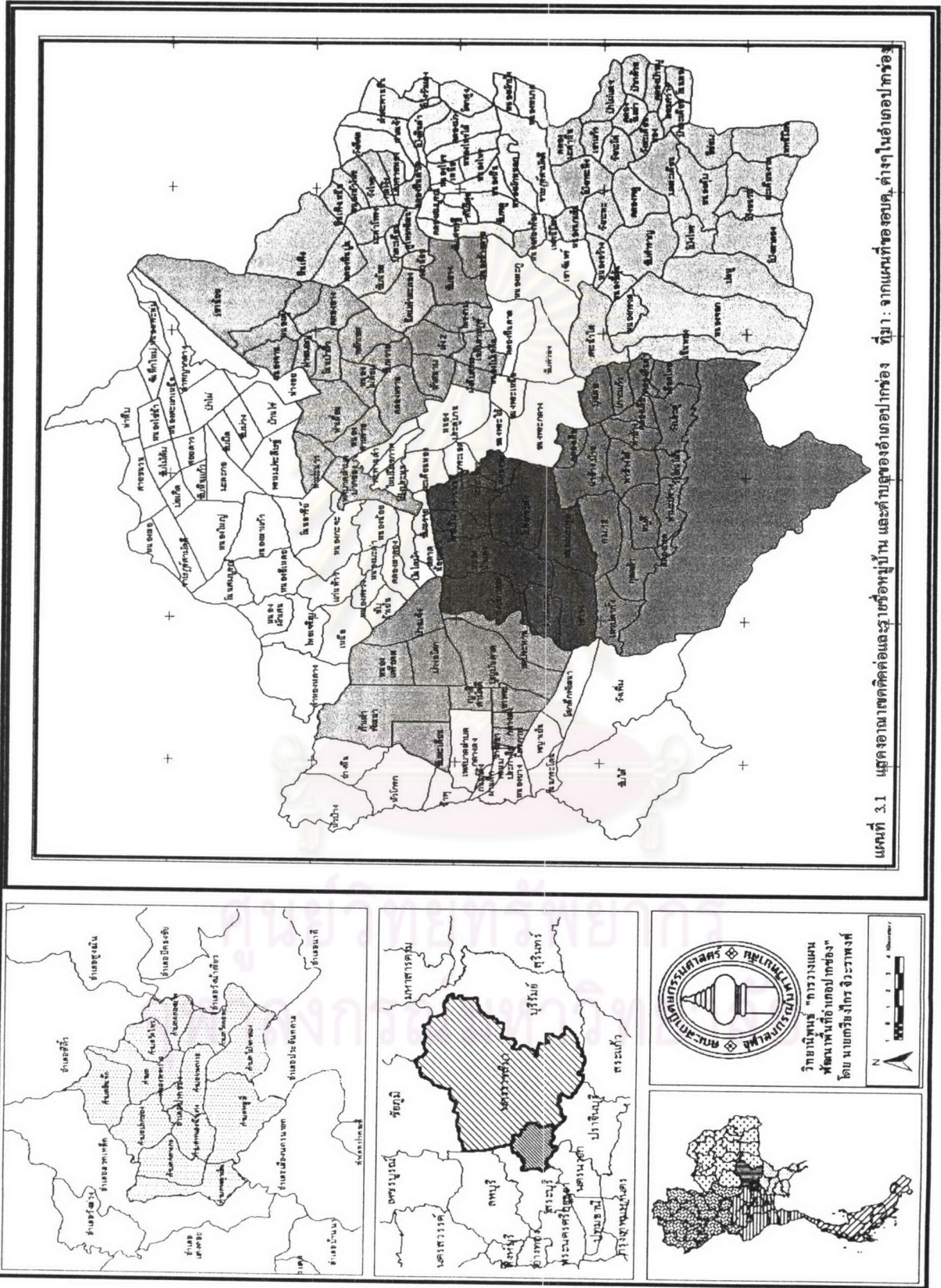
จากยอดเขาวัดเขาไทรสายนต์ต่อเข้าเขตตัวเมืองใกล้เขตเทศบาลตำบลปากช่องเมื่อมองผ่านตัวเมืองปากช่องไปยังช่องเขาเขื่อนลำตะคองจะปรากฏพื้นที่ราบกว้างใหญ่ มีเนินเขาไม่สูงนักอยู่ทางขวามือ (รูปที่ 3.9) ในพื้นที่ราบนี้เชื่อว่ามี การตั้งถิ่นฐานทำนาตามริมลำน้ำลำตะคอง ก่อนที่จะเคลื่อนมาเกาะตามริมทางรถไฟและริมถนนในท้ายที่สุด และในรูปที่ 3.10-3.13 แสดงให้เห็นถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่อำเภอปากช่องที่รอบล้อมด้วยภูเขา และสภาพพื้นที่ยังปกคลุมไปด้วยต้นไม้

3.3 ลักษณะภูมิอากาศ

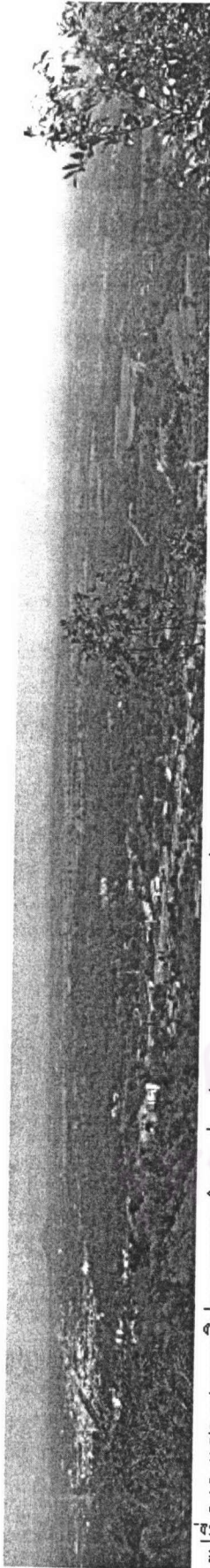
อำเภอปากช่องอยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มี 3 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อน ฤดูฝนและฤดูหนาว นอกจากนี้ ยังได้รับอิทธิพลของพายุดีเปรสชันทางทิศตะวันออกเฉียงใน ช่วงเดือนกันยายนและเดือนตุลาคมทำให้เกิดฝนชุกในบริเวณที่พายุพัดผ่าน

- ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมไปจนถึงเดือนพฤษภาคม อากาศจะร้อนอบอ้าวมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน
- ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมไปจนถึงเดือนตุลาคม เป็นช่วงที่มีลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่าน
- ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมไปจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ เป็นช่วงที่มีลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดพาเอาความเย็นจากประเทศจีนเข้าสู่พื้นที่ จะมีอุณหภูมิต่ำสุดในเดือนธันวาคม

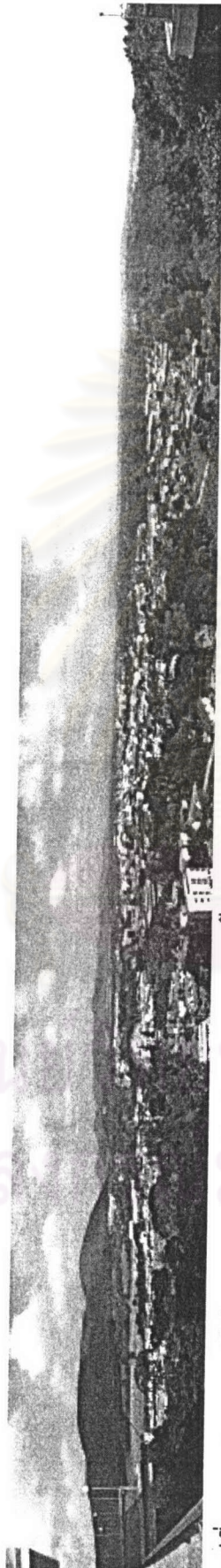
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.1 แผนพัฒนาเขตติดต่อและอำเภอหมู่บ้าน และตำบลของอำเภอปกครอง ที่มา : จากแผนที่ของอบต. ต่างในอำเภอปกครอง

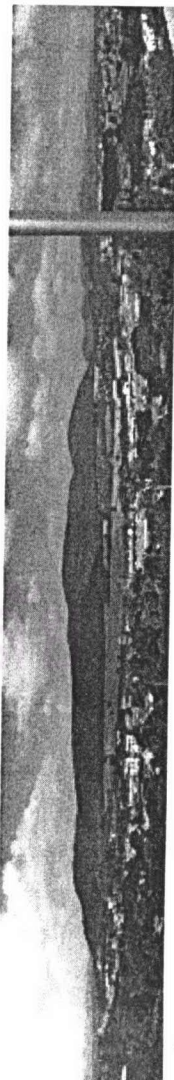
รูปที่ 3.10 แสดงสภาพภูมิประเทศของอำเภอปากช่องมืองจากยอดเขาวัดเขาไทรสถานันต์

รูปที่ 3.11 แสดงสภาพภูมิประเทศของอำเภอปากช่องและสภาพการตั้งถิ่นฐานของตัวเมืองเทศบาลตำบลปากช่อง

รูปที่ 3.12 แสดงสภาพภูมิประเทศของอำเภอปากช่องมืองจากยอดเขาวัดคลองตาลอง

รูปที่ 3.13 แสดงสภาพภูมิประเทศของอำเภอปากช่องบริเวณทางเข้าตัวเมืองเทศบาลตำบลปากช่อง

3.3.1 อุณหภูมิ

สำหรับอุณหภูมิในอำเภอปากช่องมีลักษณะเช่นเดียวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ มีลักษณะค่อนข้างไปทางภูมิอากาศแบบภาคพื้นทวีป (Subcontinent Climate) เพราะลักษณะทางกายภาพที่ถูกปิดล้อมกีดกันอิทธิพลจากทะเลแต่ความสูงจากทะเลมีไม่มากนัก จึงไม่ทำให้อุณหภูมิเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด เมื่อลมจากภาคพื้นทวีป พัดผ่านโดยมีสิ่งกีดขวางน้อยจะนำเอาอากาศที่ค่อนข้างหนาวจากประเทศจีนมาสู่ภาคนี้เป็นประจำ ในเวลาดังกล่าวห้องฟ้าจะปราศจากเมฆ การส่องแสงของดวงอาทิตย์ในตอนกลางวันมีมากพอกับการแผ่รังสีของความร้อนในตอนกลางคืน เป็นผลทำให้มีการระเหยสูงและทำให้ผืนดินแห้ง

สำหรับอำเภอปากช่องมีอุณหภูมิเฉลี่ย 27.5-28.7 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 32.0 เปอร์เซ็นต์นับว่า อยู่ในช่วงภาวะน่าสบาย เดือนธันวาคม อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 25.8 องศาเซลเซียส โดยในเขตภูเขาจะมีอุณหภูมิต่ำกว่านี้และมีหมอกปกคลุมในตอนค่ำ ในเดือนมีนาคม-เมษายนจะมีอุณหภูมิสูงสุดที่ 29.3 องศาเซลเซียส หลังจากเดือนเมษายนหรือพฤษภาคมไปแล้ว อุณหภูมิจะค่อยๆ ลดลงเพราะเข้าในช่วงฤดูฝน ดังแสดงในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงอุณหภูมิเฉลี่ยรายปี 2539-2543 ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยา (สาขาปากช่อง)

ปี พ.ศ.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ษ.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	อุณหภูมิเฉลี่ยรายปี
2539	27.3	29.0	30.2	29.2	28.9	28.6	28.8	28.3	27.9	20.9	26.4	25.0	27.5
2540	25.7	27.7	28.0	28.5	29.8	29.2	29.1	28.9	27.9	27.5	27.6	27.3	28.1
2541	27.2	29.2	30.1	30.4	31.3	29.8	29.2	28.9	27.2	27.4	27.3	26.4	28.7
2542	26.9	29.8	29.5	29.1	28.0	27.9	28.7	27.9	27.5	27.2	26.6	24.5	27.8
2543	26.9	28.4	28.9	29.4	28.1	28.4	27.8	28.7	27.0	26.8	-	-	28.0

3.3.2 ปริมาณน้ำฝน

ปริมาณน้ำฝนในเขตอำเภอปากช่องตามสถิติปริมาณน้ำฝนรายปีมีตั้งแต่ 933.6-1463.1 มิลลิเมตร โดยวัดจากสถานีวัดน้ำฝน 3 สถานี ได้แก่ สถานีแปลงปลูกสักกลางดง สถานีสำนักงานชลประทานที่ 6 และสถานีลำตะคอง ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 แสดงปริมาณฝนเฉลี่ยรายเดือนของสถานีวัดน้ำฝนต่างๆ

สถานี / ช่วงปีที่บันทึก	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ษ.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวม
กลางดง 2503-2533	12.7	29.4	68.1	107.2	177.4	142.1	170.9	206.8	297.0	206.2	38.9	6.4	1463.1
สำนักงาน ชป.ที่ 6 2500-2536	4.5	17.4	33.0	60.1	145.0	105.1	112.6	118.3	251.3	139.7	29.6	1.2	1017.8
ลำตะคอง 2506-2536	7.7	20.9	39.1	85.8	121.7	60.5	79.4	94.8	233.3	153.5	34.6	2.3	933.6

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา

หน่วย : มิลลิเมตร

3.4 ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติในอำเภอปากช่องยังนับว่า ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ เนื่องด้วยยังคงเป็นแหล่งต้นน้ำของลุ่มน้ำย่อยลำตะคองในลุ่มน้ำหลักแม่น้ำมูล จากการที่มีเทือกเขาพนมดงรัก มีเทือกเขาหินปูนอยู่หลายแห่ง เป็นสถานที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่อุดมไปด้วยสัตว์ป่า และพืชป่านานาพรรณ จึงสามารถแบ่งทรัพยากรที่สำคัญออกเป็น ทรัพยากรดิน ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรแร่ธาตุ

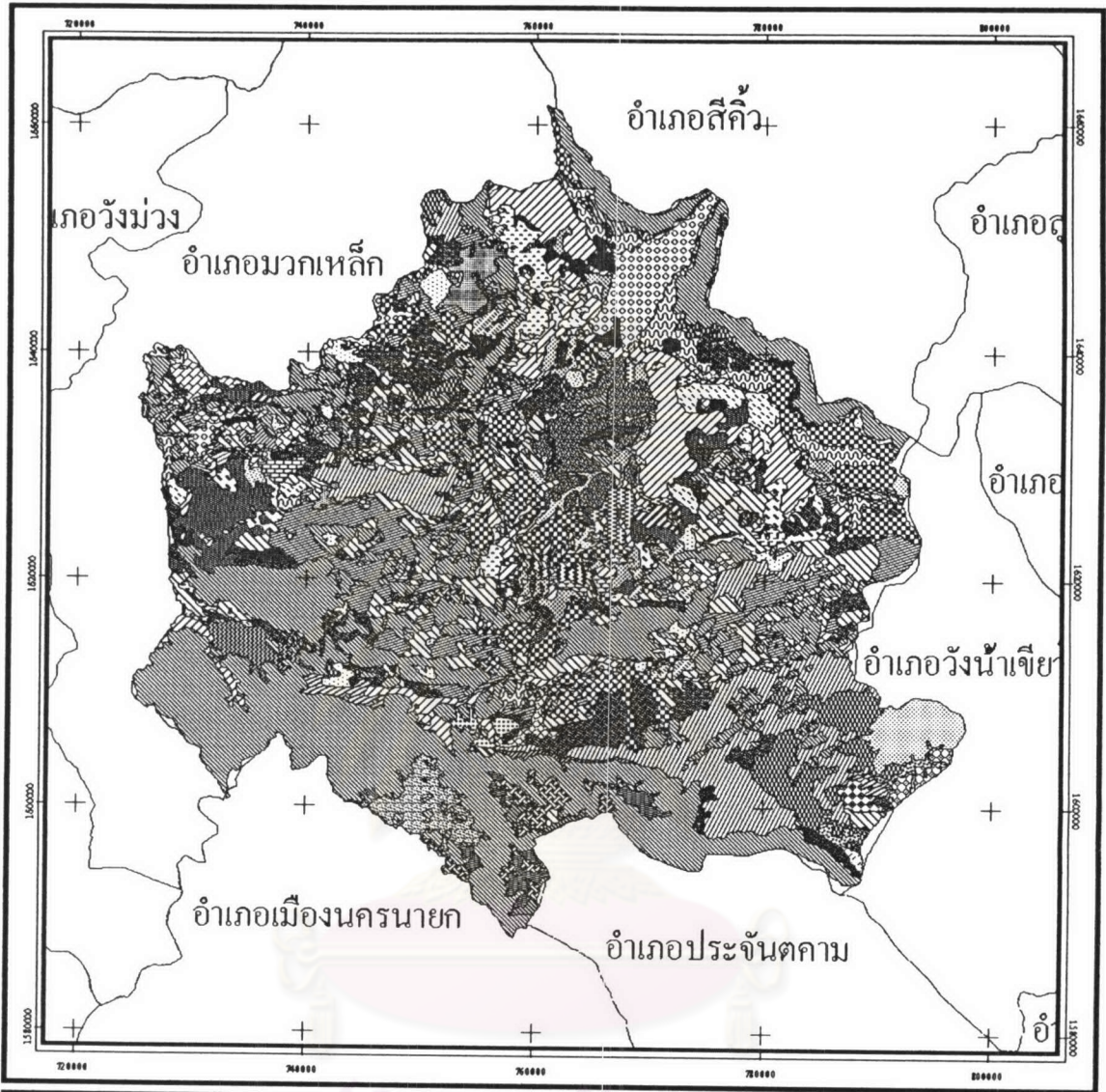
3.4.1 ทรัพยากรดิน

ทรัพยากรดินนับว่า มีความสำคัญต่อผู้คนในอำเภอปากช่อง เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตร หรือต่อเนื่องจากภาคเกษตร ทำให้คุณภาพของทรัพยากรนี้เป็นหนึ่งในตัวกำหนดความเจริญของพื้นที่

3.4.1.1 สมรรถนะของดิน

โดยทั่วไปเนื้อดินเป็นพวกดินเหนียว สีดินเป็นสีน้ำตาล สีเหลืองหรือสีแดง เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำนํ้า หรือเกิดจากการสลายตัวของหินหลายชนิดที่มีเนื้อละเอียด พบบริเวณที่ดอนที่เป็นลูกคลื่นไปจนถึงเนินเขา เป็นดินลึกมีการระบายน้ำดี มีความสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลาง ปฏิกริยาเป็นกรดต่ำ อยู่ในระหว่าง 5.5-7.0 พบมากบริเวณตำบลกลางดง หมู่สี่ และปากช่อง ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวใช้ปลูกพืชไร่ ไม้ผล บางแห่งแถวตำบลกลางดงเป็นเนื้อดินพวกดินเหนียว มีก้อนปูนหรือปูนมาร์ลปนอยู่มาก สีดินเป็นสีดำ สีน้ำตาลแดง บริเวณเชิงเขาที่ราบหินปูนเป็นดินตื้น ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลางถึงสูง ส่วนมากใช้ปลูกพืชไร่พวกฝ้าย ข้าวโพด ถั่วและผลไม้

นอกจากนี้ ยังมีดินจำพวกดินมั่ว คือ ดินที่เกิดจากการผสมของดินหลายชนิดซึ่งเกิดจากวัตถุกำเนิดพวกตะกอนลำนํ้าพัดพามาทับถมกัน ลักษณะเนื้อดิน สีดิน ความลึกของดิน ปฏิกริยา ดินตลอดจนความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับแหล่งน้ำที่พัดพามา ส่วนมากมีก้อนกรวดปะปนอยู่ในเนื้อดินด้วย บางแห่งเป็นที่ราบเชิงเขาแสดงถึงการตกตะกอนต่างยุคของดิน อันเป็นผลมาจากการเกิดน้ำท่วมใหญ่ในอดีต ความอุดมสมบูรณ์ในบริเวณนี้ปานกลาง ปัจจุบันปลูกพืชสวนและพืชไร่กันอย่างกว้างขวาง

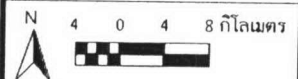
แผนที่ 3.2 แสดงชนิดของดินในอำเภอปากช่อง
ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

คำอธิบายสัญลักษณ์อยู่ในภาคผนวก

สัญลักษณ์ :		คำอธิบายสัญลักษณ์อยู่ในภาคผนวก	
10000	293901	412000	474939
70000	294000	440000	475901
192000	294295	442000	482000
252000	294901	462000	482901
253000	295000	462916	483000
280000	310000	463000	483901
282000	312000	463901	483939
290000	313000	463916	484000
290901	330000	470000	484901
290916	350000	472000	484939
292000	362000	473000	485901
292901	360000	473553	520000
292916	362000	473901	520901
292939	380000	473916	522000
293000	402000	473939	522901
		474000	522916
			523000
			524000
			524916
			550000
			550901
			550916
			552000
			552901
			552916
			553000
			553901
			553916
			564000
			564901
			564939
			562000
			562483
			563000
			590600
			612000
			612613
			620000
			768000
			783000
			784000
			789000
			888888
			901000
			902000
			910000
			925000

วิทยานิพนธ์
"การพัฒนพื้นที่อำเภอปากช่อง"
โดย นายตรีงไกร จีระราชศัพท์

นอกจากกลุ่มดินดังกล่าวแล้วยังประกอบไปด้วยภูเขาเทือกเขา ซึ่งมีความลาดชันกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ ดินที่พบในบริเวณดังกล่าวมีทั้งดินตื้นและดินลึก ลักษณะเนื้อดินตามธรรมชาติแตกต่างกันไป ส่วนใหญ่ยังปกคลุมไปด้วยป่าไม้ต่างๆ เช่น ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง หลายแห่งมีการทำไร่เลื่อนลอยโดยปราศจากมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำซึ่งเป็นผลจากการชะล้างพังทลายของหน้าดิน จนบางแห่งเหลือแต่หินพื้นโผล่ ในบริเวณดังกล่าวนี้ไม่ควรนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตร เนื่องจากมีปัญหาหลายประการที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ควรสงวนไว้เป็นป่าธรรมชาติอันเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร

บางแห่งตอนบนของอำเภอที่พบเป็นดินร่วนปนทรายดินส่วนล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทราย มีสีน้ำตาลสีเหลืองเกิดจากวัตถุต้นกำเนิดพวกตะกอนลำนํ้า หรือเกิดจากการสลายตัวพุงพังของดินเหนียว พบมากตรงบริเวณลูกคลื่นไปจนถึงบริเวณที่ราบเป็นดินลึกระบายน้ำได้ดี

3.4.1.2 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยทั่วไปเป็นประเภทเกษตรกรรม จากการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินจากกรมพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2543 ที่ได้จากเทคนิคด้านระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และข้อมูลดาวเทียม พอจะสรุปการใช้ประโยชน์ที่ดินได้ดังนี้

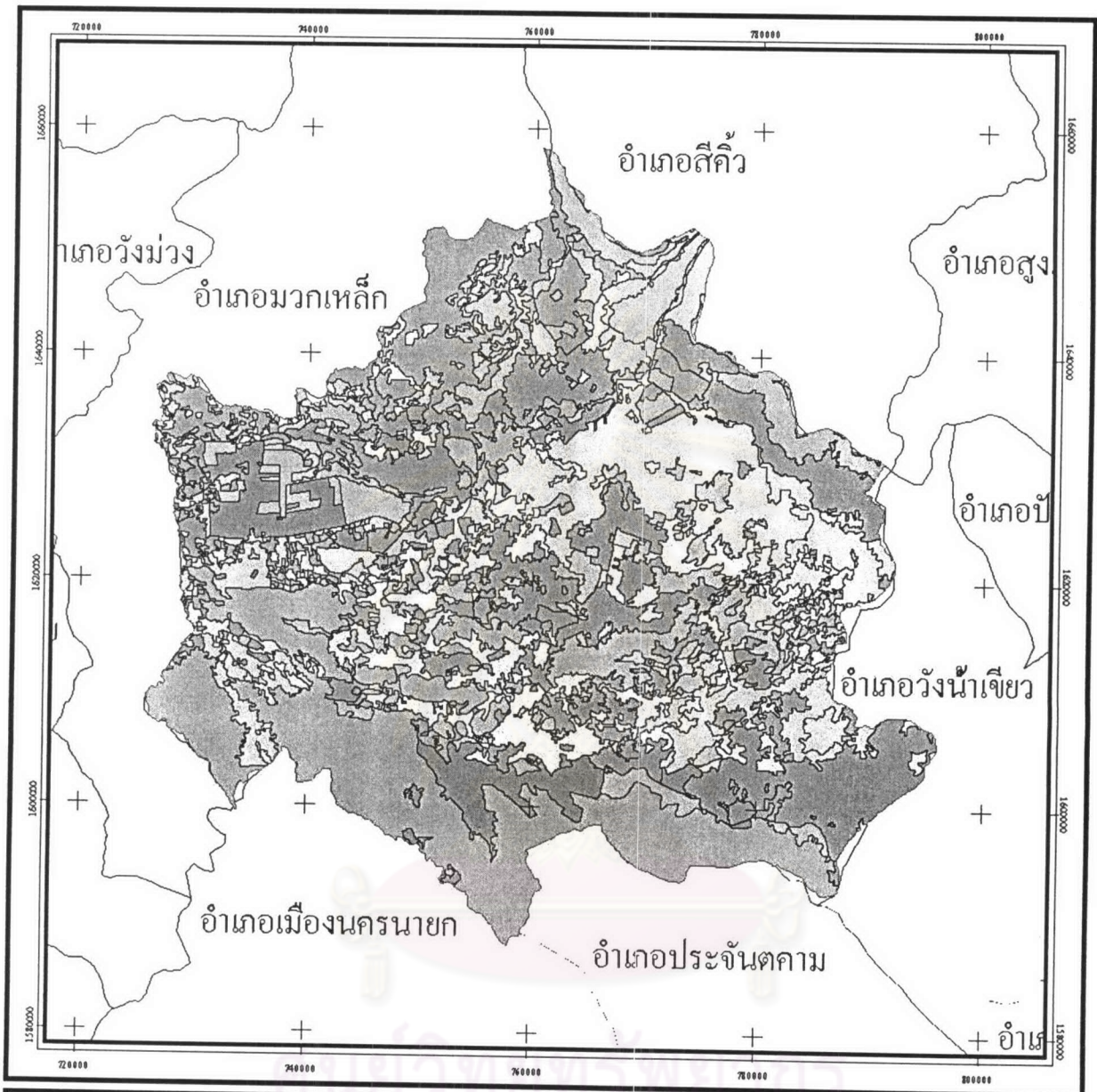
ตารางที่ 3.3 แสดงการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ พ.ศ. 2543 ในเขตอำเภอปากช่อง

ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	สัญลักษณ์แผนที่	เนื้อที่ พ.ศ. 2544	
		ไร่	ร้อยละ
พื้นที่เกษตรกรรม		637940	56.0
นาข้าว	A101	4244	
พืชไร่ผสม	A201	13994	
ข้าวโพด	A202	271064	
อ้อย	A203	39218	
มันสำปะหลัง	A204	97597	
ไม้ยืนต้นผสม	A301	250	
ยูคาลิปตัส	A308	270	
ไม้ผลผสม	A401	49048	
ไม้ผลผสม-หมู่บ้านบนพื้นที่ราบ	A401-U201	4162	
มะม่วง	A407	105154	
มะม่วง-หมู่บ้านบนพื้นที่ราบ	A407-U201	2282	

ตารางที่ 3.4 (ต่อ) แสดงการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ พ.ศ. 2543 ในเขตอำเภอปากช่อง

ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	สัญลักษณ์แผนที่	เนื้อที่ พ.ศ. 2544	
		ไร่	ร้อยละ
มะขาม	A412	12402	
อู่ถั่ว	A504	1138	
ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	A701	30034	
โรงเรือนเลี้ยงโค กระบือ และม้า	A702	1086	
โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ปีก	A703	4266	
โรงเรือนเลี้ยงสุกร	A704	1731	
พื้นที่ป่าไม้		424788	37.3
ป่าไม่ผลัดใบเสื่อมโทรม	F100	36127	
ป่าดิบแล้ง	F102	241636	
ป่าผลัดใบเสื่อมโทรม	F200	9233	
ป่าเบญจพรรณ	F201	475	
ป่าแดงหรือป่าเต็งรัง	F202	48056	
สวนป่าผสม	F301	20110	
ยูคาลิปตัส	F304	847	
สัก	F305	26676	
สะเดา	F306	339	
กระถิน	F308	33796	
สีเสียด	F313	7493	
พื้นที่เบ็ดเตล็ด		15977	1.4
ทุ่งหญ้า	M101	344	
ไม้พุ่ม หรือทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม	M102	10385	
ไผ่	M103	1815	
เหมืองแร่	M301	3433	
พื้นที่ชุมชนและสิ่งก่อสร้าง		49945	4.4
ตัวเมืองและย่านการค้า	U1	6176	
หมู่บ้านบนพื้นที่ราบ	U201	3337	
หมู่บ้านบนพื้นที่ราบ-ไม้ผลผสม	U201-A401	4872	
สถานที่ราชการและสถาบันต่างๆ	U3	6059	
โรงงานอุตสาหกรรม	U502	4850	
สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	U601	23249	
สนามกอล์ฟ	U602	1252	
สุสาน ป่าช้า	U603	150	
พื้นที่น้ำ		11286	1.0
อ่างเก็บน้ำ	W201	11249	
บ่อน้ำในไร่นา	W202	36	
รวมพื้นที่ทั้งหมด		1139936	

ที่มา : กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน และจากการวิเคราะห์

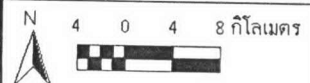

แผนที่ 3.3 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินในอำเภอปากช่อง พ.ศ. 2543
ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

สัญลักษณ์		
	กระถิน	
	ข้าวโพด	
	ตัวเมืองและย่านการค้า	
	ทุ่งหญ้า	
	ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	
	น้อยหน่า	
	นาคา	
	บ่อน้ำในไร่นา	
	ป่าดิบแล้ง	
	ป่าแดงหรือป่าเต็งรัง	
	ป่าเบญจพรรณ	
	ป่าผลัดใบเสื่อมโทรม	
	ป่าไม่ผลัดใบเสื่อมโทรม	
	ไร่	
	พืชไร่อผสม	
	มะขาม	
	มะม่วง	
	มะม่วง-หมู่บ้านบนพื้นที่ราบ	
	มันสำปะหลัง	
	ไม้ผลผสม	
	ไม้ผลผสม-หมู่บ้านบนพื้นที่ราบ	
	ไม้พุ่ม หรือทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม	
	ไม้ยืนต้นผสม	
	ยูคาลิปตัส	
	โรงงานอุตสาหกรรม	
	โรงเรียนเลี้ยงโค กระบือ และม้า	
	โรงเรียนเลี้ยงสัตว์ปีก	
	โรงเรียนเลี้ยงสุกร	
	สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	
	สถานที่ราชการและสถานบ้านต่างๆ	
	สนามกอล์ฟ	
	สวนป่าผสม	
	สะพาน	
	สี่ก	
	สี่เสียด	
	สุสาน, ป่าช้า	
	หมู่บ้านบนพื้นที่ราบ	
	หมู่บ้านบนพื้นที่ราบ-ไม้ผลผสม	
	เหมืองแร่	
	อ่างน้ำ	
	อ้อย	
	อ่างรับน้ำ	

วิทยานิพนธ์ "การวางแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง" โดย นายเกรียงไกร จิระพงษ์ดี

3.4.2 ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ป่าไม้

ปัจจุบันมีเนื้อที่ป่าไม้เหลือประมาณ โดยมีสภาพพื้นที่ป่าประมาณ 1,302 ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่อยู่ทางด้านทิศใต้และตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอปากช่อง อันได้แก่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และบางส่วนของบริเวณตำบลจันทน์ทีก อำเภอปากช่องด้วยเช่นกัน พื้นที่ป่าเหล่านี้เป็นพื้นที่ต้นน้ำที่สำคัญของลำตะคอง พื้นที่ป่าไม้เหลืดังกล่าวนี้เป็นจุดวิกฤติที่จะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยการฟื้นฟูสภาพลุ่มน้ำลำตะคองด้วยการริบดำเนินการปรับปรุงฟื้นฟูสภาพป่าไม้ เพื่อรักษาต้นน้ำลำธารให้คงอยู่ในสภาพใกล้เคียงกับสภาพเดิม ส่วนการวางแผนฟื้นฟูสภาพป่าให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานทางกายภาพของลุ่มน้ำลำตะคองอย่างพอเพียงเช่น ข้อมูลดิน หน่วยดิน สมรรถนะของดิน ข้อมูลทางธรณีวิทยา ข้อมูลทางด้านภูมิประเทศ เป็นต้น

พื้นที่ป่าส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ผลัดใบหรือป่าผลัดใบแบบผสม มีไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ประดู่ ไม้มะค่าไม้กระบาก เป็นต้น ในพื้นที่ป่าผลัดใบก็อาจมีป่าดิบแทรกอยู่โดยทั่วไป นอกจากป่าในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่แล้วยังมีป่าสงวนและป่าชุมชนดังนี้

ตารางที่ 3.5 แสดงพื้นที่ป่าสงวนในเขตอำเภอปากช่อง

ป่าสงวนแห่งชาติ	พื้นที่ตั้งป่าสงวน	เนื้อที่(ไร่)
1. ป่าดงพญาเย็น	ต.กลางดง ต.ปากช่อง ต.จันทน์ทีกใน อ.ปากช่อง ต.บ้านหนานหันใน อ.สีคิ้ว	97,812
2. ป่าเขาเตียนและป่าเขาเขื่อนลั่น	ต.ลาดบัวขาว ใน อ.สีคิ้ว ต.จันทน์ทีก ใน อ.ปากช่อง	19,375
3. ป่าเขาเสียดอ้ง ป่าเขานกยูงและป่าเขาอ่างหิน	ต. กลางดง ต.ปากช่อง ใน อ. ปากช่อง	63,562
4. ป่าปากช่องและป่าหมุสี	ต.สีคิ้ว ต.ลาดบัวขาวใน อ.สีคิ้ว ต.มะเกลือใหม่ ใน อ. สูงเนิน ต.วังกะทะ ใน อ.ปากช่อง	89,974
รวม		270,723

ที่มา : สำนักงานป่าไม้เขตจังหวัดนครราชสีมา, 2538

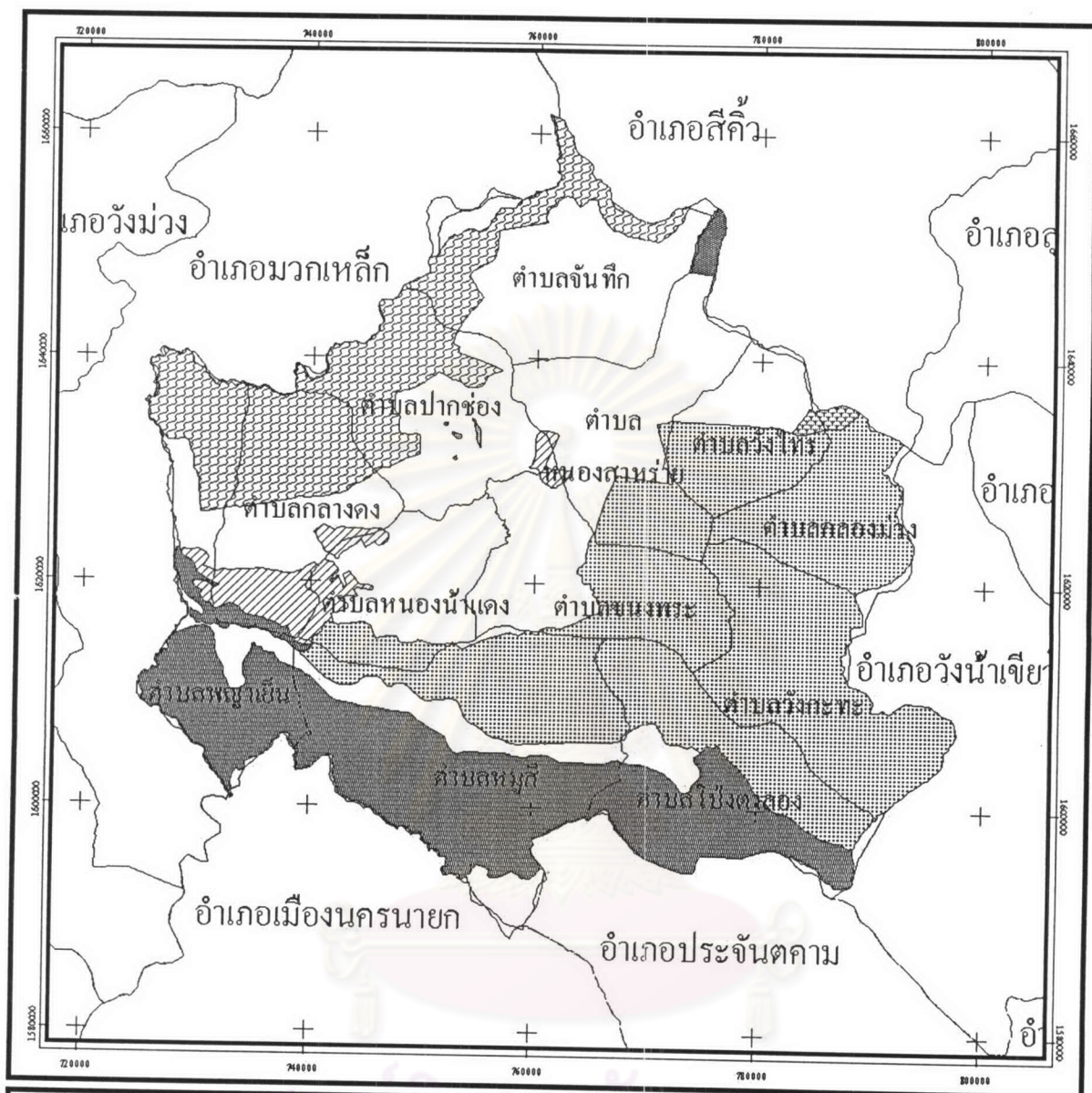
ส่วนป่าชุมชนใน อ.ปากช่อง มี 3 แห่งที่เป็นป่าใช้สอย และ 2 แห่งเป็นป่าปลูกเพื่อใช้สอยชุมชนและป่าปลูกตามโครงการจัดที่ดิน

ป่าดงพญาเย็น ดงพระยาเย็น ดงพญาไฟ หรือดงพระยาไฟ² เป็นชื่อทิวเขาและป่าดงใหญ่ที่เคยเป็นกำแพงธรรมชาติกั้นภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือออกจากกัน โดยทิวเขาดงพญาเย็นเริ่มจากถนนสุนทรารายณ์ ต่อจากทิวเขาเพชรบูรณ์ 1 ในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ลงไปทางทิศใต้ในเขตอำเภอด่านขุนทด อ้อมวกไปยังอำเภอชัยบาดาล ผ่านเขาตะเคียนงาม ผ่านทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือระหว่างสถานีปางอโศกและเขابันไคมา แล้วข้ามถนนมิตรภาพในแนวหลักกิโลเมตรที่ 170 ทิวเขายังอยู่ในแนวทิศใต้ ตั้งแต่เขาแสนห้า เขาไม้จันทร์ ตลอดไปจนถึงเขาเขาแก้วอันเป็นสุดทิวเขารวมความยาว 144 กิโลเมตร ยอดเขาช่วงตอนกลางและทางเหนือ มีความสูงอยู่ในช่วง 500-700 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางส่วนทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่เป็นแนวเขตแดน 3 จังหวัดระหว่างอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี และอำเภอเมือง จังหวัดนครนายก มีหลายยอดเขาที่มีความสูงอยู่ในช่วง 1,000-1,100 เมตร โดยยอดสูงที่สุดได้แก่ยอดเขาเขียวที่มีความสูงถึง 1,351 เมตร ในจังหวัดนครนายก

สภาพป่าดงพญาเย็นที่มีพื้นที่นับล้านไร่ นอกเขตอุทยานแห่งชาติได้ถูกบุกรุกแผ้วถางเพื่อปลูกพืชไร่จนหมดสภาพเดิม กลายเป็นพื้นที่เขาหัวโล้นและป่าเสื่อมโทรม ภายหลังจากเปิดถนนมิตรภาพใน พ.ศ. 2500 สภาพธรรมชาติก็ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย ภูเขาหินปูนบางลูกถูกระเบิดออกเพื่อนำหินไปผลิตปูนซีเมนต์หรือไม้เป็นวัสดุก่อสร้าง จนหมดสภาพภูเขาและหายไปจากแผนที่ภูมิประเทศเดิม ป่าดงพญาเย็นจึงกลายเป็นอดีตโดยเหลือเพียงแนวภูเขาเตี้ยๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² สมัยรัชกาลที่ 4 ทรงปรารถนาว่า ควรจะมีราชธานีไว้ให้ห่างทะเลสักแห่งหนึ่ง และเมืองนครราชสีมาก็เป็นตัวเลือกนั้นด้วย ได้โปรดฯ ให้พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าอยู่หัว เสด็จขึ้นมาตรวจตราทำเลและภูมิประเทศทางดงพญาไฟนี้ พระองค์ทรงพระราชดำริว่าดงพญาไฟเป็นดงเย็น ไม่ควรเรียกว่าดงพญาไฟให้คนครั่นคร้าม จึงกราบทูลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขอเปลี่ยนนามให้เรียกเสียใหม่ว่า ดงพญาเย็น(สมัยนั้นสมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพ สะกดชื่อว่า ดงพระยาเย็น ดงพระยาไฟ ปัจจุบันศัพท์ราชบัณฑิตยสถานใช้ว่า ดงพญาเย็น ดงพญาไฟ) ภูเขาและป่าดงแถบนี้จึงเปลี่ยนชื่อใหม่มาจนถึงปัจจุบัน

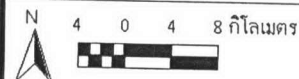
แผนที่ 3.4 แสดงพื้นที่ป่าไม้ในอำเภอปากช่อง
ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

สัญลักษณ์ :

- ป่าเขาใหญ่
- ป่าโครงการรถไฟมวกเหล็ก-สีคิ้ว
- ป่าปากช่อง-หมูสี
- ป่าเขาเขื่อนลั่น
- ป่าเขาแรวก
- ป่าเขาหลวง
- ป่าหนองแวง-ดงพญาเย็น
- ขอบเขตตำบล
- ขอบเขตจังหวัด

วิทยานิพนธ์ "การวางแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง"
โดยนายตรีเกียรติกร จิระราชพงศ์

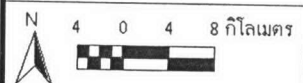

แผนที่ 3.5 แสดงแหล่งน้ำแม่น้ำลำคลองในอำเภอปากช่อง
ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

- สัญลักษณ์ :
- ลำน้ำ ห้วย
 - แหล่งน้ำ
 - ขอบเขตตำบล
 - ขอบเขตจังหวัด

วิทยานิพนธ์ "การวางแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง"
โดย นายเกรียงไกร จิระราพงศ์

3.4.3 ทรัพยากรน้ำ

3.4.3.1 แหล่งน้ำ แม่น้ำ ลำคลอง

พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอปากช่องอยู่ในลุ่มน้ำลำตะคอง ซึ่งเป็นลุ่มน้ำสาขาของลุ่มน้ำมูล และมีพื้นที่บางส่วนของลุ่มน้ำลำมวกเหล็ก ดังแสดงในแผนที่ 3.5

มีลำน้ำที่สำคัญ คือ ลำตะคอง ที่มีต้นกำเนิดอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญสำหรับการอุปโภคและบริโภค เกษตรกรรมและนิเวศวิทยา โดยไหลผ่าน ตำบล หมู่สี่ ตำบลชนงพระ ตำบลปากช่อง ตำบลหนองสาหร่าย ตำบลจันทึกในอำเภอปากช่อง จากนั้นจึงไหลผ่านไปยังอำเภอสีคิ้ว อำเภอสูงเนิน อำเภอขามทะเลสอ อำเภอเมืองนครราชสีมาและไหลลงสู่แม่น้ำมูลที่อำเภอจักรราช จังหวัดนครราชสีมา

นอกจากนี้ ยังมีคลองม่วง ต.พญาเย็น ที่จัดได้ว่ามีน้ำไหลตลอดปี และมีแหล่งน้ำที่สำคัญ คือ อ่างเก็บน้ำลำตะคอง ในเขตพื้นที่รอยต่อของอำเภอปากช่องและอำเภอสีคิ้วโดยสร้างเขื่อนลำตะคองกันที่ช่องเขาถ่านเสียด ตำบลลาดบัวขาว อำเภอสีคิ้ว เริ่มก่อสร้างใน พ.ศ. 2507 และแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2512 มีเนื้อที่ประมาณ 27,700ไร่ เพื่อกักเก็บน้ำไว้สำหรับการเกษตรในพื้นที่เขตชลประทานด้านล่างของตัวเขื่อน อำเภอปากช่องที่ตั้งอยู่ด้านบนของตัวเขื่อนจึงไม่ได้รับประโยชน์มากนัก

3.4.3.2 อุทกธรณีวิทยาของน้ำใต้ดิน

พื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอปากช่องอยู่นอกแอ่งโคราชอุบล โดยมีต้นน้ำลำตะคองอยู่ในบริเวณเขาใหญ่ พบการแพร่กระจายของหินที่มีอายุแก่กว่าชุดหินโคราชหลายชนิดโดยมีทั้งหินตะกอน หินอัคนีและหินแปร จากการวิเคราะห์ข้อมูลของกอน้ำบาดาล กรมทรัพยากรธรณี พบว่ามีหินที่มีลักษณะเป็นชั้นหินอุ้มน้ำ(Aquifer) โดยเฉพาะหินปูน เนื่องจากเนื้อหินปูนจะแน่นจนไม่สามารถเก็บน้ำได้นอกจากจะมีลักษณะเป็นโพรงหรือมีรอยแตกในหินจึงสามารถเก็บน้ำได้ โพรงของหินปูนจะมีหลายระดับ โพรงเหล่านี้เกิดจากการละลายของหินและทดแทนด้วยน้ำและมีระดับความลึกของโพรงแตกต่างกัน

กอน้ำบาดาล กรมทรัพยากรธรณีได้รวบรวมข้อมูลบ่อเจาะน้ำบาดาลถึง พ.ศ. 2536 พบว่าหินที่มีลักษณะเป็นชั้นหินอุ้มน้ำ(Aquifer) ของบริเวณพื้นที่นี้คือหินปูน P_1 , P_{1-2} , P_{2-3} โดยมีอัตราการให้น้ำส่วนใหญ่ประมาณต่ำกว่า 10 ลบ.เมตร/ชั่วโมง แต่ก็มีบ่อบาดาลส่วนหนึ่งที่ให้น้ำปริมาณมาก ทั้งนี้เป็นเพราะหินปูนมักให้ลักษณะของโพรง หรือมีรอยแตกในหิน น้ำบาดาลอาจถูกกักเก็บไว้ในโพรงหรือรอยแตกเหล่านี้ เพราะเนื้อหินปูนจะแน่นมากไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้

หากเจาะลงไปพบโพรงที่น้ำถูกกักเก็บไว้ก็จะได้น้ำที่มีปริมาณมาก แต่ถ้าเจาะพบโพรงที่ไม่กักเก็บน้ำก็จะไม่ได้น้ำ โพรงของหินปูนมักมีหลายระดับ เพราะโพรงเหล่านี้เกิดจากการละลายของหิน โดยน้ำที่ไหลแทรกเข้าไปในระดับต่างๆ จึงปรากฏความลึกของชั้นหินอุ้มน้ำในพื้นที่ของหินปูนอำเภอปากช่องแตกต่างกัน บ่อเจาะน้ำบาดาลหลายบ่อในหินปูนเขตตำบลกลางดง ตำบลหมูสี และตำบลปากช่องสามารถให้น้ำมากถึง 30 ลบ.เมตร/ชั่วโมง

บ่อเจาะน้ำบาดาลในพื้นที่อำเภอปากช่องที่รองรับด้วยหินแกรนิต หรือหินอัคนีชนิดอื่นๆ มักได้น้ำบาดาลน้อยกว่า 5 ลบ.เมตร/ชั่วโมง หรือไม่ให้น้ำเลย มีบางบ่อที่เป็นข้อยกเว้นเพราะมีสภาพทางอุทกธรณีวิทยาที่เหมาะสม คือ เป็นรอยแตกขนาดใหญ่จึงสามารถให้น้ำได้ดี มากถึง 30 ลบ.เมตร/ชั่วโมง หากไม่พบรอยแตกหรือบริเวณที่หินผุแล้วโอกาสที่จะได้น้ำมีน้อยมาก

บริเวณที่ทับถมของตะกอนทางน้ำที่ระดับไม่ลึกมากนัก ประมาณ 10- 20 เมตรก็อาจได้น้ำบาดาลแม้จะมีปริมาณไม่มากนักคือโดยเฉลี่ย 5 ลบ.เมตร/ชั่วโมง

3.4.4 ทรัพยากรแร่ธาตุ

3.4.4.1 หินอ่อน (Marble)

มีมากมายหลายชนิดตามสีสันและลวดลายธรรมชาติที่สวยงามที่พบมีหลายสีและลายเนื้อหินต่างๆ กันซึ่งใช้กำหนดราคาตามความนิยมของตลาดเช่นสีขาว เทาขาว เทาเข้ม เทาดำ ชมพู เขียว ทั้งมีลวดลายและเป็นสีล้วน ปัจจุบันหินอ่อนเป็นอุตสาหกรรมที่ทำชื่อเสียงให้กับจังหวัดนครราชสีมา หินอ่อนจากแหล่งปากช่องเป็นหินอ่อนที่ดีที่สุดอีกแหล่งหนึ่งของประเทศไทย สีสันสวยงามเป็นที่ต้องการของตลาด ใช้เป็นหินประดับเช่น ปูพื้น ประดับผนัง ทำชั้นบันได โต๊ะ และรูปแกะสลักต่างๆ นอกจากนี้ยังนำไปใช้ในอุตสาหกรรมอื่นๆ เช่น ทำปุ๋ย และเคมีภัณฑ์

3.4.4.2 หินแกรนิต(Granite)

เป็นหินที่มีผลึกโตเนื้อหยาบเกิดจากการเย็นตัวอย่างช้าๆ ภายในเปลือกโลก ปรกติจะมีสีจาง ขาวซีด แต่บางครั้งอาจจะมีสีชมพูหรือเทา แร่ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ แร่ควอตซ์ไมคา และโปแตส-เฟลด์สปาร์ ซึ่งแร่เหล่านี้มักจะสังเกตเห็นได้ด้วยตาเปล่า หินแกรนิตมีแร่ประกอบหินหลายชนิดทำให้มีสีต่างๆ ประกอบกับมีขนาดและการเรียงตัวของผลึกแร่ต่างๆ กัน ทำให้เกิดลวดลายในหิน หินแกรนิตชนิดที่พบในจังหวัดนครราชสีมาเป็นที่ต้องการของตลาดและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ หินฮอว์นเบลนไคต์ หรือในทางการค้ารู้จักกันในชื่อ หินแกรนิตสีดำ เป็นหินประดับที่สวยงามแปลกตา จึงมีราคาสูงกว่าหินแกรนิตชนิดอื่นๆ ที่ผลิตในประเทศ ได้มีการเปิดเหมืองนำเอาหินแกรนิตสีดำมาตัดขัดมันทำเป็นหินประดับครั้งแรกในประเทศไทยที่บ้านยุบอี

ปูน ต่ำปลวงหมี อำเภอวังน้ำเขียว นอกจากนี้มีแหล่งหินแกรนิตชนิดอื่นๆ อีกได้แก่บริเวณอำเภอปากช่อง นิยมนำมาตกแต่งเป็นหินประดับอาคารสถานที่ และทำหินแกะสลักต่างๆ

3.4.4.3 หินปูน(Limestone)

ประกอบด้วยแร่แคลไซต์ และอาจพบเม็ดทรายและดินเหนียวปนอยู่ด้วย หินปูนส่วนมากมีการกำเนิดทางชีวภาพ อันเกิดจากการทับถมของเปลือกหอย ปู หรือปะการัง หินปูนเป็นหินที่ละลายน้ำได้ดี เมื่ออยู่ในรูปของสารละลาย หินปูนส่วนมากจะมีเนื้อละเอียด อัดตัวกันแน่นทึบ แต่ช่วงต่อระหว่างชั้นหินมักจะแตกแยกชัดเจนทำให้น้ำซึมไหลผ่านลงไปได้ง่าย หินปูนมักมีสีแตกต่างกันออกไปเช่น สีเทา สีดำ หรือสีน้ำตาลปนแดง และมักจะมีซากดึกดำบรรพ์รวมอยู่ด้วย แหล่งที่พบหินปูนในจังหวัดนครราชสีมา คือ บริเวณอำเภอปากช่อง ปัจจุบันได้เปิดหน้าเหมืองไปบ้างแล้ว นิยมนำมาตกแต่งเป็นหินประดับอาคารสถานที่ และใช้ในอุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ หินก่อสร้าง ทำปูนขาว อุตสาหกรรมฟอกหนัง อุตสาหกรรมน้ำตาล ทำแคลเซียมคาร์ไบด์ อุตสาหกรรมแก้ว สารเคมี และผงซักฟอก เป็นต้น

3.4.4.4 ทองแดง (Copper)

การกำเนิดของแร่ทองแดง อาจเกิดเป็นสายจากหินอัคนีหรือเป็นชั้นแร่ร่วมกับพวกหินทรายหรือหินชีลต์ หรือเกิดร่วมกับแร่อื่นๆ เช่นแร่ตะกั่ว สังกะสี ดีบุก เป็นต้น ซึ่งแร่ทองแดงเป็นแร่อีกชนิดหนึ่งที่พบได้ในหลายจังหวัดของประเทศไทย แต่มีเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้นที่ถือได้ว่า มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ หนึ่งในบริเวณดังกล่าวอยู่ในบริเวณบ้านจันทิก อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา เป็นสินแร่ทองแดงถลุงเอาโลหะทองแดงเพื่อใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น ในการทำอุปกรณ์ไฟฟ้า สายไฟฟ้า อุปกรณ์เครื่องวิทยุโทรทัศน์ โทรเลข โทรศัพท์ เครื่องจักรกล ตลอดจนเครื่องมือวิทยาศาสตร์ และอาวุธยุทโธปกรณ์ต่างๆ และเป็นส่วนประกอบสำคัญในโลหะผสมหลายชนิดเช่นทองเหลือง ทองบรอนซ์ เป็นต้น

3.5 ทรัพยากรการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่อำเภอปากช่องมีดังนี้

3.5.1 อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีเนื้อที่ 2,168 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ 4 จังหวัด คือนครราชสีมา นครนายก สระบุรี และปราจีนบุรี เป็นอุทยานแห่งชาติแรกของประเทศไทย โดยประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2505

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ประกอบด้วยเทือกเขาสลับซับซ้อนเป็นต้นน้ำสายสำคัญของ ลำตะคองและแม่น้ำนครนายก อากาศจัดอยู่ในประเภทเย็นสบาย อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 23 องศาเซลเซียส สภาพป่าและพืชพรรณแบ่งเป็น 5 ลักษณะ คือ ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าดิบชื้น ป่าดิบเขา ทุ่งหญ้าและป่าละเมาะ สัตว์ป่าที่พบเช่น ช้างป่า กระต๊อง เก้ง เสือ หมูป่า หมาป่า และลิง เป็นต้น มีนกอยู่หลายชนิด ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ โดยเฉพาะนกเงือกซึ่งเป็นนกขนาดใหญ่ที่สุดในอุทยานนี้พบมากในเดือนสิงหาคมและกันยายน นอกจากนี้ยังมีแมลงและผีเสื้อต่างๆ อยู่มากมาย มีน้ำตก 20 แห่งที่มีชื่อเสียงได้แก่ น้ำตกเหวสุวัต น้ำตกผากล้วยไม้ น้ำตกเหวไทร น้ำตกเหวประทุน น้ำตกก่องแก้วที่อยู่ใกล้บริเวณที่ทำการอุทยานฯ น้ำตกเหวนรก มีระยะทาง 14 กิโลเมตรจากเส้นทางปราจีนบุรี-อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และเดินเท้าอีก 2 กิโลเมตร ส่วนน้ำตกนางรองและน้ำตกสาริกาทางเข้าอยู่ทางด้านจังหวัดนครนายก ทางกองอุทยานแห่งชาติได้สร้างหอดูสัตว์เป็นที่ส่องสัตว์ไว้ที่หนองผกชี มีเส้นทางเดินป่ามากมายให้นักท่องเที่ยวได้เดินป่า และยังมีบริการส่องสัตว์ในตอนกลางคืน สถานที่ที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่ง คือ พิพิธภัณฑ์เขาใหญ่ที่มีสัตว์ป่าที่สตัฟไว้เพื่อการศึกษา

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 205 กิโลเมตร สามารถไปได้สองเส้นทาง คือ เส้นทางสระบุรี-ปากช่องโดยแยกจากถนนมิตรภาพตรงกิโลเมตรที่ 56 ไปตามถนนธนรัชต์ประมาณ 23 กิโลเมตร อีกเส้นทางหนึ่ง คือ เส้นทางจากกรุงเทพฯ-แยกหินกองแล้วไปตามทางหลวงหมายเลข 33 (นครนายก-ปราจีนบุรี) ถึงสี่แยกเนินหอมใช้ทางหลวง 3077 ไปถึงเขาใหญ่ หากโดยสารรถประจำทางจากสถานีขนส่งหมอชิตใหม่ ไปลงที่ตลาดอำเภอปากช่องแล้วเช่ารถสองแถวจากตลาดปากช่องขึ้นอุทยานได้ ไม่มีรถโดยสารประจำทางขึ้นเขาใหญ่โดยตรง หากแต่สามารถโบกรถบริเวณด่านเก็บเงินเข้าอุทยานก็เป็นทางเลือกที่นักท่องเที่ยวนิยม

3.5.2 ศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่

ตั้งอยู่บริเวณกิโลเมตรที่ 23 ถนนธนรัชต์ ซึ่งเป็นถนนที่ขึ้นไปยังอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ตามประวัติกล่าวว่า เดิมเป็นศาลเพียงตาอยู่ใต้ต้นกระบกใหญ่ บริเวณตรงข้ามวัดหนองเคี่ยม อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก เรียกกันว่าศาลเจ้าพ่อปลัดจ่าง ศาลแห่งนี้มีที่มาจากนายจ่าง นิติสัตย์ เป็นชาวนครนายกเกิดเมื่อ พ.ศ. 2395 เป็นบุคคลที่ประชาชนทั่วไปให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก เป็นคนมีน้ำใจโอบอ้อมอารี ให้ความช่วยเหลือชาวบ้านในทุกๆ ด้าน เมื่อท่านถึงแก่กรรมลงเมื่อ พ.ศ. 2470 ด้วยวัย 75 ปี ชาวบ้านพร้อมใจกันสร้างศาลเพียงตาขึ้น และเมื่อมีการสร้างถนนธนรัชต์ขึ้น ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ฝันถึงเจ้าผู้คุ้มครองสรรพสัตว์และป่าเขาใหญ่ จึงสั่งการให้มีการจัดตั้งศาลเจ้าพ่อขึ้น และได้มีการอัญเชิญเจ้าพ่อปลัดจ่างมาอยู่ใน

ศาลนี้ เรียกชื่อใหม่เป็นเจ้าพ่อเขาใหญ่ ทุกวันที่ 26 มกราคมของทุกปีจะมีการบวงสรวงระลึกถึงพระคุณของท่าน ชาวปากช่องส่วนใหญ่เมื่อขับรถผ่านไปบริเวณปากทางเข้าเขาใหญ่ก็จะบีบแตรรถแสดงถึงความเคารพต่อท่าน

3.5.3 วัดชีราลงกรณวรารามวรวิหาร

เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหารสังกัดนิกายธรรมยุต ตั้งอยู่ที่หลักกิโลเมตรที่ 159-160 หมู่บ้านหนองน้ำแดง ตำบลหนองน้ำแดง อำเภอปากช่อง ห่างจากตัวจังหวัดนครราชสีมาประมาณ 76 กิโลเมตร เป็นวัดที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร ได้พระราชทานนามและทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ด้วย สร้างเมื่อ พ.ศ. 2506 ได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวงเมื่อ พ.ศ. 2515 มีปูชนียะสถานและปูชนียะวัตถุที่สำคัญคือ พระอุโบสถซึ่งพระประธานเป็นพระพุทธรูปประยุกต์สามสมัยและมณฑปทำด้วยหินอ่อน ภายในบรรจุรอยพระพุทธรูปจำลองสภาพภายในวัดนั้นร่มรื่นสงบสวยงาม

ด้านหลังมีภูเขาซ้อนกันสองลูก ลูกแรกประดิษฐานพระพุทธรูปปางนาคปรก ลูกหลังมีมณฑปหินอ่อน ซึ่งภายในมีรอยพระพุทธรูปจำลอง ฝาผนังด้านในมณฑปทั้ง 4 ด้าน เป็นภาพเกี่ยวกับสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา คือ กุสินารา ลุมพินีสารบาถ และพุทธคยา

3.5.4 วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม

ตั้งอยู่บริเวณเขาสี่เสียดำ หมู่บ้านกลางดง ตำบลกลางดง อำเภอปากช่อง ทางฝั่งขวาของถนนทางหลวงหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) วัดนี้มีพระพุทธรูปปางสมาธิสีขาว ขนาดใหญ่ชื่อว่า "พระพุทธสลกสีมามงคล" มองเห็นได้จากกระยะไกล ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า "หลวงพ่อขาว" หรือ "หลวงพ่อวัดพระขาว" ขนาดหน้าตักกว้าง 27.25 เมตร สูง 45 เมตร สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กทางขึ้นไปยังองค์พระพุทธรูป มีบันไดสองทาง คือ ทางซ้ายและทางขวาขององค์พระพุทธรูป สร้างโค้งเว้าในลักษณะรูปไบโพธิ์ บันไดทั้งหมดมี 1,250 ขั้น หมายถึง จำนวนพระอรหันต์ที่ ไปชุมนุมกันโดยมิได้นัดหมายในวันมาฆบูชา

องค์พระพุทธรูปประดิษฐานอยู่เหนือพื้นดิน 112 เมตรหรือ 56 วา หมายถึง พระพุทธคุณ 56 ประการ องค์พระสูง 45 เมตร หมายถึง พระพุทธองค์ โปรดเวไนยสัตว์อยู่ 45 พรรษา หรือเรียกว่า ทรงทำพุทธกิจอยู่ 45 พรรษา หลังจากที่ตรัสรู้แล้ว สอบถามรายละเอียดได้ที่ 044 361667-8

3.5.5 วัดถ้ำไตรรัตน์(ถ้ำราชสุทธาจารย์)

ห่างจากวัดชีราลงกรณวรารามวรวิหารไปประมาณ 500 เมตร ภายในถ้ำประกอบสิ่งสวยงามเช่น หินงอก หินย้อย พระพุทธรูป พระแม่กวนอิม และวิมานจำลองต่างๆ

3.5.6 พลับพลาพระเชษฐาอนุชาธิราช

ตั้งอยู่บริเวณวัดผ่านศึกอนุภูวนาราม ตำบลพญาเย็น ได้พบอาวุธโบราณในสำนักหมวกเหล็ก สันนิษฐานว่า เคยเป็นที่พักแรมในระหว่างการเดินทางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภายหลังได้สร้างเป็นพลับพลาไว้เป็นที่สักการะ

3.5.7 น้ำตกเหวสุวัต

เป็นน้ำตกที่มีชื่อเสียงมากของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง มีลักษณะของสายน้ำตกลงจากหน้าผาประมาณ 20 เมตร บริเวณด้านล่างของน้ำตกเป็นแอ่งน้ำและลำธารเหมาะที่จะลงเล่นน้ำ ในฤดูฝนน้ำจะมาและไหลแรง น้ำค่อนข้างเย็นจัด บริเวณโดยรอบน้ำตกยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้และพรรณพืช ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวประมาณ 200 คน/วัน ในช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ ประมาณ 1,000 คน/วัน

สามารถเข้าถึงโดยทางหลวงหมายเลข 3077 จากจังหวัดปราจีนบุรี หรือทางหลวง 2090 จากอำเภอปากช่องขึ้นเขาใหญ่มีทางแยกไปน้ำตกเหวสุวัตอีก 5 กิโลเมตร

3.5.8 น้ำตกธารหลังเหว

ตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 19 ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง ภายในวัดน้ำตกหลังเหวเป็นน้ำตกที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยมีต้นน้ำจากฝายน้ำล้นในหมู่บ้านไหลผ่านมายังวัดน้ำตกธารหลังเหว มีความสูง 50 เมตร บันไดขึ้นลงได้น้ำตก 200 ขั้น มีจุดชมวิวกว้างที่สวยงาม เหมาะแก่การถ่ายภาพ ในช่วงหน้าฝนจะเห็นละอองน้ำกระเซ็นออกสวยงามมาก ระยะทางเข้าจากถนนสายปากช่อง- ชับสนุ่น 650 เมตร จากทางแยกหมู่บ้านโนนอารีย์

3.5.9 ล่องแก่งลำตะคอง

เป็นแหล่งท่องเที่ยวใน ต.ชนงพระ อำเภอปากช่องโดยการนำเที่ยวด้วยการล่องแพในลำน้ำลำตะคอง

3.5.10 อ่างเก็บน้ำลำตะคอง

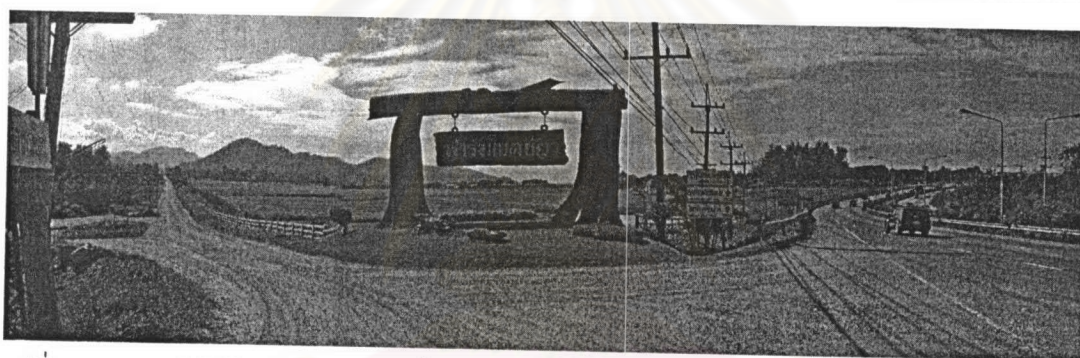
เขื่อนลำตะคอง เป็นเขื่อนที่กักเก็บน้ำได้มากเป็นอันดับหนึ่งของจังหวัดนครราชสีมาเริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2507 แล้วเสร็จใน พ.ศ. 2512 เป็นเขื่อนดินสูง 40.3 เมตร ยาว 521 เมตร สามารถกักเก็บน้ำได้ 310 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่เหนือเขื่อนเป็นอ่างเก็บน้ำยาว 19 กิโลเมตร กว้างที่สุด 7.5 กิโลเมตร สามารถส่งน้ำช่วยเหลือพื้นที่ชลประทานในฤดูฝน 238,000 ไร่ ในฤดู

แล้งได้ 150,000 ไร่ นอกจากนี้ ยังช่วยในการประปา ใช้น้ำสำหรับโรงงานอุตสาหกรรม เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา ช่วยบรรเทาอุทกภัย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ

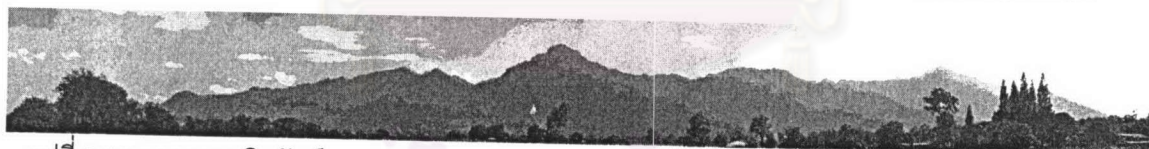
ลักษณะเด่นของเขื่อนลำตะคอง คือ สภาพธรรมชาติรอบอ่างเก็บน้ำอยู่ติดกับถนนมิตรภาพ ซึ่งผู้ผ่านไปมาสามารถมองเห็นทิวทัศน์อันสวยงามของพื้นที่น้ำที่มีภูเขาล้อมรอบ โดยเฉพาะเวลาพระอาทิตย์ขึ้นและตก นอกจากนี้ ยังมีบริเวณที่เป็นสัดส่วนสำหรับผู้ประสงค์จะพักผ่อนได้ตั้งแคมป์ด้วย

รูปที่ 3.14 แสดงลำตะคองไหลผ่านบริเวณเขตเทศบาลตำบลปากช่อง หลังโรงแรมนิววันชัย เป็นสระว่ายน้ำของเมือง

รูปที่ 3.15 แสดงฟาร์มโชคชัย แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีชื่อเสียงแห่งใหม่ระดับประเทศ ริมถนนมิตรภาพ

รูปที่ 3.16 แสดงภาพทิวทัศน์จากเขตเทศบาลตำบลกลางดง จากถนนมิตรภาพจะเห็นพระขาวอยู่ท่ามกลางขุนเขา

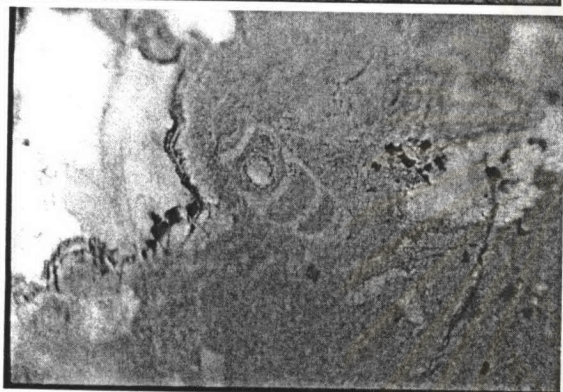
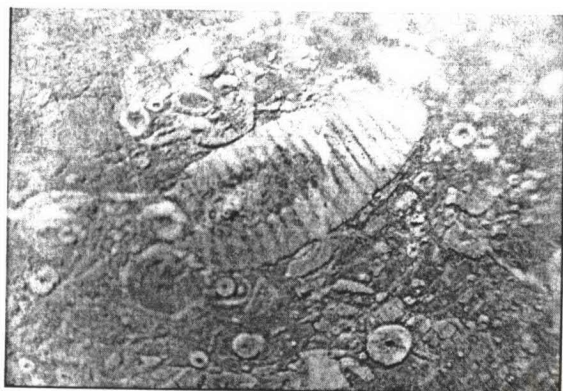

รูปที่ 3.17 แสดงแหล่งท่องเที่ยว วัดชีราลงกรณ์

วารามวรวิหาร

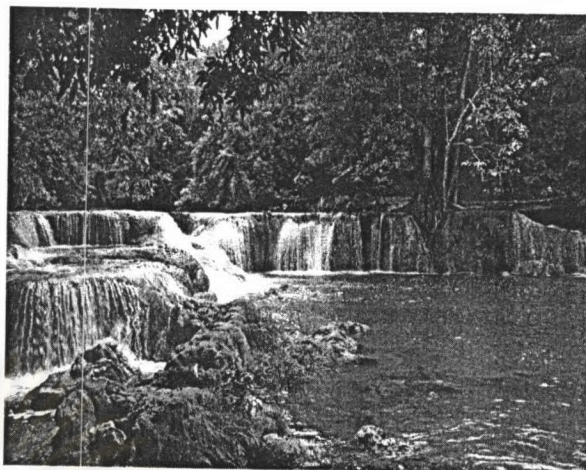
รูปที่ 3.18 แสดงแหล่งท่องเที่ยว ไร่ทุ่งนบุญรอด

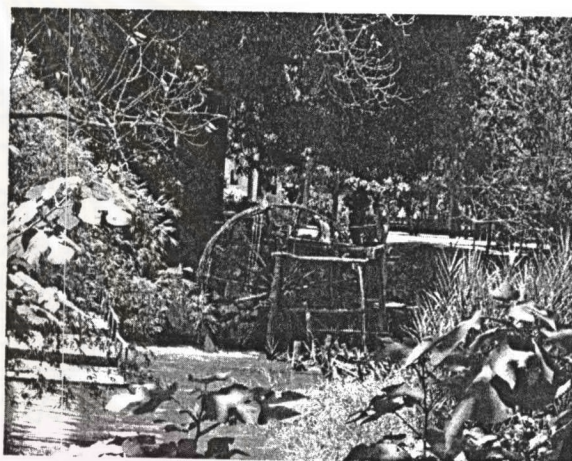
รูปที่ 3.19-21 แสดงซากฟอสซิลพืชสัตว์เซลล์เดียวที่มีอยู่เป็นบริเวณกว้างในพื้นที่อบต.พญาเย็น จะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในอนาคต

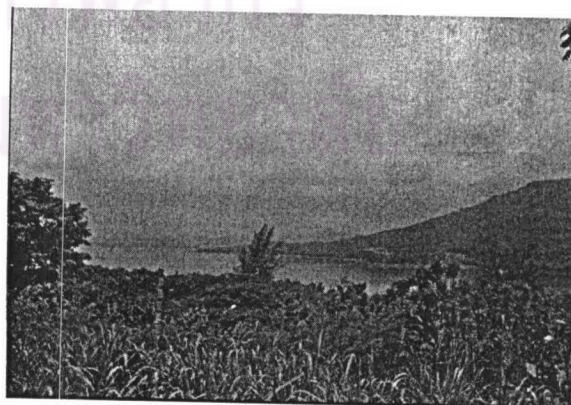
รูปที่ 3.22 แสดงแหล่งที่ซื้อขายผลไม้กลางดงที่นักท่องเที่ยวนิยมแวะ

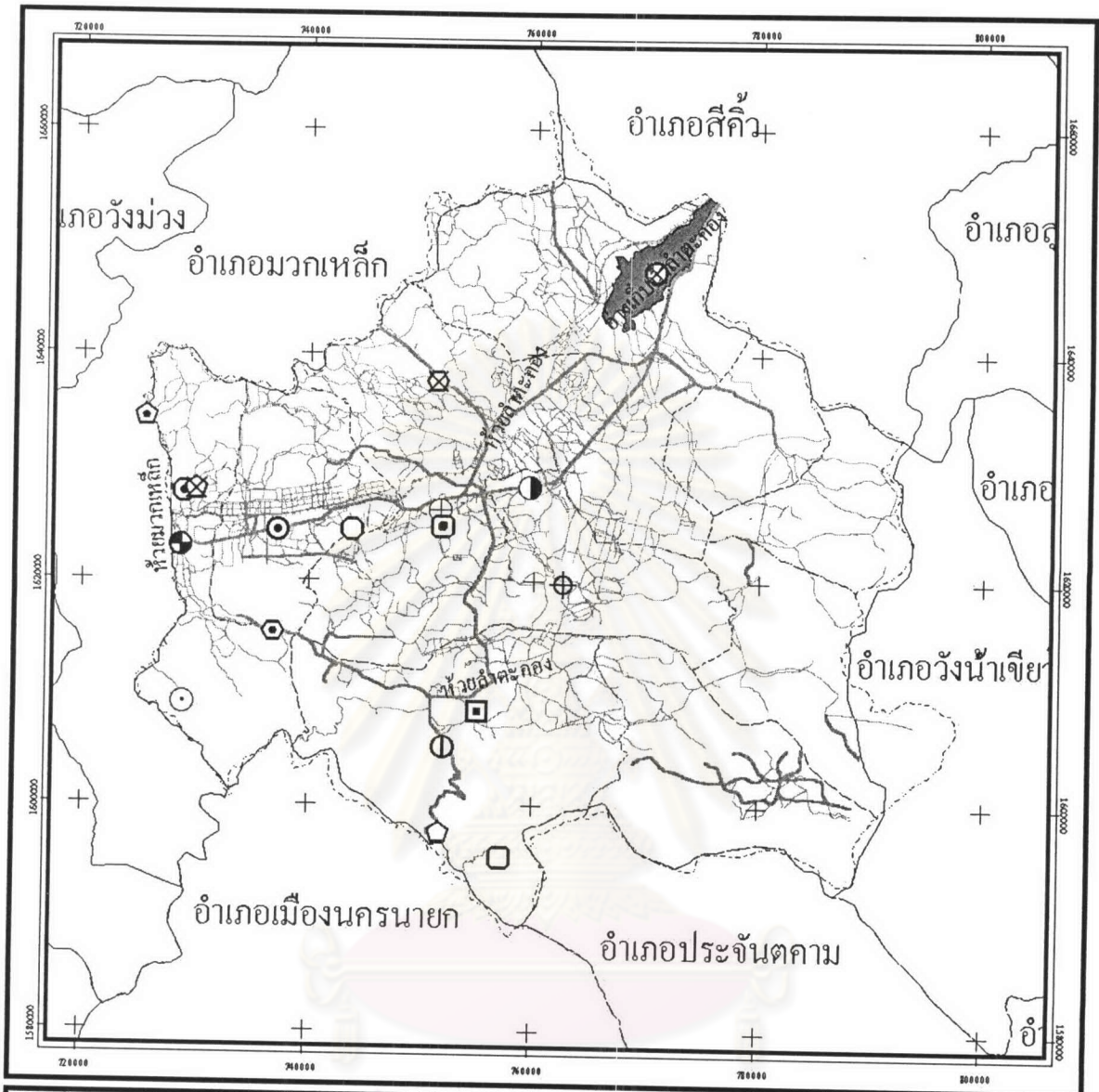
รูปที่ 3.23 แสดงแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกหมวกเหล็ก ด้านอำเภอปากช่อง

รูปที่ 3.24 แสดงระหัดวิดน้ำที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านในการดึงน้ำเข้านาไร่ ในอดีตมีอยู่ทั่วไปริมลำตะคองทั้งในตำบลปากช่องและตำบลชนงพระ

รูปที่ 3.25 แสดงแหล่งท่องเที่ยวอ่างเก็บน้ำลำตะคอง

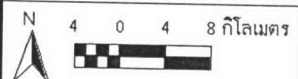
แผนที่ 3.6 แสดงแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอปากช่อง
ที่มา : จากการสำรวจ

สัญลักษณ์ :

	น้ำตกปางช่อง		เขื่อนปางช่อง		โรงเรียนอนุสรณ์
	แหล่งน้ำ		ตลาดผลไม้กลางคอง		วัดด้าไทรรัชนี
	ขอบเขตตำบล		ตลาดผลไม้ป่าสน		วัดเทพพิทักษ์ปุณณาราม
	ขอบเขตจังหวัด		ปราสาทหินพนมวัน		วัดชริลวงกรณวรารามวรวิหาร
			น้ำตกเจ็ดสาวน้อย		ศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่
			น้ำตกธารหลังเหว		ศูนย์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
			น้ำตกเหวสุวัต		อ่างเก็บน้ำลำตะคอง
			พลับพลาพระชนบูรานุชาธิราช		อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่
			ระหัดวิคน้ำ		

วิทยานิพนธ์ "การวางแผน
พัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง"
โดย นายเกรียงไกร จิระราชศัพท์

3.6 สาธารณูปโภค/สาธารณูปการ

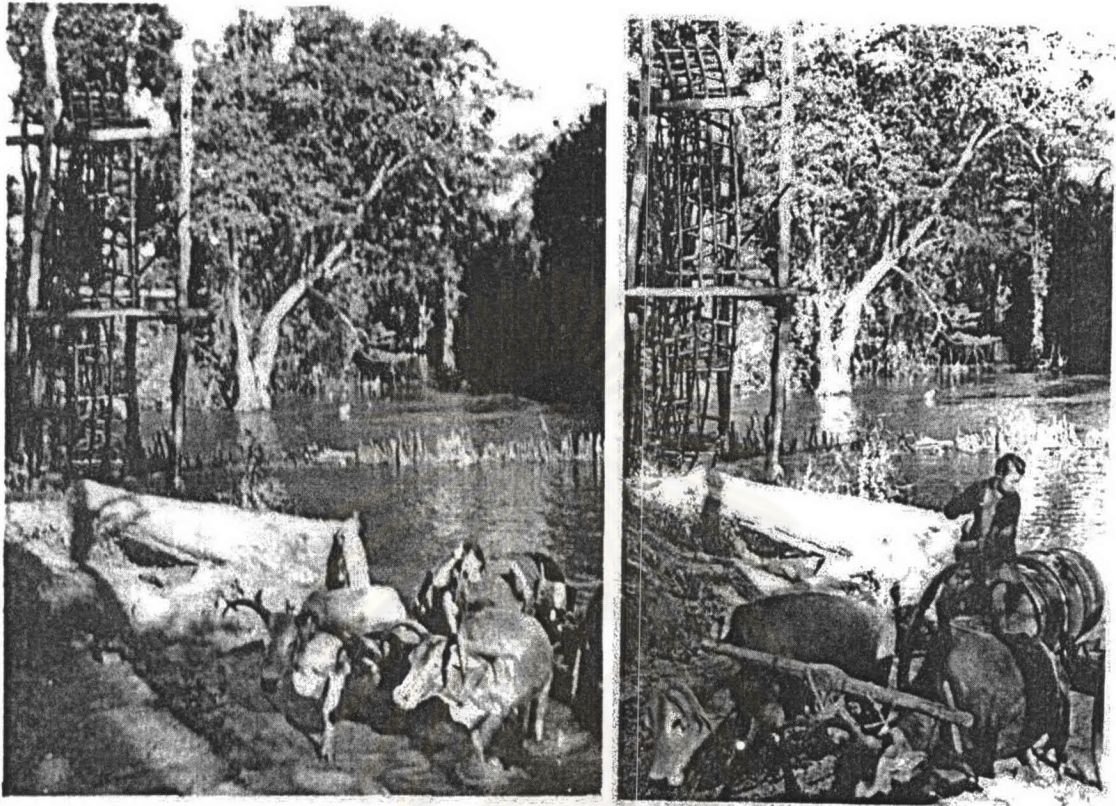
3.6.1 การคมนาคมขนส่ง

เมื่อมีการสร้างถนนมิตรภาพขึ้นมาอุปสรรคของการเดินทางระหว่างหัวเมืองเริ่มหมดไป ก็เห็นได้ว่าพื้นที่ในอำเภอปากช่องแม้จะเป็นถิ่นทุรกันดารและมีภัยอันตรายต่างๆแล้ว แต่ก็ยังเป็นเส้นทางสำคัญที่การติดต่อค้าขายระหว่างชุมชนในอดีตตั้งแต่ภาคกลางตอนบนลงไปจนถึงภาคกลางตอนล่างใช้เป็นจุดผ่านไปยังเมืองนครราชสีมาและต่อไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือแม้กระทั่งในลาวหรือเขมรในอดีต แม้ว่าในบางท้องที่มีการเปลี่ยนชื่อเพี้ยนไปและบางท้องที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเส้นทางไปแล้ว

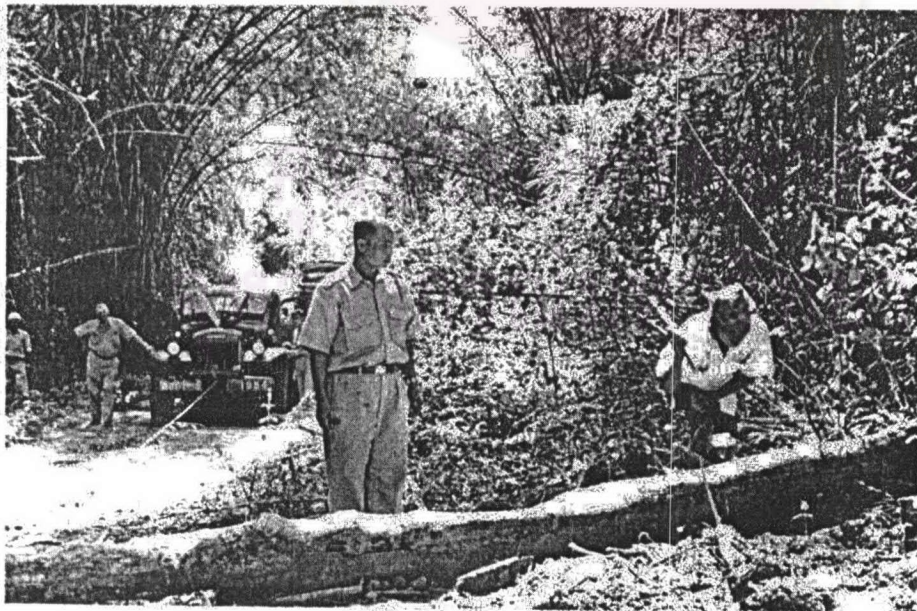
ส่วนการคมนาคมขนส่งหลักในปัจจุบันเป็นไปได้ 2 ทาง คือทางรถไฟ และทางรถยนต์ ส่วนทางน้ำนั้นในเขตอำเภอปากช่องนั้นไม่มี แต่ทางอากาศมีสนามบินกลางดง ซึ่งเป็นสนามบินขนาดเล็กของเอกชนสำหรับเครื่องบินโดยสารขนาดเล็กเท่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

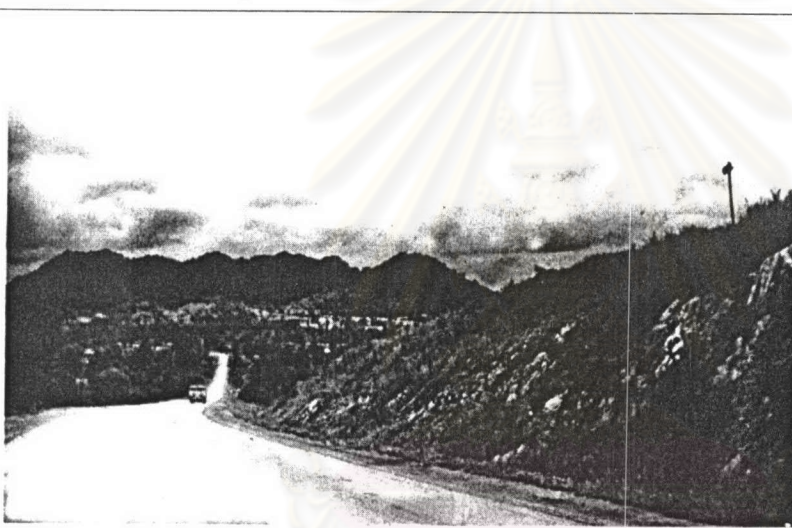
รูปที่ 3.26 -27 แสดงกังหันวิดน้ำและการคมนาคมขนส่งทางเกวียนในพื้นที่ดงพญาเย็นในอดีต บริเวณท่าใหญ่ ไกล่ช้อย
โรงสูบน้ำ ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รูปที่ 3.28 แสดงการสำรวจเพื่อสร้างถนนมิตรภาพ สภาพโดยทั่วไปยังเป็นป่าอุดมสมบูรณ์
ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รูปที่ 3.29 แสดงภาพถ่ายเก็บบริเวณถนนมิตรภาพช่วงก่อนถึงแยกมวกเหล็ก
ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รูปที่ 3.30 แสดงภาพถ่ายเก็บบริเวณถนนมิตรภาพพ้นจากมวกเหล็กและเข้าพื้นที่อำเภอปากช่อง
ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

รูปที่ 3.31 แสดงภาพถ่ายเก็บบริเวณถนนมิตรภาพ ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

3.6.1.1 ทางรถไฟ

การที่รถไฟมีสถานีที่ปากช่องก็เป็นการเริ่มให้มีการตั้งถิ่นฐานขึ้นที่นั่น ราษฎรอพยพไปทำไร่ทำนาหาของป่า มีการแลกเปลี่ยนสินค้าจนทำให้อำเภอปากช่องเจริญรุดหน้ามาเป็นลำดับ โดยในปัจจุบันมีเส้นทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือผ่าน 3 สายคือ

สายกรุงเทพฯ – อุบลราชธานี

สายกรุงเทพฯ – หนองคาย รถไฟทั้งสองสายจะแยกกันที่ชุมทางรถไฟจระในตัวเมือง นครราชสีมา

สายแก่งคอยบัวใหญ่ ซึ่งจะผ่านอำเภอปากช่องไปเมืองนครราชสีมา อำเภอบ้านเหลื่อมและสิ้นสุดที่อำเภอบัวใหญ่ ดังแสดงในแผนที่ 3.7

3.6.1.2 ทางรถยนต์

ด้วยอำเภอปากช่องเป็นประตูสู่อีสานจึงเป็นเส้นทางหลักของการคมนาคมติดต่อจากกรุงเทพฯและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ยังเป็นเส้นทางสำคัญที่จะเชื่อมสู่อินโดจีน คือประเทศลาวและกัมพูชา โดยมีเส้นทางดังนี้

กรุงเทพฯ – นครราชสีมา – หนองคาย – เวียงจันทน์ - ฮานอย

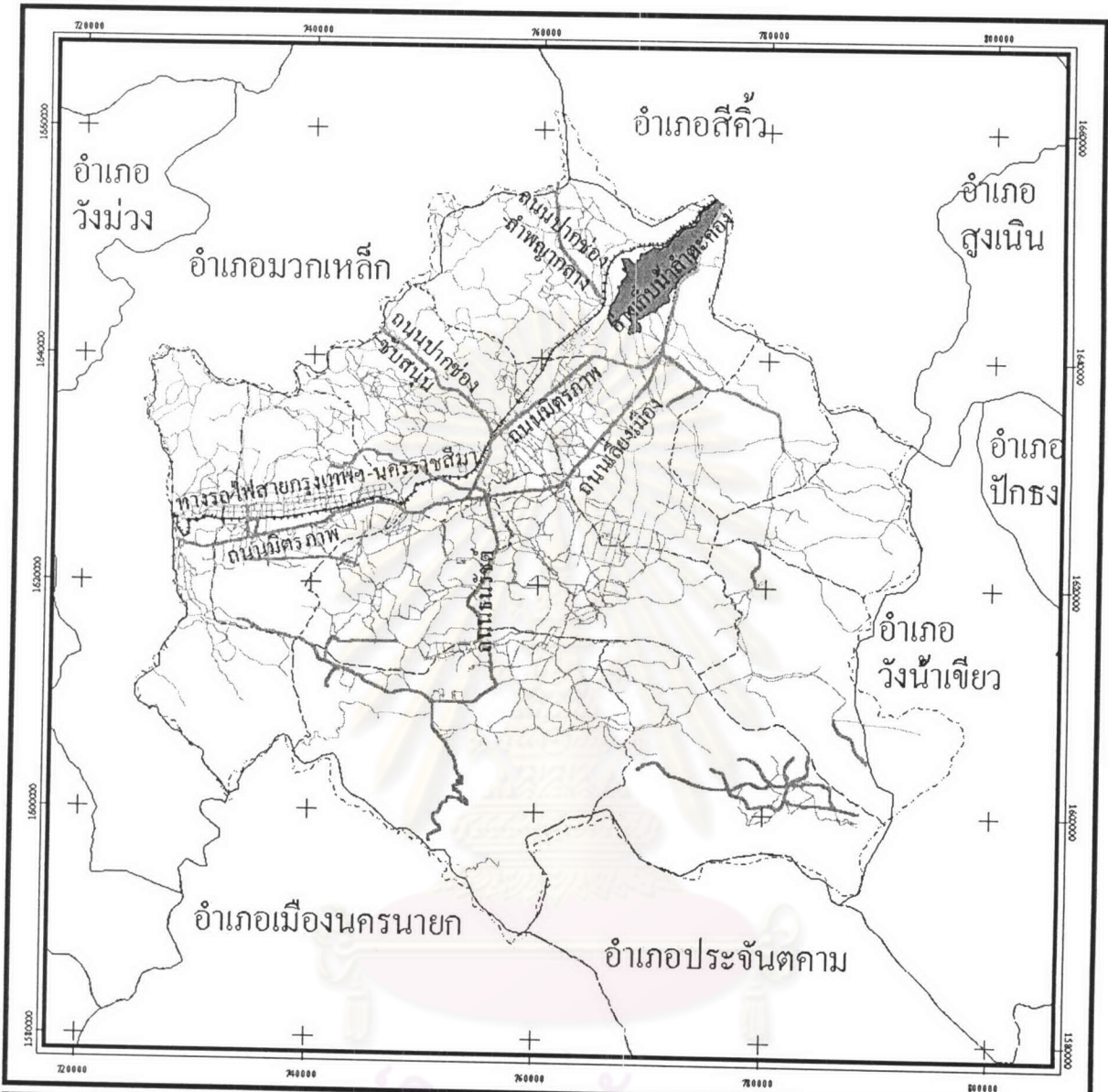
กรุงเทพฯ – นครราชสีมา – นครพนม – ท่าแขก – เมืองวิน – ฮานอย

กรุงเทพฯ – นครราชสีมา – มุกดาหาร – สุวรรณเขต – กวางตรี – เว้ - ดานัง

กรุงเทพฯ – นครราชสีมา - อุบลราชธานี – จำปาศักดิ์ - โฮจิมิน

กรุงเทพฯ – นครราชสีมา – สุรินทร์ – เสียมราชู(นครวัด นครธม) – พนมเปญ

โดยมีถนนสายหลักเพียงเส้นเดียว คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) ซึ่งก่อสร้างโดยรัฐบาลไทยและสหรัฐอเมริกา เมื่อพ.ศ. 2498-2501 เพื่อเป็นการส่งบำรุงกำลังทางการทหารที่สู้รบในเวียดนาม นอกจากนี้ ยังมีทางเลียบเมืองหรือถนนมิตรภาพใหม่ ถนนนครราชสีมาที่เชื่อมเข้าไปยังอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และถนนสายรอง ที่เชื่อมไปยังอำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี และออกไปยังจังหวัดลพบุรีได้ ดังแสดงในแผนที่ 3.7

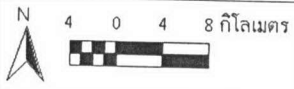

แผนที่ 3.7 แสดงเส้นทางคมนาคมในอำเภอปากช่อง
ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

- สัญลักษณ์ :
- ทางหลวงแผ่นดิน
 - ถนน
 - ลำน้ำ ฝ้าย
 - แหล่งน้ำ
 - ขอบเขตตำบล
 - ขอบเขตจังหวัด

วิทยานิพนธ์ "การวางแผน
พัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง"
โดย นายเกรียงไกร จิระราชพงศ์

3.6.2 การโทรคมนาคม

ปัจจุบัน องค์การโทรศัพท์เป็นผู้ให้บริการโดยมีชุมสายในเขตเทศบาล 3 ชุมสาย คือ ชุมสายปากช่อง ชุมสายกลางดง และชุมสายบ้านนา มีผู้ใช้บริการดังนี้

- ชุมสายปากช่อง จำนวนผู้ใช้ 5,194 คน
 - ชุมสายกลางดง จำนวนผู้ใช้ 1,117 คน
 - ชุมสายบ้านนา จำนวนผู้ใช้ 475 คน
- และมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข จำนวน 2 แห่ง

3.6.3 การไฟฟ้า

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเป็นผู้ให้บริการ รวมทั้งสิ้น 10 ตำบลมีจำนวนผู้ใช้บริการ 40,354 ราย ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตเทศบาลเป็นสำคัญ

3.6.4 การประปา

การให้บริการน้ำประปาโดยการประปาส่วนภูมิภาค ผลิตน้ำได้ 11,550 ลบ.เมตร/วัน มีผู้ใช้บริการ 9,136 ราย แหล่งน้ำดิบที่ใช้ในการผลิต คือ น้ำจากคลองลำตะคอง และในปัจจุบันมีหน่วยผลิตน้ำอีกแห่งคือ หน่วยบริการของพระซึ่งผลิตน้ำได้ 100 ลบ.เมตร/วัน

ตารางที่ 3.6 แสดงการให้บริการน้ำประปาในเขตอำเภอปากช่อง พ.ศ. 2544

ชื่อหน่วยบริการ	ปริมาณการผลิต	ปริมาณการจำหน่าย	ปริมาณน้ำสูญเสีย	ปริมาณน้ำบริการสาธารณะ	ที่อยู่อาศัย		ธุรกิจ		อื่นๆ	
					ปริมาณการใช้	จำนวนผู้ใช้	ปริมาณการใช้	จำนวนผู้ใช้	ปริมาณการใช้	จำนวนผู้ใช้
สำนักงานการประปาปากช่อง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา	17,369,072	10,206,115	6,320,862	8,468	5,817,485	6,545	4,082,446	2,618	306,184	187

ที่มา : สำนักงานการประปาส่วนภูมิภาค หน่วย : ลูกบาศก์เมตร

การประปาหมู่บ้านจำนวน 144 แห่ง

แหล่งน้ำกินน้ำใช้ประเภทอื่น อันได้แก่

- บ่อน้ำบาดาล จำนวน 793 แห่ง
- บ่อน้ำตื้น จำนวน 158 แห่ง
- ถังเก็บน้ำ จำนวน 112 แห่ง
- ใองน้ำขนาดใหญ่ จำนวน 2,000 ใบ

3.7 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญในอำเภอปากช่องได้แก่

3.7.1 การเกษตรกรรม

อำเภอปากช่องมีพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น 646,844 ไร่ ครอบคลุมครัวเกษตรจำนวน 18,655 ครอบครั

3.7.1.1 ประชากรเกษตร/ครัวเรือนเกษตร

มีครัวเรือนที่ทำการเกษตร 18,655 ครัวเรือน จากทั้งหมด 30,530 ครัวเรือน(นอกเขตเทศบาล) คิดเป็นร้อยละ 61.40 ของครัวเรือนทั้งหมดนอกเขตเทศบาล นอกนั้นเป็นครัวที่มีอาชีพรับจ้าง ทำงานราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ค่าขาย ตามลำดับโดยมีครัวเรือนที่ทำการปศุสัตว์อยู่ถึง 13,493 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 71.98 ของครัวเรือนที่ทำการเกษตร ขณะที่ครัวเรือนภาคการกรมมีจำนวน 14,633 ครัวเรือน(ผลรวมจาก พืชไร่ พืชสวนและไม้ผล) คิดเป็นร้อยละ 78.44 ของครัวเรือนที่ทำการเกษตร

3.7.1.2 น้ำและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

มีพื้นที่ทางการเกษตรที่อยู่ในเขตชลประทาน 85,000 ไร่ จากทั้งหมด 447,922 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.9 ของพื้นที่การเกษตร

จะเห็นได้ว่าสภาพโดยทั่วไปในพื้นที่นี้ดูเหมือนว่า จะมีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรน้ำ มีปริมาณฝนตกสม่ำเสมอ แม้จะมีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่อยู่ในพื้นที่ คือ อ่างเก็บน้ำลำตะคอง แต่เกษตรกรก็ได้รับประโยชน์จากแหล่งน้ำนั้นน้อยมาก มีบางพื้นที่ที่เป็นดินร่วนปนทรายก็จะมีปัญหาด้านการกักเก็บน้ำ ครัวเรือนเกษตรไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการที่เป็นต้นน้ำลำธารของลำน้ำมูลได้มากนัก สังเกตได้จากการรอน้ำฝนใช้อย่างเดียวซึ่งมีอยู่ ร้อยละ 33.03 หรือ 10,085 ครัวเรือน ที่ทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนแต่อย่างเดียว ซึ่งจะส่งผลต่อการเลือกพืชที่จะเพาะปลูกรวมไปถึงวัฒนธรรมการใช้ชีวิตในการทำเกษตรเช่น การที่เกษตรกรนิยมปลูกข้าวโพดเนื่องจากการที่ปลูกแล้วไม่จำเป็นต้องดูแลเอาใจใส่ ไม่ค่อยมีโรคแมลงเข้ามารบกวน ทำให้เกษตรกรไม่มีความกระตือรือร้นในการคิดปรับปรุงผลผลิตของตนเอง บางครั้งฝนขาดช่วงก็ไม่ได้มีการรดน้ำเพิ่มเติมทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่แน่นอน การสูบน้ำทำให้ต้นทุนสูงขึ้นมาก

ทั้งนี้ เกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำธรรมชาติได้เพียงร้อยละ 32.3 นอกนั้นเกิดจากการกักเก็บน้ำหรือการกระทำของมนุษย์ร้อยละ 31.41 ส่วนอีกร้อยละ 33.03 จะเป็นการรอน้ำฝน นับว่าเป็นปริมาณสูงถึง 1 ใน 3 ที่เดียว ดังแสดงไว้ในตารางที่ 3.7

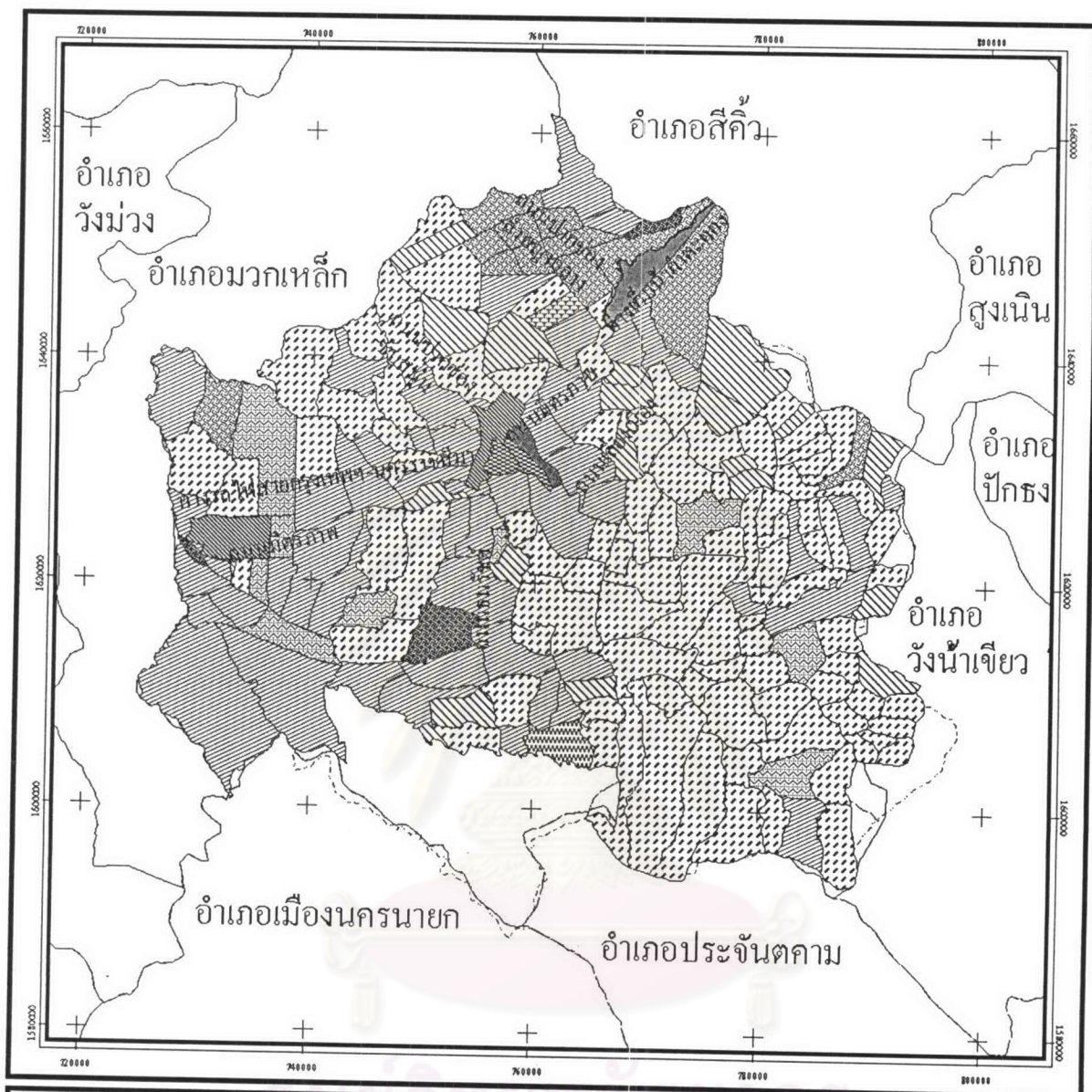
ตารางที่ 3.7 แสดงครัวเรือนที่ได้ประโยชน์ตามประเภทของแหล่งน้ำ

ประเภทแหล่งน้ำ	ครัวเรือนที่ได้รับประโยชน์	ร้อยละ
คลองชลประทาน	34	0.11
คลองส่งน้ำ	271	0.89
บ่อบาดาล บ่อดอก บ่อเจาะ	4,898	16.04
ฝาย พนังกันน้ำ	1,217	3.99
รางน้ำ ประปาภูเขา	469	1.54
เหมือง	2,228	7.30
อ่างเก็บน้ำ	469	1.54
บ่อน้ำตื้น (ที่ใช้การได้)	1,232	4.04
สระน้ำ_๑	2,261	7.41
ห้วย ลำธาร	2,604	8.53
หนอง บึง	1,217	3.99
แม่น้ำ ลำคลอง	2,544	8.33
การรอใช้น้ำฝนอย่างเดียว	10,085	33.03
รวม	29,529	96.74
ครัวเรือนทั้งหมด	30,530	100.00

ที่มา : สถิติเพื่อการพัฒนา อบต. พ.ศ. 2545 สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

3.7.1.3 การผลิตพืชเศรษฐกิจ

จากแผนที่ 3.8 แสดงให้เห็นว่าอาชีพ ของคนส่วนใหญ่ในแต่ละพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตร ยกเว้นในเขตพื้นที่เมือง สภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญจึงแยกออกเป็นพืชไร่ ไม้ผลและพืชสวน ในส่วนของพืชไร่ แสดงไว้ในตารางที่ 3.8 จะเห็นได้ว่า ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีความสำคัญอันดับที่ 1 ทั้งในแง่ของพื้นที่ปลูกและจำนวนครัวเรือนเกษตร มันสำปะหลัง และอ้อยโรงงานมีความสำคัญอันดับที่ 2 และ 3 ตามลำดับ การผลิตอ้อยกำลังเริ่มเป็นที่นิยมสำหรับเกษตรกรชาวปากช่องเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมาหลังจากการขยายพื้นที่ปลูกอ้อยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

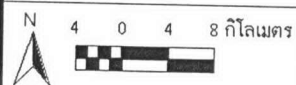
แผนที่ 3.8 แสดงอาชีพลำดับที่ 1 จำแนกตามหมู่บ้านในอำเภอปากช่อง
ที่มา : สถิติเพื่อการพัฒนา อบต. พ.ศ. 2545 สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

สัญลักษณ์ :

	ทางหลวงแผ่นดิน		ค้าขาย		ไม่คอบ
	ถนน		ทำนา ทำข้าวไร่		รับจ้าง
	ลำน้ำ ห้วย		ทำไร่		รับราชการ รัฐวิสาหกิจ
	แหล่งน้ำ		ทำสวน (พืชอื่นคั้น)		เลี้ยงสัตว์
	ขอบเขตตำบล		ทำสวนผัก		อื่นๆ
	ขอบเขตจังหวัด		ทำสวนยาง		

วิทยานิพนธ์ "การวางแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง"
โดย นายเกรียงไกร จิระราชพงศ์

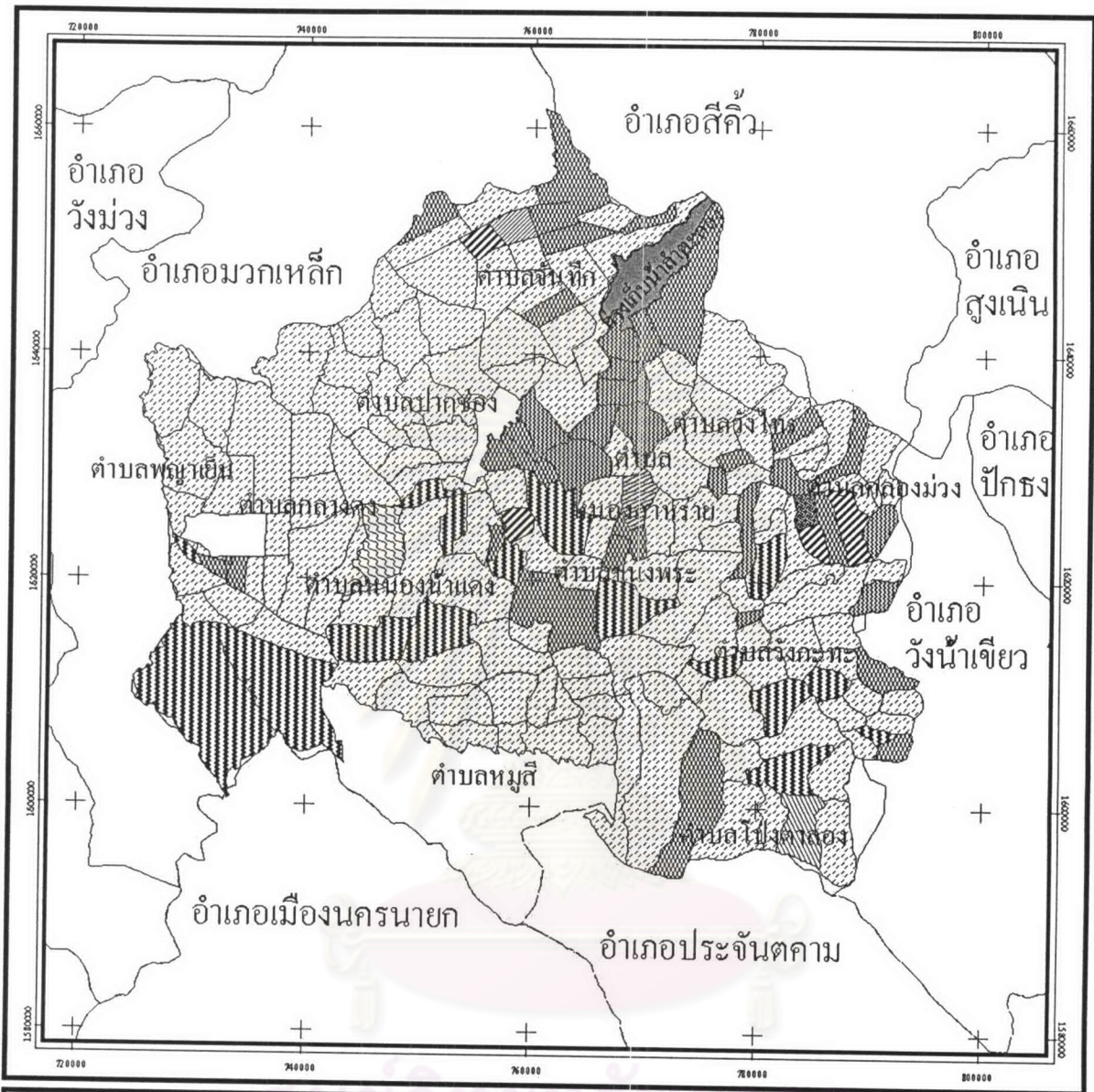

ตารางที่ 3.8 แสดงผลผลิตทางการกสิกรรมประเภทพืชไร่ พ.ศ. 2545

ประเภทพืชไร่	ครัวเรือนเกษตรกร	พื้นที่(ไร่)	ผลผลิต(กก.)
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	3,617	93,652	182,241,950
มันสำปะหลัง	1,570	29,150	73,316,380
อ้อยโรงงาน	477	28,392	63,203,000
อ้อยรับประทาน	32	1,775	2,591,000
เก๊กฮวย	20	600	1,200,000
กระถิน	33	1,126	1,126,000
ข้าวไร้ต	50	1,000	1,000,000
ถั่วลิสง	25	370	670,000
ถั่วเขียวผิวดำ	105	3,140	461,750
ข้าวบาร์เลย์	37	1,200	420,000
หญ้าเลี้ยงสัตว์	10	230	69,000
ฝ้าย	12	148	68,000
ถั่วเหลือง	14	220	56,000
ถั่วเขียวผิวมัน	37	770	42,000
ถั่วลิสง	30	100	40,000
ข้าวฟ่างเลี้ยงสัตว์	1	100	40,000
ถั่วอื่น	14	100	13,000
ทานตะวัน	2	23	9,200
ฟ้ายะลวยใจ	1	1	100

ที่มา : สถิติเพื่อการพัฒนา อบต. พ.ศ. 2545 สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

จากตารางที่ 3.8 และแผนที่ 3.9 จะเห็นได้ว่า ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพืชไร่หลักในเขตอำเภอปากช่อง และแผนที่ 3.10 จะทำให้ทราบว่า มีการปลูกข้าวโพดมากที่สุดเป็นลำดับ 1 เกือบจะทำอำเภอปากช่อง เนื่องจากภูมิประเทศเป็นพื้นที่ลอนลูกฟูก และขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร อย่างไรก็ตามเกษตรกรสามารถขายได้เพียงกิโลกรัมละ 3-4 บาท ดังนั้น เกษตรกรไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตชนิดนี้ ซึ่งภาคอุตสาหกรรมการแปรรูปอาหารสัตว์ได้ดูดซับเอามูลค่าเพิ่มนี้ไป แม้กระทั่งในพืชไร่ชนิดอื่นก็เช่นกัน เช่นมันสำปะหลังเป็นต้น ที่โดยมากต้องส่งไปแปรรูปที่เมืองนครราชสีมา

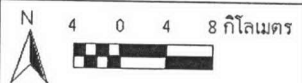
แผนที่ 3.9 แสดงพื้นที่ปลูกพืชไร่อำเภอปากช่อง
ที่มา : สถิติเพื่อการพัฒนา อบต. พ.ศ. 2545 สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

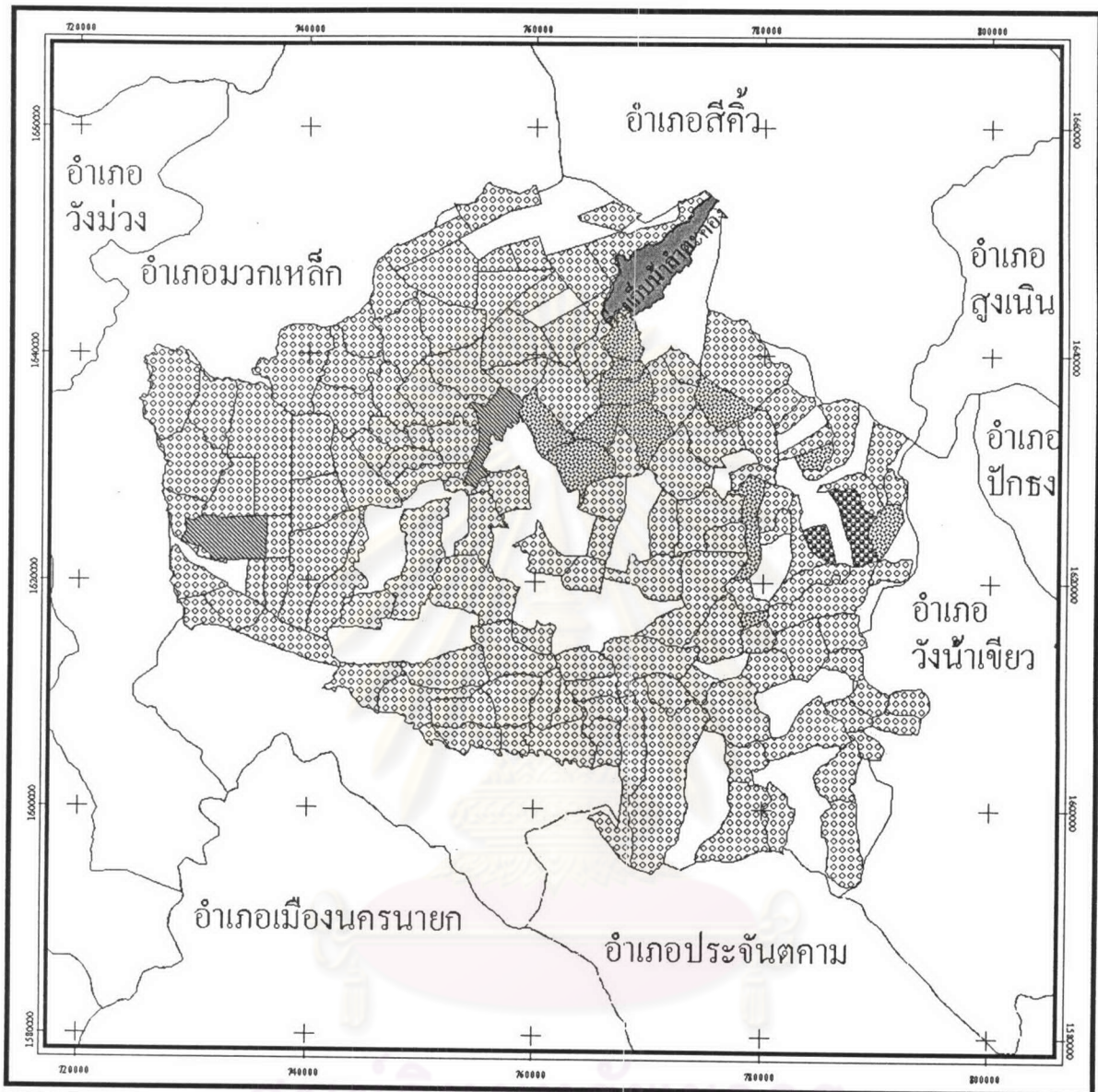
สัญลักษณ์ :

	ทางหลวงแผ่นดิน		ไม่คอบ		ข้าว โทเคลียงสัตว์
	ถนน		ไม่มี		ถั่วลิสง
	ลำน้ำ ห้วย		กระฉิน		ฝ้าย
	แหล่งน้ำ		ถักสวย		มันสำปะหลัง
	ขอบเขตตำบล		ข้าวบาร์เลย์		อ้อย โรงงาน
	ขอบเขตจังหวัด				

วิทยานิพนธ์ "การวางแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง"
โดย นายเกรียงไกร จิระราชพงศ์

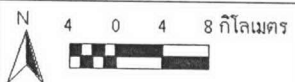
แผนที่ 3.10 แสดงพื้นที่ปลูกข้าวโพดมากลำดับต่างๆจำแนกตามหมู่บ้านในอำเภอปักธงชัย
ที่มา : สถิติเพื่อการพัฒนา อบต. พ.ศ. 2545 สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

สัญลักษณ์ :

	ทางหลวงแผ่นดิน		ปลูกข้าวโพดมากเป็นลำดับที่ 3
	ถนน		ปลูกข้าวโพดมากเป็นลำดับที่ 2
	ลำน้ำ ห้วย		ปลูกข้าวโพดมากเป็นลำดับที่ 1
	แหล่งน้ำ		เขตเทศบาล
	ขอบเขตตำบล		
	ขอบเขตจังหวัด		

วิทยานิพนธ์ "การวางแผน
พัฒนาพื้นที่อำเภอปักธงชัย"
โดย นายเกรียงไกร จิระราชวงศ์

ส่วนประเภทไม้ผล มะม่วงและน้อยหน่ามีความสำคัญพอๆ กันแต่มีแนวโน้มว่าการปลูกมะม่วงจะลดพื้นที่ลง เนื่องจากรายได้จากการปลูกมะม่วงไม่ดีพอและยังมีเกษตรกรคู่แข่งเกือบทั่วไปในทุกภาคของประเทศ ขณะที่การปลูกน้อยหน่าในอำเภอปากช่องจะมีชื่อเสียงมากและแม้ว่าน้อยหน่าจะมีการเสียหายจากการสุกพร้อมๆ กันจำนวนมาก แต่ก็สามารถให้ผลผลิตได้ในช่วงระยะเวลาที่นานกว่า แนวโน้มจึงดีกว่ามะม่วง ดังแสดงไว้ในตารางที่ 3.9

ตารางที่ 3.9 แสดงผลผลิตทางการกสิกรรมประเภทไม้ผล พ.ศ. 2545

ประเภทไม้ผล	ครัวเรือนเกษตรกร	พื้นที่(ไร่)	ผลผลิต(กก.)
มะม่วง	2,205	28,515	18,996,700
น้อยหน่า	1,582	29,668	18,053,050
ขนุน	308	1,811	1,666,680
มะขามหวาน	135	1,937	1,328,900
กล้วยหอม	150	100	300,000
อื่นๆ	16	349	274,700
ฝรั่ง	11	110	103,500
ชมพู่	60	60	60,000
กล้วยน้ำว้า	46	103	58,300
ลิ้นจี่	41	228	21,200
หน่อไม้ไผ่ตง	3	40	16,000
มะพร้าว	5	10	10,000
มะขามเทศ	15	45	9,000
ทับทิม	-	20	6,000
ส้มเขียวหวาน	1	20	6,000
ละมุด	2	15	4,750
ทุเรียน	1	5	2,500

ที่มา : สถิติเพื่อการพัฒนา อบต. พ.ศ. 2545 สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

ส่วนพืชสวนจะผลิตได้ไม่มากนักแม้ว่าส่วนมากจะไม่ได้ผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือน เกษตรกรมุ่งแต่จะผลิตพืชที่เป็นพืชเศรษฐกิจหลักๆ โดยส่วนใหญ่ ส่วนมากจะขายให้แก่ผู้ค้าในพื้นที่หรือส่งที่ตลาดจังหวัดสระบุรีเป็นหลัก

ตารางที่ 3.10 แสดงผลผลิตทางการกสิกรรมประเภทพืชสวน พ.ศ. 2545

ประเภทพืชสวน	ครัวเรือนเกษตร	พื้นที่(ไร่)
พริกชี้ฟ้า	592	13,920
พริกชี้หนู	388	8,527
อื่นๆ	169	3,116
ไม้ดอกไม้ประดับ	148	1,912
ข้าวโพดรับประทาน	119	547
ผักกาดหอม	2	500
ผักชี	157	448
กระเทียมหัว	87	290
แตงโม	15	200
ผักกาดกวางตุ้ง	45	200
แตงกวา/แตงร้าน	31	195
ผักกาดขาว	18	150
แครอท	46	120
กะหล่ำปลี	8	105
คะน้า	15	100
ตะไคร้	30	69
ผักกาดเขียว	17	62
ตั้งโอ๋	50	50
ข้าวโพดฝักอ่อน	2	30
พริกเหลือง	10	30
ถั่วฝักยาว	5	20
มะเขือเทศโรงงาน	3	10
มะเขืออื่น	1	7
หอมแดง	7	6

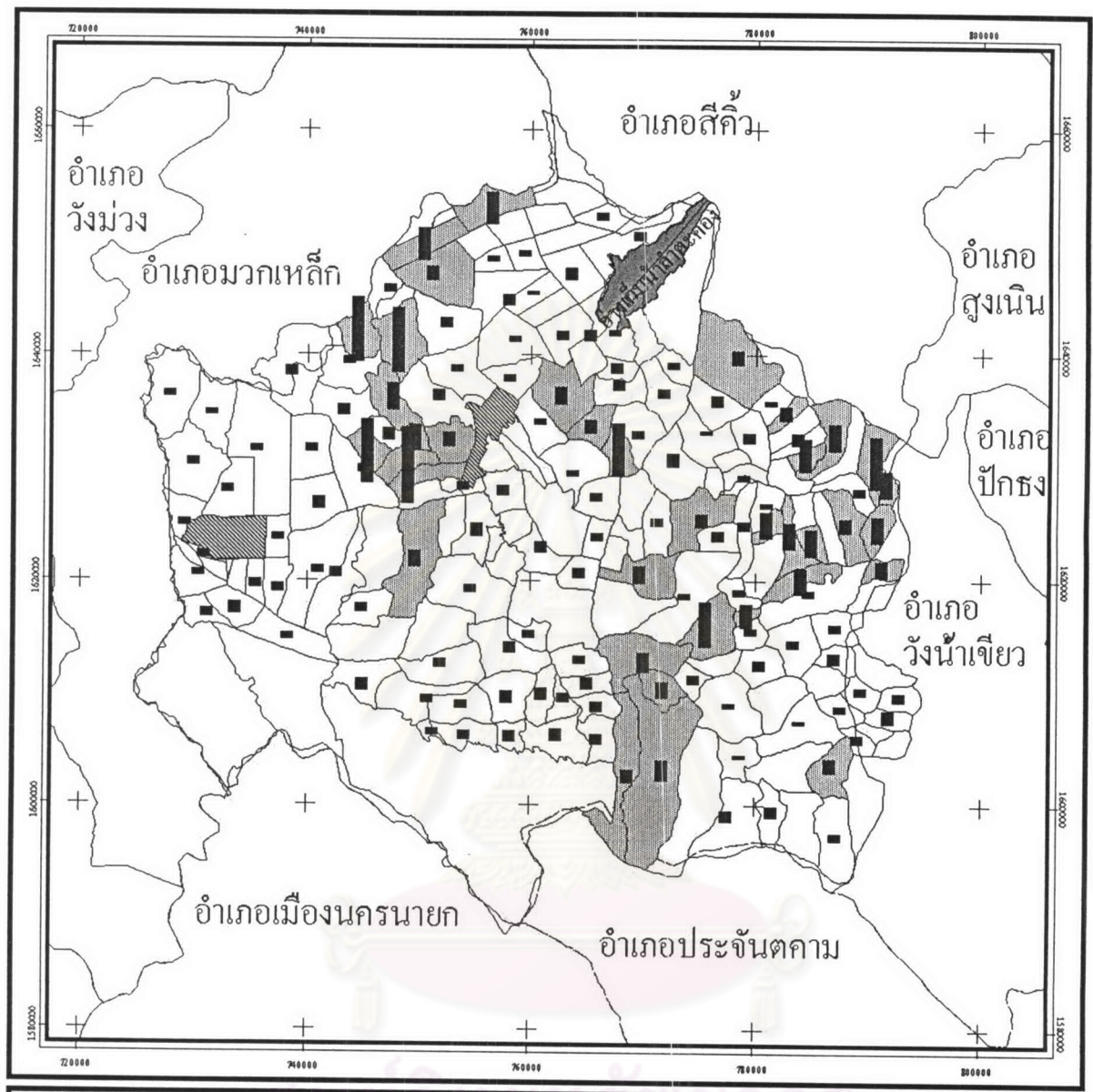
ที่มา : สถิติเพื่อการพัฒนา อบต. พ.ศ. 2545 สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

สวนพืชเศรษฐกิจใหม่อันได้แก่ องุ่น ที่จะปลูกกระจายไปในพื้นที่ พันธุ์ที่ปลูกส่วนใหญ่จะเป็น พันธุ์ไวท์มะละกาและพันธุ์จากต่างประเทศที่ปราศจากเมล็ด โดยมากอยู่ในรูปของบริษัททางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ และจะมุ่งขายแก่นักท่องเที่ยวเป็นหลัก บางแห่งมีร้านค้าตั้งอยู่ข้างหน้า

สวนใกล้เส้นทางคมนาคมและแหล่งท่องเที่ยว ส่วนไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาวยังคงมีปริมาณไม่มากนัก และที่มีแนวโน้มการปลูกมากยิ่งขึ้น คือ พืชผักปลอดสารพิษที่มีเกษตรกรรายใหญ่ 4-5 รายมาจากพื้นที่อื่น เข้ามาลงทุนปลูกเพื่อส่งตลาดที่กรุงเทพฯ ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในเขตตำบลขนงพระที่มีสภาพภูมิอากาศและปริมาณน้ำที่พอเหมาะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.11 แสดงผลผลิตข้าวโพดและพื้นที่ที่มีผลผลิตเกินค่าเฉลี่ยจำแนกตามหมู่บ้านในอำเภอปากช่อง ที่มา:สถิติเพื่อการพัฒนา อบต. พ.ศ. 2545 สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

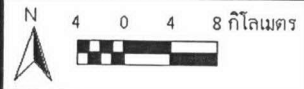
สัญลักษณ์ :

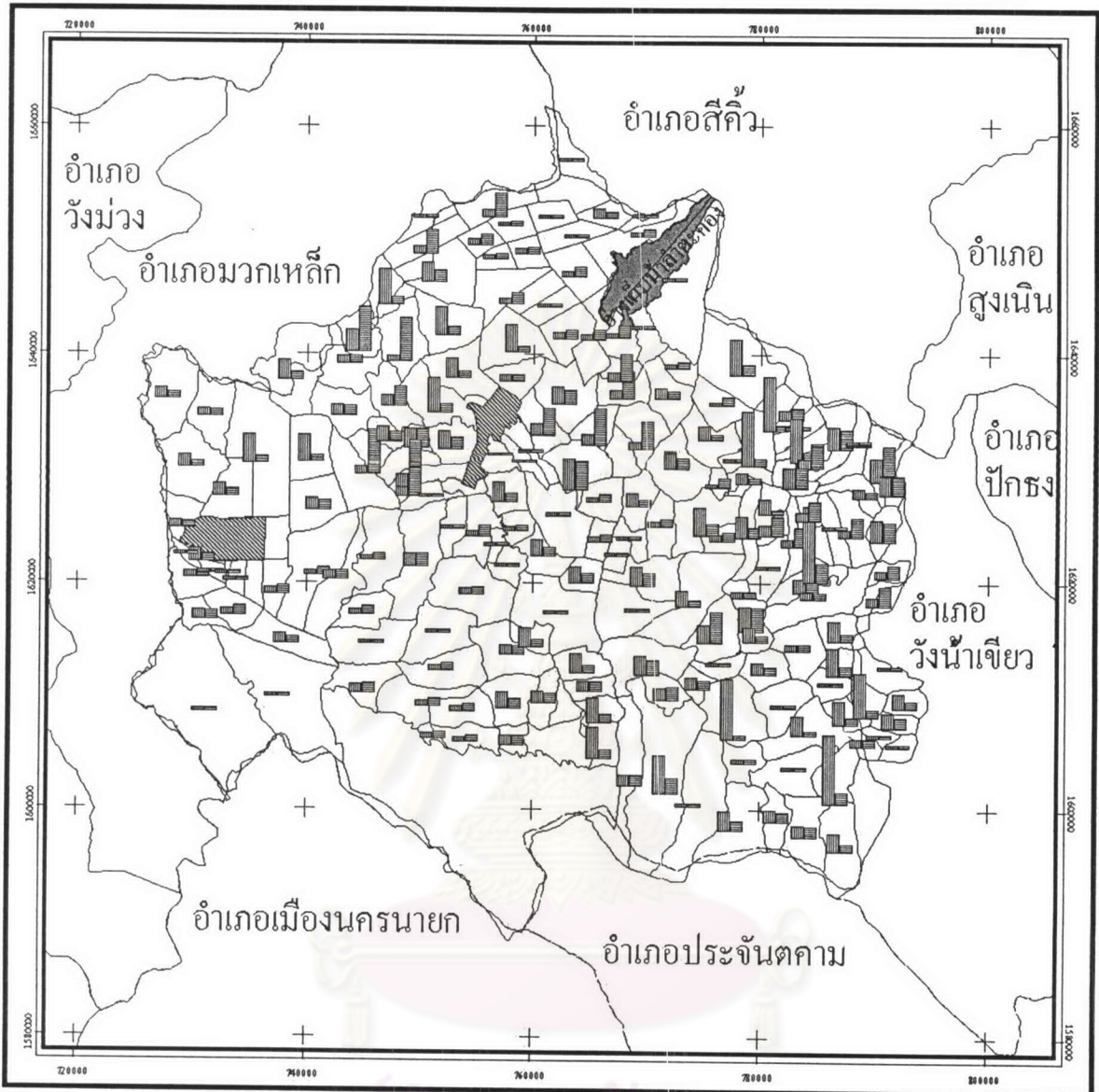
- ทางหลวงแผ่นดิน
- ถนน
- ลำน้ำ ห้วย
- แอ่งน้ำ
- ขอบเขตตำบล
- ขอบเขตจังหวัด

- พื้นที่ที่มีผลผลิตเกินค่าเฉลี่ย 931 กก./ไร่
- พื้นที่เทศบาล

วิทยานิพนธ์ "การวางแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง" โดย นายเกรียงไกร จิระราชพงศ์

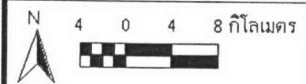
แผนที่ 3.12 แสดงพื้นที่ปลูกไม้ผลลำดับที่ 1 จำแนกตามหมู่บ้านในอำเภอปากช่อง
 ที่มา:สถิติเพื่อการพัฒนา อบต. พ.ศ. 2545 สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

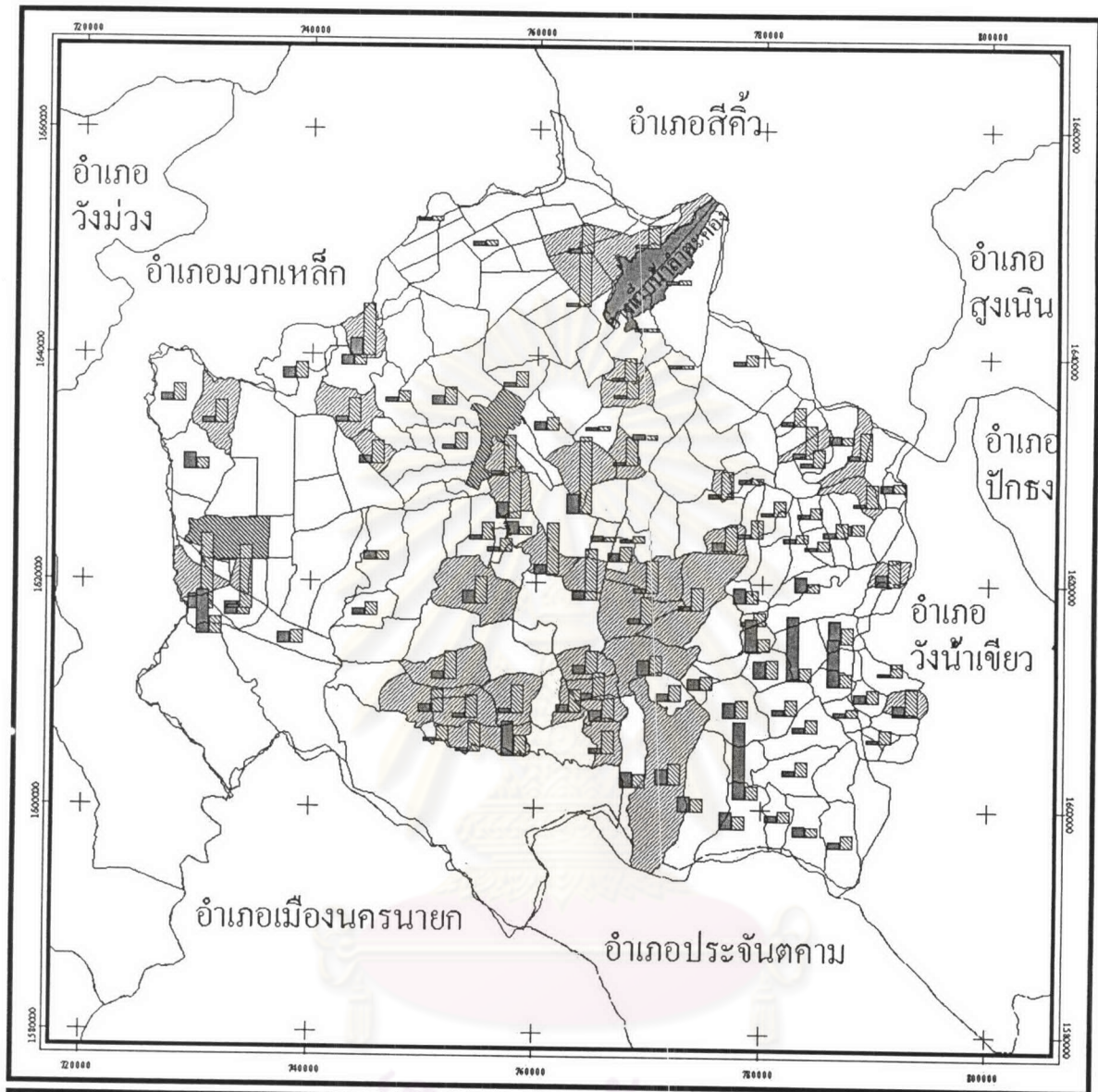
สัญลักษณ์ :

ทางหลวงแผ่นดิน	ไม่มี	น้อยกว่า
ถนน	ไม่มี	ฝรั่ง
ลำน้ำ ห้วย	กล้วยน้ำว้า	มะขามหวาน
แหล่งน้ำ	กล้วยหอม	มะพร้าว
ขอบเขตตำบล	ขนุน	มะม่วง
ขอบเขตจังหวัด	ชมพู่	อื่น ๆ
เขตเทศบาล		

วิทยานิพนธ์ "การวางแผน
 พัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง"
 โดย นายเจริญกร จิระราชพงศ์

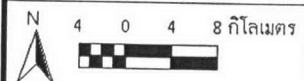
แผนที่ 3.13 แสดงจำนวนพื้นที่และผลผลิตต่อไร่ของมะม่วง จำแนกตามหมู่บ้านในอำเภอปากช่อง ที่มา:สถิติเพื่อการพัฒนา อบต. พ.ศ. 2545 สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

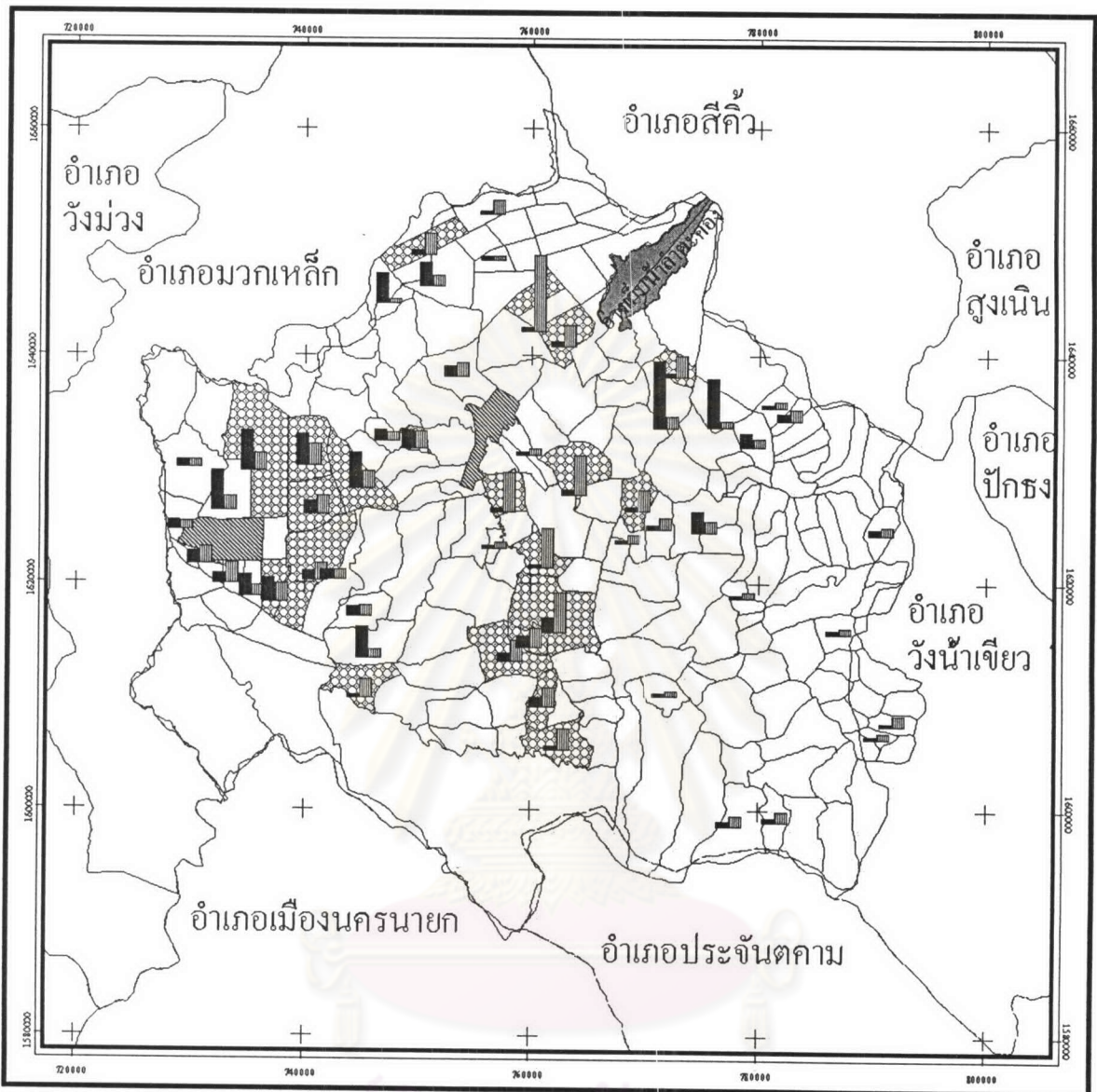
สัญลักษณ์ :

- ทางหลวงแผ่นดิน
- ถนน
- ลำน้ำ ห้วย
- แหล่งน้ำ
- ขอบเขตตำบล
- ขอบเขตจังหวัด
- เขตเทศบาล
- พื้นที่ที่มีค่าผลผลิตต่อไร่ เกินค่าเฉลี่ย 687 ก.ก./ไร่

วิทยานิพนธ์ "การวางแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง" โดย นายกริยงไกร จิวระพงษ์

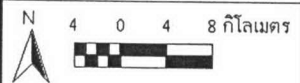
แผนที่ 3.14 แสดงจำนวนพื้นที่และผลผลิตต่อไร่ของน้อยหน่า จำแนกตามหมู่บ้านในอำเภอปากช่อง ที่มา:สถิติเพื่อการพัฒนา อบต. พ.ศ. 2545 สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

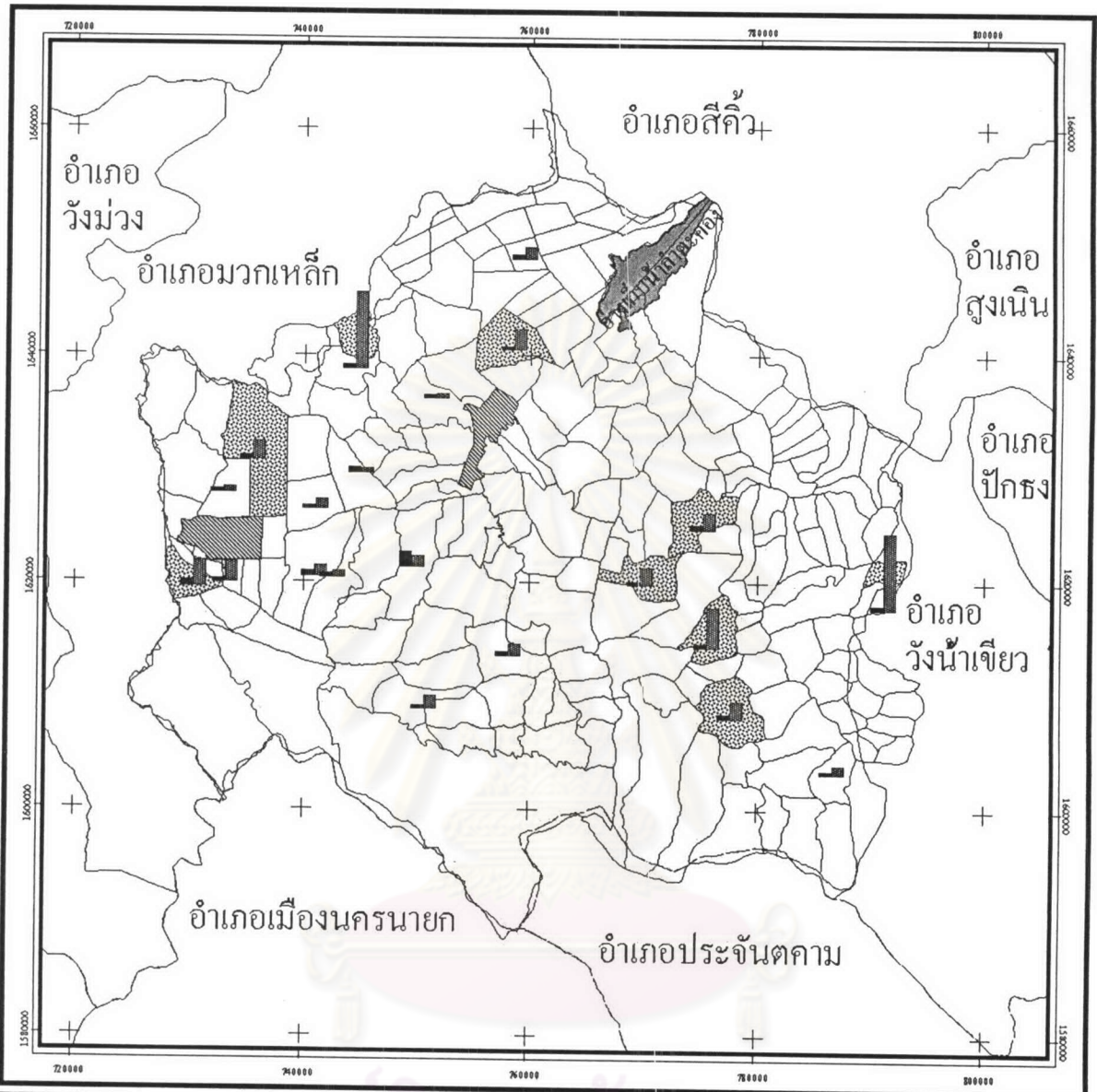
สัญลักษณ์ :

- ทางหลวงแผ่นดิน
- ถนน
- ลำน้ำ ฝาย
- แล่งน้ำ
- ขอบเขตตำบล
- ขอบเขตจังหวัด
- เขตเทศบาล
- พื้นที่ที่มีค่าผลผลิตต่อไร่ เกินค่าเฉลี่ย 608 ก.ก./ไร่

วิทยานิพนธ์ "การวางแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง" โดย นายเกรียงไกร จิระราพงศ์

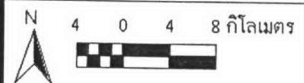
แผนที่ 3.15 แสดงจำนวนพื้นที่และผลผลิตต่อไร่ของขนุนจำเนกตามหมู่บ้านในอำเภอปากช่อง ที่มา:สถิติเพื่อการพัฒนา อบต. พ.ศ. 2545 สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

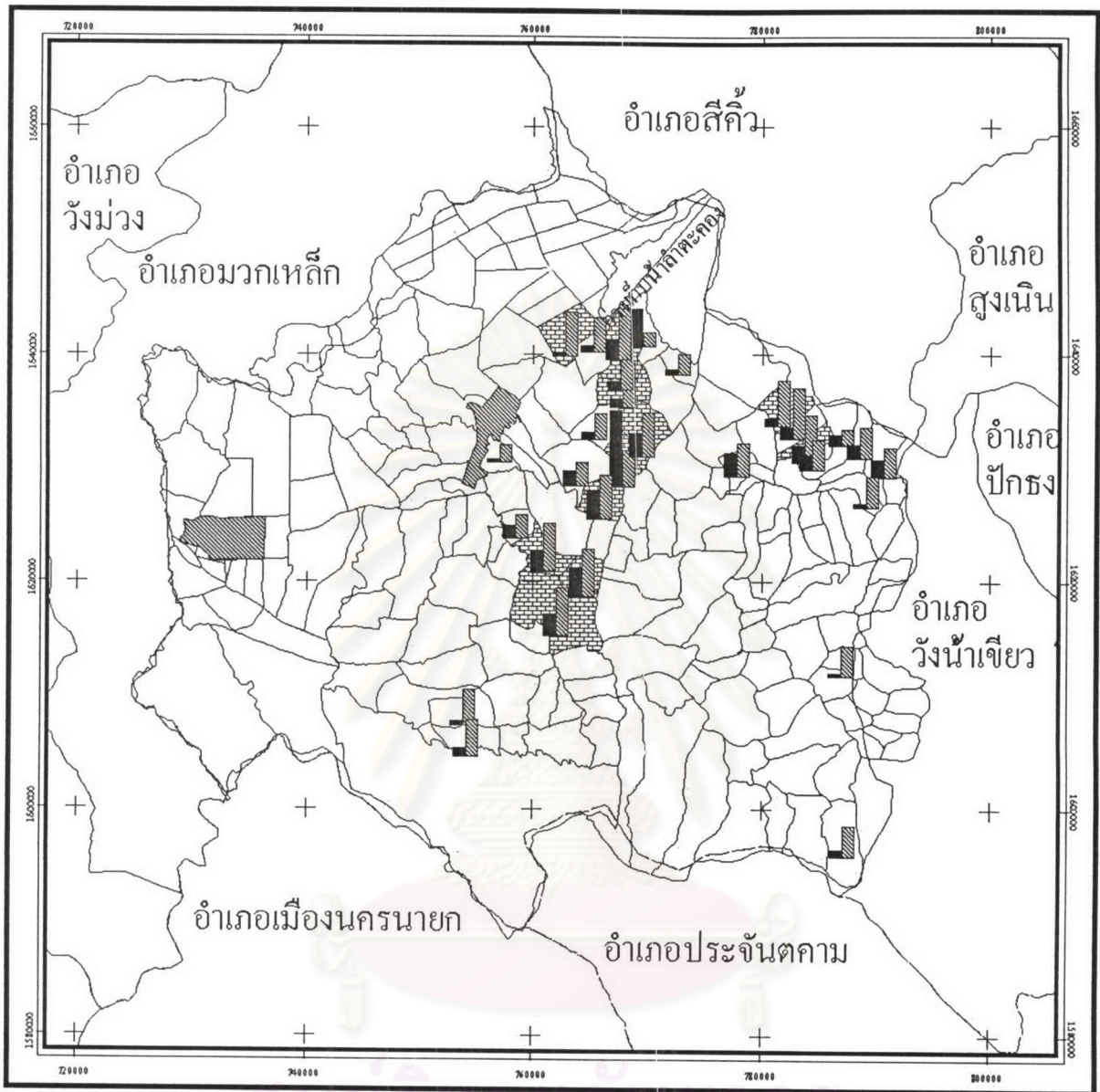
สัญลักษณ์ :

- ทางหลวงแผ่นดิน
- ถนน
- ลำน้ำ ห้วย
- แหล่งน้ำ
- ขอบเขตตำบล
- ขอบเขตจังหวัด
- เขตเทศบาล
- พื้นที่ที่มีค่าผลผลิตต่อไร่ เกินค่าเฉลี่ย 955 ก.ก./ไร่

วิทยานิพนธ์ "การวางแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง" โดย นายเกียรติกร จิระราพงส์

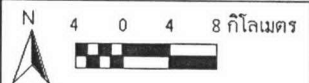
แผนที่ 3.16 แสดงจำนวนพื้นที่และผลผลิตต่อไร่ของข้าวจ้าว จำแนกตามหมู่บ้านในอำเภอปากช่อง ที่มา:สถิติเพื่อการพัฒนา อบต. พ.ศ. 2545 สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

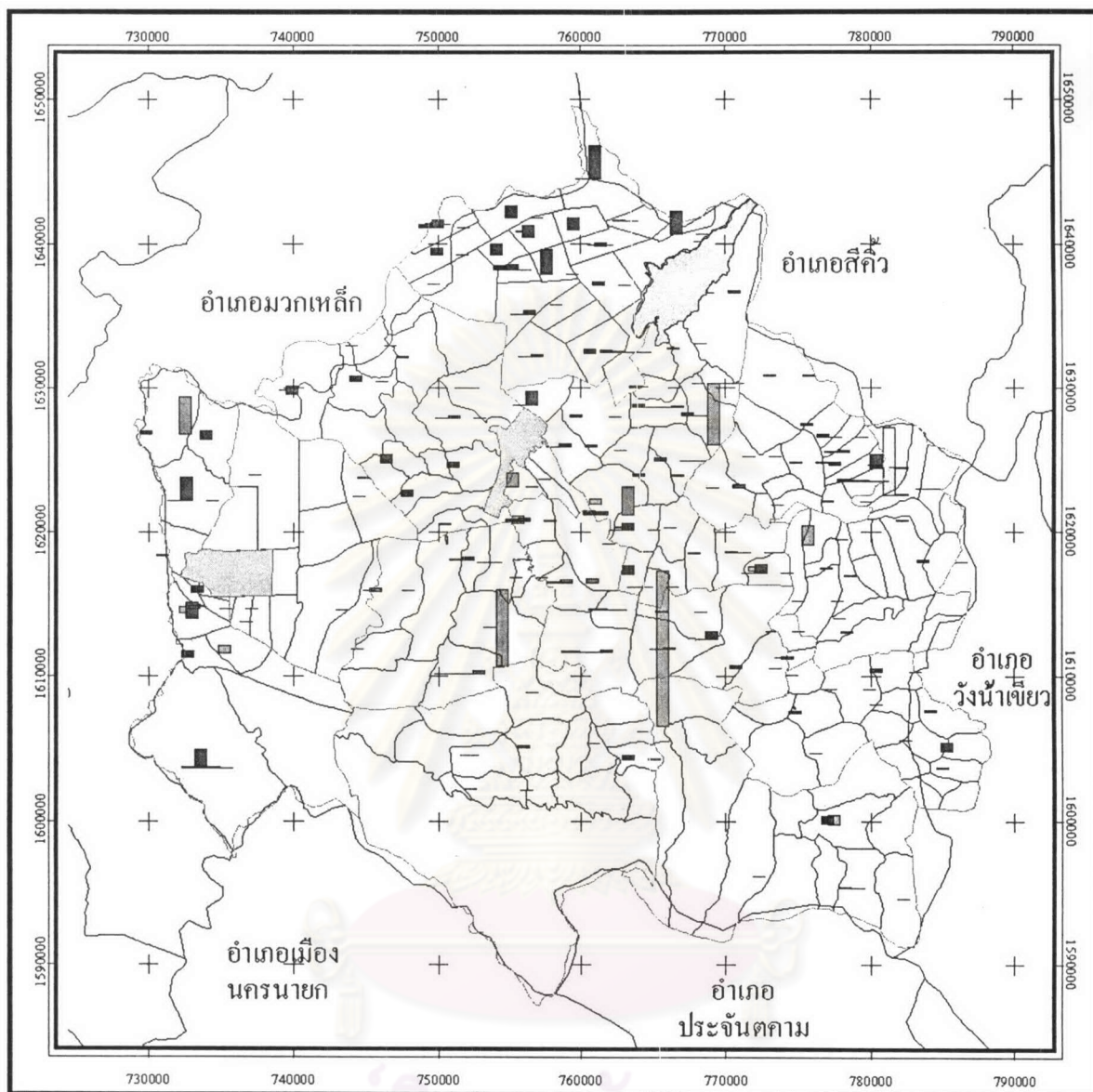
สัญลักษณ์ :

- ทางหลวงแผ่นดิน
- ถนน
- ลำน้ำ ห้วย
- แหล่งน้ำ
- ขอบเขตตำบล
- ขอบเขตจังหวัด
- เขตเทศบาล
- พื้นที่จุ่มค่าผลผลิตต่อไร่ เกินค่าเฉลี่ย 491 ก.ก./ไร่

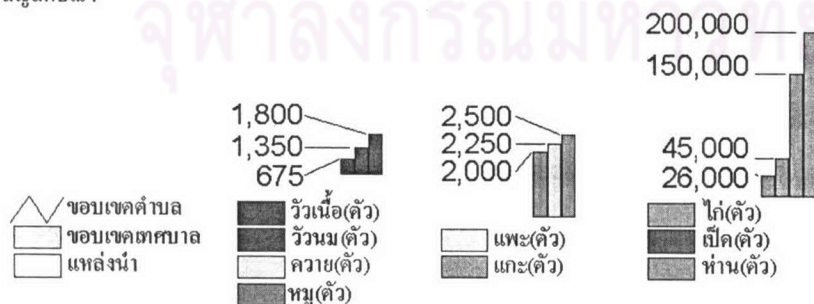
วิทยานิพนธ์ "การวางแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง" โดย นายเกรียงไกร จิระราชพงศ์

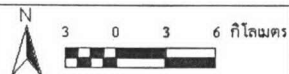

แผนที่ 3.17 แสดงจำนวนสัตว์เลี้ยงรายประเภท จำแนกตามหมู่บ้าน
ที่มา : สถิติเพื่อการพัฒนา อบต. พ.ศ. 2545 สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

สัญลักษณ์ :

วิทยานิพนธ์ "การวางแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง"
โดย นายเกียรติกร จิระราชพงศ์

3.7.1.4 การปศุสัตว์

การปศุสัตว์นับว่าเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรชาวปากช่องเป็นจำนวนมาก มีทั้งในรูปแบบของรายได้หลักและรายได้เสริม อันเนื่องมาจากสภาพพื้นที่ที่เหมาะสม ไม่มีน้ำท่วมดังเช่นในภาคกลาง มีภูมิอากาศที่เย็นสบายเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการเลี้ยงแบบพัฒนาเช่นการเลี้ยงไก่ในโรงเรือน การเลี้ยงวัวเนื้อตามพื้นที่ลาดชันที่ไม่ค่อยเหมาะกับการเพาะปลูกมากนัก

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลี้ยงวัวนมในเขตตำบลจันทน์ทึบที่เลี้ยงมากเป็นอันดับ 1 ของจังหวัด ต่อเนื่องไปยังตำบลลำพญากลางในเขตจังหวัดสระบุรีทางตอนเหนือของอำเภอปากช่อง ส่วนการเลี้ยงไก่ก็ยังมีเลี้ยงอยู่เป็นจำนวนมาก แต่เป็นอันดับสองรองจากอำเภอสูงเนิน ส่วนมากเป็นเกษตรกรรายใหญ่ ในเขตตำบลชนงพระและหนองน้ำแดง ส่วนการเลี้ยงสุกรนั้นเลี้ยงใกล้เขตชุมชนเมืองในพื้นที่ตำบลปากช่องและหนองน้ำแดง ซึ่งจะป้อนเข้าสู่ตลาดการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเนื้อสุกรอันมีชื่อของอำเภอปากช่อง ได้แก่ กุนเชียง หมูยอ แหนม

ตารางที่ 3.12 แสดงจำนวนสัตว์เศรษฐกิจในพื้นที่อำเภอปากช่อง พ.ศ. 2545

สัตว์ที่เลี้ยง	จำนวน(ตัว)
วัวนม	30,405
วัวเนื้อ	9,359
ไก่	3,369,105
สุกร	112,152
เป็ด	13,978
กระป๋อง	139
ม้า	1,312
แกะ	350
แพะ	300

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์ อำเภอปากช่อง

สำหรับการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจใหม่ของอำเภอปากช่องได้แก่ กวาง ประมาณ 250 ตัว โดยบริษัทท็อปแลนด์ฟาร์มในตำบลวังกะทะและนกกะจะอกเทศ บริเวณเส้นทางถนนมิตรภาพ ใกล้เขตอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี มีอยู่ประมาณ 40 ตัวนั้นแม้จะยังมีไม่มากแต่ก็มีศักยภาพสูงหากมีการส่งเสริม เนื่องจากมีสภาพอากาศค่อนข้างเหมาะสมต่อการเลี้ยงสัตว์ มีวัตถุดิบที่สามารถนำมาเป็นอาหารได้มาก และตลาดยังเปิดกว้าง

3.7.2 การอุตสาหกรรม

จังหวัดนครราชสีมาถือว่ามีความโดดเด่นทางด้านอุตสาหกรรม มีการขยายตัวมากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการได้เปรียบทางด้านทำเลที่ตั้งที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานครกลางและพื้นที่ภาคตะวันออกของประเทศ และจากการที่อยู่ในเขตส่งเสริมการอุตสาหกรรม เขตที่ 3 ซึ่งได้รับสิทธิประโยชน์มากมาย โดยมีเงินทุนลงทุนรวมในระดับจังหวัด 78,369,622,404 บาท มีแรงงานที่อยู่ในการจ้างงานถึง 105,317 คน โดยที่อำเภอปากช่องมีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตดำเนินการและประกอบการพ.ศ. 2545 จำนวน 276 แห่งกระจายไปทั่วอำเภอปากช่อง โดยภาพรวมแล้วมีปริมาณเป็นอันดับที่ 2 คิดเป็นเงินลงทุน 10,560,918,232 บาท รองแค่เขตเมืองนครราชสีมา และมีปริมาณการจ้างแรงงาน 11,568 คน นับเป็นอันดับที่ 3 ของจังหวัด ดังแสดงในตาราง 3.13

ในเขตพื้นที่ในท้องถิ่นอำเภอปากช่องนั้น อุตสาหกรรมที่มีจำนวนเงินทุนมากเป็นอันดับที่ 1 ได้แก่เขตตำบลปากช่องที่มีการผลิตวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยในสุกร โค และกระบือ ผลิตชีวภัณฑ์สัตว์ ซึ่งเป็นของกรมปศุสัตว์และได้เข้ามาตั้งใกล้ตัวเมืองปากช่องมาตั้งแต่ตัวเมืองยังไม่ขยาย เป็นเหตุสำคัญให้เกิดการขยายตัวของตัวเมืองมาตลอด มีมูลค่าการลงทุนถึงร้อยละ 40.57 ของเงินทุนของอุตสาหกรรมทั้งหมดของอำเภอ นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมผลิตแผ่นฟิล์มพลาสติกใสสำหรับห่ออาหารที่เป็นอุตสาหกรรมใหม่ อุตสาหกรรมที่มีจำนวนเงินทุนมากเป็นอันดับที่ 2 ได้แก่เขตตำบลกลางดงที่มีอุตสาหกรรมนมและแปรรูปหินอ่อนที่เด่น ที่มีมูลค่าการลงทุนในปริมาณใกล้เคียงกัน ส่วนอันดับที่ 3 ได้แก่ตำบลจันทึกที่มีโรงงานผลิตอาหารสัตว์โดยส่งยังตลาดต่างประเทศเป็นหลักได้แก่โรงงานผลิตอาหารสุนัขและแมว Pedigree และ Wiskat ผลิตภัณฑ์จากนม และอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ดังแสดงในตาราง 3.14

ส่วนการจ้างงานนั้นอุตสาหกรรมทอกระสอบและทอกระสอบพลาสติกมีอัตราจ้างงานมากที่สุดอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองสรวง โดยเป็นอุตสาหกรรมหลักของอำเภอปากช่องมาอย่างยาวนาน อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ในอำเภอจะเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องภาคการเกษตรหรือเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

ตารางที่ 3.13 แสดงเงินทุนและคณงานอุตสาหกรรมในจังหวัดนครราชสีมาปี 2545 แยกรายอำเภอ

อำเภอ	เงินทุน	ลำดับเงิน	คณงาน	ลำดับคน	แรงแม่
เมืองนครราชสีมา	29,147,306,738	1	41,524	1	429,550
ปากช่อง	10,560,918,232	2	11,568	3	144,898
สีคิ้ว	9,680,499,007	3	5,712	4	810,209
สูงเนิน	7,689,857,959	4	20,700	2	78,715
พิมาย	5,585,528,156	5	2,445	7	429,836
แก่งสนามนาง	3,749,211,200	6	476	19	417,305
โชคชัย	2,396,400,828	7	5,280	5	36,176
ครบุรี	2,168,997,500	8	744	14	293,513
ปักธงชัย	1,771,288,200	9	4,697	6	29,514
เฉลิมพระเกียรติ	1,032,655,600	10	1,803	8	13,030
หนองบุญมาก	700,275,100	11	715	15	25,288
ชุมพวง	630,184,932	12	418	20	104,736
ขามทะเลสอ	599,966,288	13	1,066	11	10,100
โนนสูง	598,430,427	14	1,260	10	12,505
เสิงสาง	573,733,000	15	671	16	31,213
บัวใหญ่	345,487,000	16	933	12	15,344
ด่านขุนทด	246,501,600	17	892	13	8,811
จักราช	179,641,987	18	1,689	9	1,740
กิ่ง อ.พระทองคำ	129,112,500	19	403	21	8,467
โนนไทย	97,311,000	20	545	18	4,758
กิ่ง อ.สีดา	94,039,500	21	123	25	751
กิ่ง อ.เมืองยาง	77,775,000	22	63	26	2,469
ประทาย	68,142,500	23	604	17	2,561
กิ่ง อ.บัวลาย	52,695,000	24	22	31	658
คง	48,731,600	25	338	22	4,805
ขามสะแกแสง	47,339,500	26	142	24	1,877
ห้วยแถลง	32,617,750	27	325	23	1,389
กิ่ง อ.ลำทะเมนชัย	27,443,300	28	49	28	1,230
วังน้ำเขียว	23,808,000	29	32	29	544
กิ่ง อ.เทพารักษ์	9,792,000	30	23	30	257
โนนแดง	3,291,000	31	54	27	334
บ้านเหลื่อม	640,000	32	1	32	14
จังหวัดนครราชสีมา	78,369,622,404		105,317		2,922,595

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา

ตาราง 3.14 แสดงเงินทุน แรงแรงงานและประเภทอุตสาหกรรมที่เด่นในอำเภอปากช่องแยกรายตำบล

ตำบล	เงินทุน	ประเภท	ประเภท	ประเภท	รวมเงินทุนและแรงงานประเภทอุตสาหกรรมที่เด่น								
					ลำดับที่ 1	เงินทุน	คนงาน	ลำดับที่ 2	เงินทุน	คนงาน	ลำดับที่ 3	เงินทุน	คนงาน
กลางดง	2,442,758,980	2	2,393	2	ผลิตภัณฑ์จากนม	687,130,980	363	ผลิตภัณฑ์หินอ่อนหินแกรนิต	630,410,000	670	ทำปูนขาว	328,500,000	133
ระนงทะ	46,357,000	9	127	7	ไม้ บด ย่อยหิน	28,500,000	74	ทำแม่พิมพ์พลาสติกเกรดบี	6,000,000	12	ทำผลิตภัณฑ์คอนกรีต	3,540,000	5
คลองม่วง	29,600,000	10	25	9	ผลิตภัณฑ์หินอ่อน	23,900,000	19	ทุตดิน	5,700,000	6	-	-	-
จันทัก	1,920,332,022	3	604	6	ผลิตภัณฑ์สัตว์	979,000,000	230	ผลิตภัณฑ์จากนม	466,822,000	60	ผลิตภัณฑ์สวนอิเล็กทรอนิกส์	401,329,000	203
ปากช่อง	4,775,176,144	1	1,600	3	ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มจากและ ทำเปียโยในสุกร โค และกระบือ, ผลิตภัณฑ์สัตว์	4,040,846,144	381	ผลิตภัณฑ์พลาสติกใส สำหรับห่ออาหาร	303,260,000	200	อบและคัดแยกเมล็ดพันธุ์พืช	132,950,000	141
พญาเย็น	122,665,000	7	64	8	ผลิตภัณฑ์ปรีนตี	92,000,000	15	ผลิตภัณฑ์จากนม	21,700,000	22	กลึงและเชื่อมโลหะ	3,550,000	5
วังตะเภา	9,550,000	11	16	10	ทำน้ำดื่มขวดและ อาหารสำเร็จรูปจากแป้ง	9,500,000	15	กลึง เชื่อมโลหะ	50,000	1	-	-	-
วังโพธิ์	68,550,000	8	64	8	ผลิตภัณฑ์หินอ่อน	68,550,000	64	-	-	-	-	-	-
หนองน้ำแดง	758,740,445	5	709	5	ตัดหินชนวน	31,100,000	10	ผลิตภัณฑ์อ่อนแผ่นสำเร็จรูป	14,000,000	20	ผลิตยาแผนโบราณ	10,100,000	10
หนองศาลทราย	887,316,585	4	4,872	1	ทอกระสอบและกระสอบพลาสติก	252,234,585	4,034	อบและคัดแยกเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด	137,000,000	58	ผลิตผ้าใบพลาสติก	71,000,000	180
ห้วยสี	706,969,000	6	1,137	4	ผลิตภัณฑ์จากหินอ่อนหินแกรนิต	376,900,000	440	ทำภาชนะบรรจุและเชื่อมโลหะ	730,000	7	-	-	-
รวม	11,768,015,176		11,611										

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดนครราชสีมา

3.7.3 การค้าและการบริการ

การค้าการบริการของอำเภอปากช่องมีพัฒนาการมาจากการเป็นแหล่งส่งสินค้าป่าผ่านทาง ตาราง 3.15 แสดงจำนวนสถานประกอบการในเขตนอกเขตเทศบาลแยกรายอำเภอ พ.ศ. 2545 จังหวัดนครราชสีมา

อำเภอ	นอกเขตเทศบาล	ในเขตเทศบาล	รวม
เมืองนครราชสีมา	3,959	7,758	11,717
ปากช่อง	1,898	1,926	3,824
พิมาย	1,671	611	2,282
ปักธงชัย	1,340	741	2,081
สีคิ้ว	1,019	873	1,892
ด่านขุนทด	982	478	1,460
บัวใหญ่	878	574	1,452
โนนสูง	1,002	405	1,407
ครบุรี	953	410	1,363
ประทาย	1,129	169	1,298
โชคชัย	681	508	1,189
สูงเนิน	800	373	1,173
คง	901	203	1,104
ชุมพวง	823	256	1,079
จักราช	915	134	1,049
ห้วยแถลง	731	277	1,008
โนนไทย	675	238	913
เสิงสาง	594	316	910
หนองบุญมาก	599	-	599
ขามสะแกแสง	299	177	476
เฉลิมพระเกียรติ	332	136	468
วังน้ำเขียว	369	93	462
แก่งสนามนาง	420	-	420
โนนแดง	304	90	394
กิ่ง อ. สีดา	270	121	391
กิ่ง อ. ลำทะเมนชัย	292	96	388
กิ่ง อ. บัวลาย	306	70	376
ขามทะเลสอ	260	90	350
กิ่ง อ. พระทองคำ	256	82	338
กิ่ง อ. เมืองยาง	288	-	288
บ้านเหลื่อม	216	54	270
กิ่ง อ. เทพารักษ์	247	-	247
รวม	25,409	17,259	42,668

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

เกี่ยวในพื้นทีคงพญาเย็นในอดีตต่อมาเมื่อมีเส้นทางรถไฟการให้บริการทางด้านการค้าก็ขยายตัวขึ้นเรื่อยมา จนกระทั่งเมื่อมีถนนมิตรภาพตัดผ่าน มีการเคลื่อนไหวของทรัพยากรและผู้คนที่ไปมาหาสู่กันการเข้าไปทำงานทำในกรุงเทพฯ การกลับถิ่นฐานเดิมตามเทศกาลต่างๆ รวมทั้งการท่องเที่ยว และการเป็นเส้นทางผ่านของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมดทำให้การค้าการบริการเกิดความคึกคักมีผู้คนอพยพเข้ามาทำมาหากิน ตั้งถิ่นฐาน ขยายพื้นที่เมืองออกไปจนทำให้อำเภอปากช่องมีสถานประกอบการมากเป็นอันดับที่ 2 รองจากเมืองนครราชสีมาที่เป็นศูนย์กลางทางด้านต่างๆของจังหวัดเท่านั้น ดังตารางที่ 3.15

ในส่วนท้องถิ่นตำบลหนองสหร่ายมีสถานประกอบการมากที่สุดที่อยู่นอกเขตเทศบาล ที่เป็นเช่นนี้เพราะบางส่วนของสถานประกอบการแม้จะอยู่นอกเขตแต่อยู่ใกล้เขตเทศบาลตำบลปากช่อง รองลงไปเป็นตำบลหมูสีและตำบลชนงพระ ดังตารางที่ 3.16

ตาราง 3.16 แสดงจำนวนสถานประกอบการนอกเขตเทศบาลปี 2545 อำเภอปากช่อง แยกรายตำบล

ตำบล	จำนวนสถานประกอบการ(แห่ง)
หนองสหร่าย	489
หมูสี	235
ชนงพระ	204
ปากช่อง	201
หนองน้ำแดง	157
จันทึก	143
กลางดง	112
วังกะทะ	104
คลองม่วง	100
โป่งตาลอง	59
วังไทร	50
พญาเย็น	44
รวม	1898

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

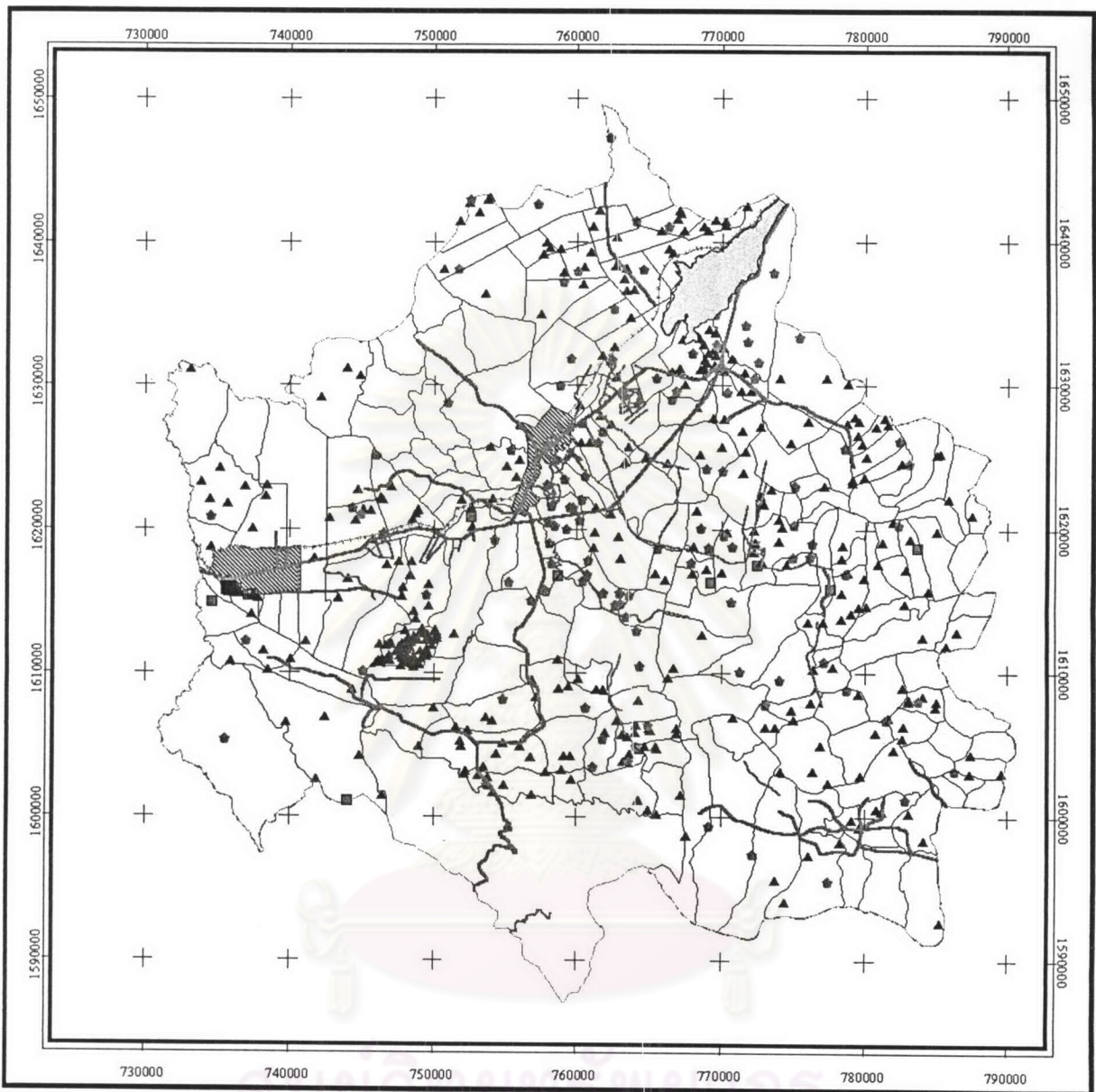
ส่วนในเขตเทศบาลแบ่งออกเป็นเทศบาลตำบลปากช่องอยู่ระหว่างพื้นที่ตำบลปากช่องและตำบลหนองสหร่าย และเทศบาลตำบลกลางดงนั้นอยู่ในพื้นที่ตำบลกลางดงและตำบลพญาเย็น อิทธิพลทางการค้าการบริการของเทศบาลตำบลปากช่องจะมีความสำคัญทั้งในระดับภายใน

อำเภอและมีอิทธิพลต่ออำเภอโดยรอบเช่นอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี อำเภอวังน้ำเขียวและอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ด้วยเป็นเพราะรัศมีของพื้นที่การดำเนินการบริการในเขตเทศบาลมีขนาดใหญ่มีสินค้ามากมายให้เลือก มีที่จอดรถยนต์มากเพียงพอ การคมนาคมสะดวกทำให้เป็นแรงดึงดูดประชาชนโดยรอบให้เข้ามาใช้บริการมาตั้งแต่สมัยที่การคมนาคมยังไม่สะดวกสบายเหมือนในปัจจุบัน ทำให้เทศบาลโดยรอบโดยเฉพาะเทศบาลตำบลกลางดงไม่สามารถจะแข่งขันกับเทศบาลตำบลปากช่องได้ จนยากที่จะเกิดเมืองรองในพื้นที่อำเภอปากช่อง

อย่างไรก็ตาม ในเขตเทศบาลต่างๆ การค้าปลีกรวมทั้งการซ่อมแซมของใช้ส่วนบุคคลและของใช้ในครัวเรือนมีปริมาณมากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 ของสถานประกอบการในทุกเขตเทศบาลซึ่งการค้าปลีกเป็นกิจการหลักของเมืองในทางผ่านเช่นเมืองปากช่องที่มีจำนวน 906 แห่ง รองลงไปอันดับที่ 2 เป็นกิจการโรงแรมและภัตตาคาร 278 แห่งที่นอกจากจะเป็นส่วนสนับสนุนของเมืองที่เกิดในเส้นทางคมนาคมแล้วยังเกิดจากการขยายตัวทางการท่องเที่ยวที่เริ่มเจริญเติบโตควบคุมมากับการเกิดเมืองในทางผ่าน ส่วนอันดับที่ 3 เป็นการขาย การบำรุงรักษา การซ่อมยานยนต์และรถจักรยานยนต์และการขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิงรถยนต์ 222 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจการร้านซ่อมยานยนต์ ทั้งจากการเป็นทางผ่านและจากภาคเกษตรกรรม นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมนันทนาการและการบริการอื่นๆ จำนวน 178 แห่งที่มารองรับการท่องเที่ยวในเขตเทศบาล ดังแสดงในตาราง 3.17

ร้านค้าปลีกและร้านซ่อมยานยนต์ปรากฏเป็นปริมาณน้อย ในรัศมี 20 กิโลเมตรจากศูนย์กลางเขตเทศบาลตำบลปากช่อง ดังแสดงในแผนที่ 3.18 การกระจายตัวของกิจการร้านค้าปลีกในแต่ละหมู่บ้านมีไม่มากและมักจะเป็นสินค้าประเภทอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันในครัวเรือน ส่วนกิจการค้าส่งก็กระจุกตัวอยู่ในเขตเทศบาลเป็นหลัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 3.18 แสดงความหนาแน่นของร้านค้าปลีก ร้านค้าส่ง และร้านช้อปปิ้งในอำเภอปากช่อง
 ที่มา : สถิติเพื่อการพัฒนา อบต. พ.ศ.2545 สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

สัญลักษณ์ :

- ขอบเขตอำเภอ
- ถนนพื้นแข็ง กว้างตั้งแต่สองางวงขึ้นไป
- ถนนพื้นอ่อนกว่าวงตั้งแต่สองทางวงขึ้นไป
- ทางรถไฟสายกรุงเทพ-นครราชสีมา
- ขอบเขตเทศบาล
- แหล่งน้ำ

ความหนาแน่นของร้านช้อปปิ้ง

● 1 จุด = 2

ความหนาแน่นของร้านค้าปลีก

▲ 1 จุด = 2

ความหนาแน่นของร้านค้าส่ง

■ 1 จุด = 2

วิทยานิพนธ์ "การวางแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง"
 โดย นายเดวิดกร จิระราพงศ์

3 0 3 6 กิโลเมตร

3.7.4 การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในอำเภอปากช่องสามารถนารายได้เข้าสู่อำเภอโดยในปี พ.ศ. 2544 มีถึง 670 ล้านบาท หลังจากผ่านช่วงตกต่ำของเศรษฐกิจ โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นชาวไทย ที่นิยมมาพักผ่อน โดยส่วนมากมุ่งไปยังอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ถึงร้อยละ 94 ดังแสดงในตาราง 3.18 ส่วนมากนิยมมาพักผ่อนเองด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักจะเข้าพักในโรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ บังกะโล และจะเข้าโดยเฉลี่ยมากกว่า 2 วันเป็นส่วนใหญ่ ดังแสดงในตาราง 3.18 และ 3.19

เศรษฐกิจของอำเภอปากช่องเติบโตได้ส่วนหนึ่งมาจากรายได้จากการท่องเที่ยวจากพื้นที่โดยรอบเทศบาลตำบลปากช่อง มีนักท่องเที่ยวบางส่วนแต่ยังมีปริมาณน้อยที่ใช้จ่ายภายในเขตเทศบาลส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาโดยรถโดยสารประจำทางและรถไฟ

แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่มีชื่อเสียงอยู่แล้ว มีบางแห่งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เอกชนพยายามจะสร้างขึ้นจากศักยภาพที่ตัวเองมีอยู่เช่นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ที่ฟาร์มโชคชัย และที่ไร่บุญรอด นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมกลางแจ้งนันทนาการ สนับสนุนเช่นการขี่ม้า เดินป่า ส่องสัตว์ การขับรถสามล้อแข่งวิบากในบรรยากาศขุนเขาฯฯ ทำให้การท่องเที่ยวในอำเภอปากช่องมีความหลากหลาย มีเสน่ห์แก่ผู้มาเยือน ตาราง 3.18 แสดงร้อยละของสถานที่ท่องเที่ยวที่ผู้เยี่ยมชมเยือนอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา นิยมไปท่องเที่ยวตามลำดับ ปี 2544

สถานที่ท่องเที่ยว	ร้อยละ
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	94.07
เขื่อนลำนางรอง	13.56
กลางดง	10.17
ถ้ำค้างคาว	0.85

ที่มา : สำนักงาน ททท. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1

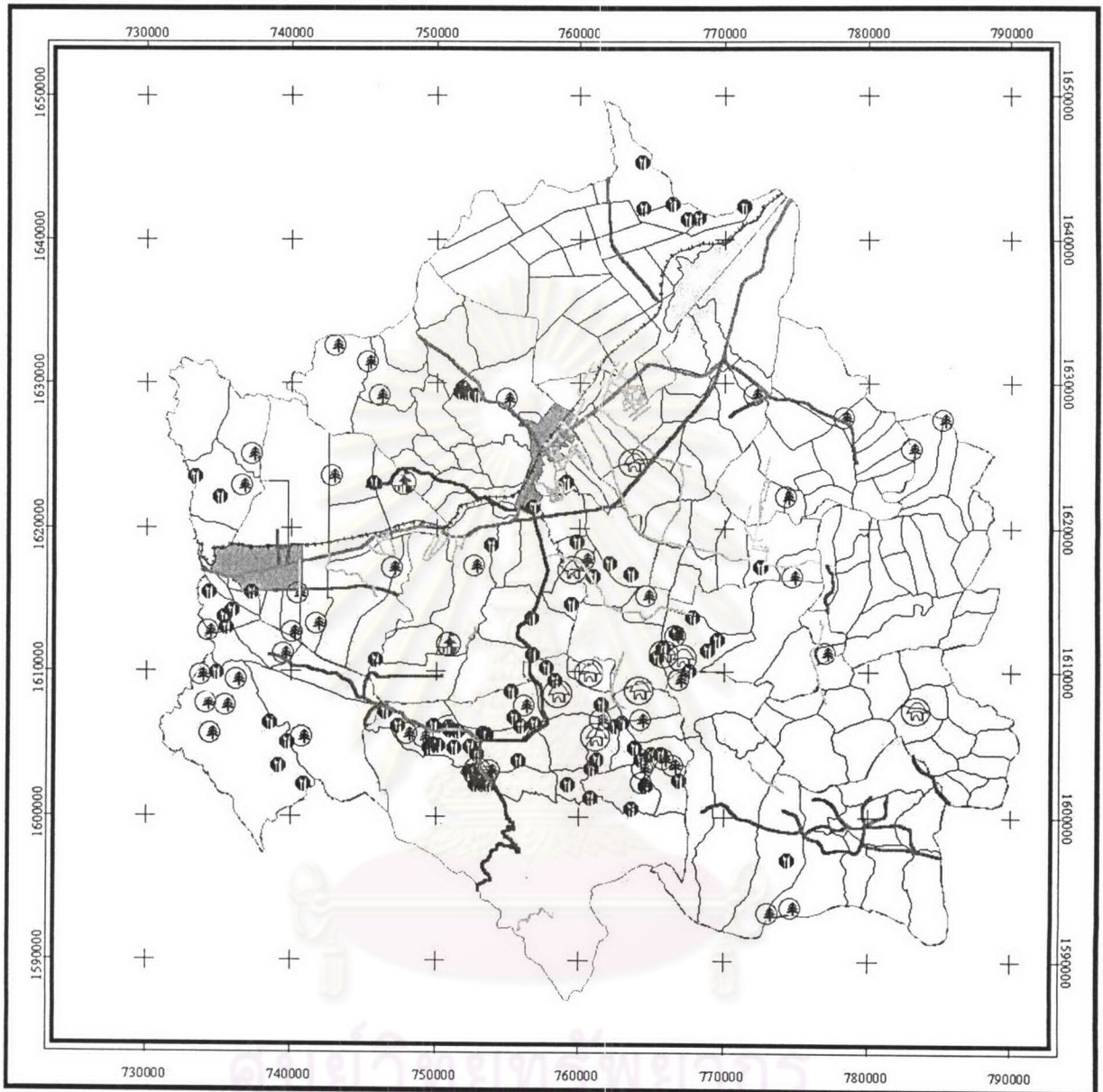
การกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและร้านอาหารนอกเมืองมักจะอยู่บนเส้นทางมุ่งสู่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และบริเวณพื้นที่โดยรอบอุทยานฯ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมมีอยู่น้อยและมักจะเป็นวัดในพระพุทธศาสนา

ตาราง 3.19 แสดงข้อมูลการท่องเที่ยวในอำเภอปากช่อง พ.ศ. 2540-2544

ที่มา : สำนักงาน ททท. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1

ปี พ.ศ.	2540			2541			2542			2543			2544		
	ไทย	ต่างประเทศ	รวม	ไทย	ต่างประเทศ	รวม	ไทย	ต่างประเทศ	รวม	ไทย	ต่างประเทศ	รวม	ไทย	ต่างประเทศ	รวม
	รายการข้อมูล														
จำนวนผู้เยี่ยมชม ¹	713,547	11,043	724,590	666,512	9,313	675,825	676,458	15,535	691,993	691,629	14,881	706,510	740,620	17,305	757,925
นักท่องเที่ยว	244,441	11,043	255,484	239,374	9,004	248,378	253,397	14,069	267,466	265,704	13,306	279,010	304,480	15,751	320,231
นักท่องเที่ยว	469,106	-	469,106	427,138	309	427,447	423,061	1,466	424,527	425,925	1,575	427,500	436,140	1,554	437,694
จำนวนผู้เยี่ยมชมจำนวนตามประเภทการเดินทาง	713,547	11,043	724,590	666,512	9,313	675,825	676,458	15,535	691,993	691,629	14,881	706,510	740,620	17,305	757,925
รถไฟ	12,704	670	13,374	20,960	2,401	23,361	19,346	2,778	22,124	19,810	2,834	22,644	20,803	2,771	23,574
รถโดยสารประจำทาง	35,474	1,629	37,103	29,665	2,832	32,497	29,400	3,564	32,964	29,753	3,038	32,791	31,099	3,026	34,125
รถส่วนตัว	661,500	3,332	664,832	615,887	4,080	619,967	627,712	9,193	636,905	642,066	9,009	651,075	688,718	11,508	700,226
จัดโดยบริษัททัวร์	3,869	5,412	9,281	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
จำนวนนักท่องเที่ยวจำนวนตามประเภทที่พัก	244,441	11,043	255,484	239,374	9,004	248,378	253,397	14,069	267,466	265,704	13,306	279,010	304,480	15,751	320,231
โรงแรม รีสอร์ท/เกสต์เฮาส์/บังกะโล	163,780	10,224	174,004	138,564	7,281	145,835	152,261	11,997	164,258	164,157	11,150	175,307	200,196	13,966	214,162
บ้านญาติ บ้านเพื่อน	40,774	-	40,774	42,156	-	42,156	41,539	-	41,539	42,274	-	42,274	43,941	-	43,941
ที่พักในอุทยานแห่งชาติ	39,322	649	39,971	58,017	1,323	59,340	58,611	1,570	60,181	58,285	1,663	59,948	59,206	1,333	60,539
บ้านพักรับรอง	565	170	735	647	400	1,047	980	502	1,486	988	493	1,481	1,137	452	1,589
ระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวพักค้าง (คืน)	1,66	2,00	1,68	2,06	4,70	2,16	2,26	3,57	2,33	2,26	3,27	2,31	2,36	2,96	2,39
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย/คนวัน (บาท)	611.59	1,090.31	618.88	432.12	1,112.55	441.78	460.64	1,109.49	475.21	468.82	1,091.01	482.04	481.47	1,118.64	496.01
นักท่องเที่ยว	1,003.24	1,090.31	1,007.00	630.27	1,119.93	648.02	608.03	1,148.71	636.47	615.63	1,168.65	642.01	625.92	1,152.73	657.89
นักท่องเที่ยว	407.51	-	407.51	321.08	916.03	321.51	372.36	733.05	373.60	377.25	435.10	377.63	380.62	772.98	382.02
รายได้จากการท่องเที่ยว (ล้านบาท)	598.25	10.65	622.33	448.24	47.72	495.96	505.74	56.95	562.69	528.94	50.46	579.40	615.77	54.96	670.73
นักท่องเที่ยว	407.09	10.65	431.17	311.09	47.43	358.52	348.21	55.88	404.09	368.48	49.25	417.73	449.76	53.75	503.51
นักท่องเที่ยว	191.16	-	191.16	137.15	0.29	137.44	157.53	1.07	158.60	160.46	1.21	161.67	166.01	1.21	167.22
จำนวนครั้งเฉลี่ยของการเดินทางในรอบปี ² (ครั้ง)	2.87	1.36	2.85	5.28	1.53	5.23	4.97	1.44	4.89	4.31	1.41	4.25	4.25	1.42	4.19
นักท่องเที่ยว	4.28	1.36	4.14	8.21	1.52	7.97	6.61	1.45	6.34	5.57	1.41	5.37	5.47	1.42	5.27
นักท่องเที่ยว	2.14	-	2.14	3.64	1.58	3.64	3.99	1.41	3.98	3.53	1.45	3.52	3.04	1.43	3.39

หมายเหตุ : ¹ ผู้เยี่ยมชม : นักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว : ผู้เยี่ยมชมที่ค้างคืน นักเดินทาง : ผู้เยี่ยมชมที่ไม่ค้างคืน แยกเฉพาะปี 2540 เท่านั้น² นักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวแต่ละคนอาจเดินทางมากกว่าหนึ่งครั้งในรอบปี

แผนที่ 3.19 แสดงความหนาแน่นของแหล่งท่องเที่ยว โรงแรมและร้านอาหาร นอกเขตเทศบาล ในอำเภอปากช่อง ที่มา : สถิติเพื่อการพัฒนา อบต.พ.ศ.2545 สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา

สัญลักษณ์ :

	ถนนพื้นแข็งกว้างตั้งแต่สองทางวิ่งขึ้นไป		โรงแรมหรือร้านอาหาร
	ถนนพื้นอ่อนกว้างตั้งแต่สองทางวิ่งขึ้นไป		1 จุด = 1 แห่ง
	ทางรถไฟสายกรุงเทพฯ-นครราชสีมา		แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์
	ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2		1 จุด = 1 แห่ง
	ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 209		แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
	ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2243		1 จุด = 1 แห่ง
	ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2247		แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
	ขอบเขตตำบล		1 จุด = 1 แห่ง
	แหล่งน้ำ		ขอบเขตเทศบาล

วิทยานิพนธ์ "การวางแผนพัฒนาพื้นที่อำเภอปากช่อง" โดย นายเกรียงไกร จิระราชพงศ์

3.8 ลักษณะทางสังคม

ลักษณะทางสังคมในอำเภอปากช่องนับว่าไม่โดดเด่น ความผูกพันกับพื้นที่มีน้อยเนื่องจากประชากรส่วนใหญ่เพิ่งอพยพเข้ามาลงหลักปักฐานอยู่อาศัยทำกินได้ประมาณ 50 – 60 ปี ในบางพื้นที่ก็อพยพมาจากหมู่บ้านเดียวกันแล้วชักชวนกันเข้ามาเช่นชาวบ้านจากอยุธยา สุพรรณบุรี สระบุรี ชาวบ้านเหล่านี้ไม่ได้นำเอาเอกลักษณ์ทางสังคมของกลุ่มตนมาด้วย คงจะประกอบกับการที่ต้องแยกกันอยู่อาศัยตามที่ดินที่ตนจับจองเป็นเจ้าของอยู่ จึงทำให้ไม่มีความผูกพันทางวัฒนธรรมหมู่บ้านมากนัก ยังเป็นลักษณะตัวใครตัวมัน แม้ว่าชาวจีนแต่จีวที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลอยู่เป็นจำนวนมากจะสามารถรวมกลุ่มกัน สร้างธุรกิจกรรมทางสังคมมากมายเช่นกระบวนแห่เจ้าพ่ออุปถวยที่เป็นที่เคารพสักการะของชาวจีนในอำเภอปากช่อง สร้างมูลนิธิสว่างวิชารวมสถานที่คอยช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้แก่สังคม อย่างไรก็ตามสามารถแบ่งลักษณะทางสังคมออกได้ดังนี้

3.8.1 การศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

ประชากรทั่วไปนับถือศาสนาพุทธประมาณร้อยละ 98 ส่วนศาสนาอื่นๆประมาณร้อยละ 2 ได้แก่ศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์

สถาบันหรือองค์กรศาสนาแบ่งได้ดังนี้

วัด ที่พักสงฆ์	จำนวน 190	แห่ง
มัสยิด	จำนวน 1	แห่ง
ศาลเจ้า	จำนวน 4	แห่ง

งานประเพณีได้แก่ งานสงกรานต์ งานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา-ออกพรรษา งานลอยกระทง ประเพณีตักบาตรขึ้นปีใหม่ วันเด็กแห่งชาติ วันพระราชพิธี 5 ธันวาคมหาราช วันพระราชพิธี 12 สิงหาคมหาราชนี้ วันปิยะมหาราช

3.8.2 การศึกษา

การศึกษานับว่าเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาผู้คนและท้องถิ่น เนื่องจากอำเภอปากช่องเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนครราชสีมาที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร จึงทำให้มีโอกาสรับรู้ข่าวสารได้มากกว่า

ตาราง 3.20 แสดงสังกัดสถานศึกษา จำนวนครู-นักเรียน-ห้องเรียน-โรงเรียน ในอำเภอปากช่อง พ.ศ. 2544

สถานศึกษาสังกัด	จำนวนโรงเรียน	จำนวนห้องเรียน	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน
สปช.	75	851	927	19,819
สศ.	6	140	231	5,497
สช.	16	246	456	9,855
รวม	97	1,237	1,614	35,171

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการอำเภอปากช่อง

อำเภออื่นๆ ในเขตจังหวัดเดียวกันหรือกระทั่งจังหวัดอื่นๆ ก็ตาม การศึกษาระดับสูงสุดที่มีบริการในพื้นที่ได้แก่ระดับมัธยมปลายที่มีทั้งของรัฐและเอกชน อย่างไรก็ตามก็ดีลูกหลานของคนในเขตเมือง โดยเฉพาะลูกหลานชาวจีนมักจะเข้าไปแสวงหาโอกาสทางการศึกษาตั้งแต่ตอนจบมัธยมต้น ส่วนข้อมูลระบบการศึกษานอกโรงเรียน แบ่งออกเป็น

- กลุ่มสนใจ 13 กลุ่ม
- วิชาชีพพระยะสัน 11 กลุ่ม
- ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 37 แห่ง
- ห้องสมุดประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง

และการศึกษาอื่นๆ ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม 2 แห่ง

3.8.3 การสาธารณสุข

ในพื้นที่อำเภอปากช่องมีการให้บริการด้านการสาธารณสุข โดยมีสถานบริการดังนี้

- โรงพยาบาลขนาด 120 เตียง จำนวน 1 แห่ง
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ จำนวน 1 แห่ง
- สถานีอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน จำนวน 19 แห่ง
- สำนักงานส่วนมาลาเรีย จำนวน 1 แห่ง
- สถานพยาบาลเอกชน จำนวน 4 แห่ง
- ร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน 35 แห่ง

มีจำนวนบุคลากรทางด้านสาธารณสุขของรัฐดังนี้

- แพทย์ จำนวน 10 คน
- ทันตแพทย์ จำนวน 3 คน
- เภสัชกร จำนวน 4 คน

— พยาบาล	จำนวน 60	คน
— จนท.สาธารณสุข	จำนวน 60	คน
— จนท.อื่นๆ	จำนวน 25	คน
— อาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.)	จำนวน 2,000	คน

มีหอกระจายข่าวจำนวน 86 แห่ง อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 98.61

จะเห็นได้ว่า แม้จำนวนแพทย์จะมีค่อนข้างน้อย แต่ชาวอำเภอปากช่องที่พอมีฐานะทางการเงิน ไม่ได้เดือดร้อนมากนัก เนื่องจากสามารถเข้าไปใช้บริการทางสาธารณสุขที่ดีกว่าในกรุงเทพฯ ได้

3.9 ประชากร

ประชากรในอำเภอปากช่องมีมากเป็นอันดับที่ 2 ของจังหวัดนครราชสีมา โดยในพ.ศ. 2544 มีจำนวน 178,595 คน คิดเป็น 6.96 % ของจังหวัด อันดับที่ 1 ได้แก่อำเภอเมือง ส่วนอันดับที่ 3 ได้แก่ อำเภอพิมาย

3.9.1 ขนาดและความหนาแน่นประชากร

ขนาดของประชากรมากที่สุดในอำเภอปากช่องอยู่ในเขตเทศบาลตำบลปากช่องที่มีอาณาเขตต่อกับชุมชนหนองสาหร่ายมีจำนวน 40,309 คนใน พ.ศ. 25444 รองลงไปได้แก่ตำบลหนองสาหร่ายและตำบลปากช่อง เป็นจำนวน 24,347 คนและ 15,786 คนตามลำดับ ดังตาราง 3.21 จะเห็นได้ว่าการกระจุกตัวอยู่บริเวณเขตเทศบาลตำบลปากช่องและพื้นที่โดยรอบ เนื่องจากมีเส้นทางคมนาคมหลักตัดผ่านได้แก่ถนนมิตรภาพและเส้นทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนตำบลที่อยู่ไกลออกจากตัวเมืองปากช่องก็จะมีจำนวนประชากรน้อยลงตามระยะทางที่ไกลออกไป ได้แก่ตำบลโป่งตาลองและตำบลพญาเย็น

ความหนาแน่นของประชากรมีรูปแบบที่คล้ายกัน โดยมีความหนาแน่นที่สุดที่จุดศูนย์กลางของอำเภอ คือ เทศบาลตำบลปากช่อง 2,643 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนเทศบาลตำบลกลางดงมีความหนาแน่นเป็นลำดับต่อไปเป็น 368 คนต่อตารางกิโลเมตร ตำบลที่อยู่รอบเทศบาลตำบลปากช่องจะมีความหนาแน่นประชากร 102 – 193 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนตำบลที่อยู่ไกลออกไปจะมีความหนาแน่น 47- 82 คนต่อตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นเฉลี่ยทั้งอำเภอเท่ากับ 125 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งมีความหนาแน่นเท่ากับความหนาแน่นประชากรเฉลี่ยระดับจังหวัด

3.9.2 โครงสร้างประชากร

องค์ประกอบของประชากรทางด้านอายุในอำเภอปากช่องในพ.ศ. 2536 จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 10-29 ปี ซึ่งอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ ขณะที่พ.ศ. 2544 ส่วนใหญ่จะมีอายุ 20-39 ปี และมีเพศชาย (10925 คน) มากกว่าเพศหญิง (10029 คน) เป็นจำนวน 896 คน

โครงสร้างประชากรของอำเภอปากช่องมีลักษณะเป็นพีรามิดรูปเจดีย์ฐานสอบ ดังแสดงในรูปที่ 3.32 เมื่อเปรียบเทียบกับพ.ศ. 2544 กับพ.ศ. 2536 แล้วพบว่า มีประชากรในวัยเด็กมากขึ้น ขณะที่อัตราการตายลดลงส่งผลให้มีผู้สูงอายุมากขึ้น ส่วนประชากรในวัย 20-29 ปีในพ.ศ. 2536 ได้ลดจำนวนลงเมื่อพ.ศ. 2544 เนื่องจากการอพยพออกไปศึกษาหรือทำงานในถิ่นอื่นซึ่งเป็นลักษณะปกติของชาวปากช่องเมื่อเข้าสู่การเรียนในระดับอุดมศึกษามักจะทำงานในกรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่เนื่องจากระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพฯ และมักจะเป็นผู้ที่มีการศึกษาที่ไม่ม้งานในท้องถิ่นที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถที่มีอยู่ ทำให้อำเภอปากช่องมักจะขาดบุคลากรที่จะมาพัฒนาอำเภอปากช่องต่อไป

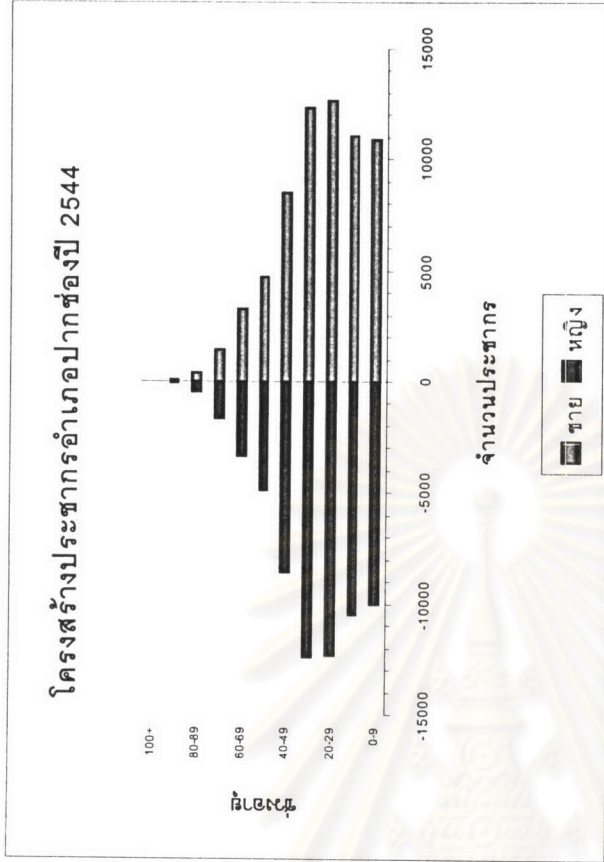
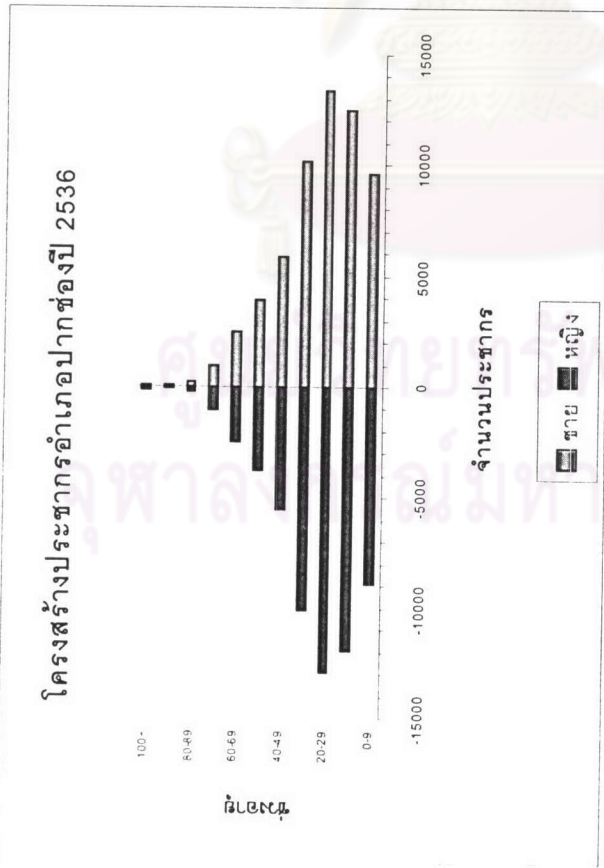
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตาราง 3.21 แสดง จำนวนประชากร พ.ศ. 2536-2544 และความหนาแน่นประชากร พ.ศ. 2544

เขตการปกครอง	พ.ศ. 2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	พื้นที่ (ตร.กม.)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)
จังหวัดนครราชสีมา	2,431,500	2,463,870	2,467,831	2,494,516	2,510,839	2,534,287	2,540,662	2,546,311	2,565,685	20494.0	125
อำเภอปากช่อง(รวมเทศบาล)	163,890	166,749	167,523	170,370	172,141	174,342	175,060	176,515	178,595	1423.8	125
เทศบาลตำบลปากช่อง	40,686	40,446	40,016	41,618	40,908	41,093	39,982	40,216	40,309	15.3	2643
เทศบาลตำบลกลางดง	0	0	0	0	0	0	0	0	5,193	14.1	368
ตำบลกลางดง	11,406	11,713	11,758	11,735	11,491	11,513	11,607	11,673	7,194	93.9	77
ตำบลจันทน์ทึบ	13,995	14,216	14,204	14,241	14,448	14,672	14,875	14,987	15,151	148.1	102
ตำบลวังกะทะ	8,787	8,992	9,014	8,940	8,954	8,997	9,088	9,066	9,181	188.8	49
ตำบลหมูสี	10,331	10,462	10,565	10,777	10,932	11,124	11,343	11,370	11,492	101.2	114
ตำบลหนองสงสาว่าย	19,590	20,427	21,148	21,698	22,484	23,079	23,538	23,813	24,347	149.0	163
ตำบลชนงพระ	8,353	8,568	8,787	8,962	9,196	9,485	9,692	9,937	10,114	94.5	107
ตำบลโป่งตาลอง	4,781	4,921	4,884	4,881	5,040	4,987	5,040	4,996	5,056	108.7	47
ตำบลคลองม่วง	9,037	9,245	9,234	9,262	9,286	9,327	9,382	9,366	9,388	115.2	82
ตำบลหนองน้ำแดง	7,316	7,456	7,562	7,621	7,738	7,848	7,933	8,074	8,213	73.7	111
ตำบลวังไทร	9,963	10,127	10,162	10,271	10,414	10,434	10,569	10,634	10,688	91.2	117
ตำบลพญาเย็น	5,287	5,449	5,491	5,616	6,239	6,536	6,708	6,836	6,483	85.6	76
ตำบลปากช่อง	14,358	14,727	14,698	14,748	15,011	15,247	15,303	15,547	15,786	144.5	109

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

รูปที่ 3.32 แสดงแผนภูมิโครงสร้างประชากรอำเภอปากช่อง พ.ศ. 2536 และ 2544

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2537 และ 2545